UČITEĽSKÉ NOVINY

54/2014, 15. október 2014 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Neustála zvedavosť pre školu života

Problémy vzdelávania sú nielen v súčasnosti viac ako aktuálne a dotýkajú sa prakticky všetkých. Sebavzdelávanie sa stáva prirodzenou intelektuálnou potrebou každého, učiteľov aj ich žiakov. V časoch lavínového vzrastu informácií platí neúprosný zákon – celoživotné vzdelávanie.

Treba sa vedieť učiť, treba vedieť vyučovať. Ak chceme udržať krok so stále sa zrýchľujúcim informatickým pokrokom, musíme racionalizovať proces učenia sa, viac prehĺbiť teoretické zázemie i rozšíriť praktické záujmy väčšiny ľudí. Nikto by nemal bezdôvodne strácať trvalú schopnosť učiť sa.

Jednou zo základných podmienok vzdelávacieho procesu je udržať záujem o poznanie. Štúdium by malo byť činnosťou, ktorá človeka nielen vzrušuje, ale aj intelektuálne uspokojuje. Musíme preto podnecovať predovšetkým mládež, mladých ľudí, aby sa vedeli učiť a samostatne si konštruovali vlastné poznanie. Len vtedy je študent zrelý, ak si osvojil presvedčenie, že sa chce už sám dobrovoľne učiť, vedome a zmysluplne vzdelávať.

Nemá zmysel predstierať vzdelávanie tam, kde sa nesplnili jeho prirodzené základné podmienky. Celoživotný systém vzdelávania si vyžaduje uvedomelú motivovanosť v oblasti intelektu, postojov i záujmov. Bez vysokého stupňa vnútornej motivácie na sebavzdelávanie sa nedosiahnu požadované výsledky. Pochopenie zmyslu vzdelávacej činnosti, jej cieľov a úloh prispieva ku kladným postojom ku každodennej učebnej činnosti, k túžbe naučiť sa niečo dokonale. Zdrojom hlbokých vzdelávacích motívov musí byť zmysluplný rodinný i spoločenský život.

Vieme, že vzdelávanie nie je ničím takým ako napríklad balenie vecí do kufra. Základom intenzívnej cesty rozvoja moderného systému zvyšovania kvality školského vzdelávania musí byť vnútorný záujem a spoločenská potreba. V škole i mimo nej treba pripraviť a udržiavať kvalitné podmienky na rozvoj študijnej aktivity celej ľudskej osobnosti. Nevyhnutná je aj celková vysoká úroveň riadenia vyučovacieho procesu, ktorý umožní študentom samostatné tvorivé myslenie, uplatnenie priamej činnosti, vytváranie a preverovanie vlastných úsudkov. Premyslené zmeny vo vnútornej organizácii školského života by mali neformálne a s preukázateľnou účinnosťou pomáhať žiakom aj učiteľom...

Ak niekde začujem slová, že niekto mal v živote šťastie, lebo ho učil dobrý učiteľ, znovu si uvedomujem, že každý dobrý pedagóg je prameňom životnej inšpirácie a odvážnej tvorivosti. Nemôže byť dobrým učiteľom ten, kto necíti potrebu ďalej sa vzdelávať, kto nevie či nechce ponúkať iným to, čo spoznal, čo sa sám naučil. Tvorivý učiteľ sa neustále zamýšľa nad svojou prácou a vlastne po celý svoj ďalší život by mal byť sám hádam tým najzvedavejším zo všetkých žiakov.

Mgr. Dušan JEDINÁK

Učiteľ „v divadle jedného herca“ za 187 dní školského roka predvedie pred očami vďačných školských divákov niekoľko stoviek neopakovateľných predstavení. Jednou z majsteriek pedagogickej katedry je aj riaditeľka „Naj školy 2012/2013“ Mgr. Mária Paríženková z Vikartoviec. ***Foto Ľubomír PAJTINKA***

Skúsme investovať do učiteľského stavu

Slovensko si 5. októbra spolu s mnohými ďalšími krajinami sveta pripomenulo a vzdalo hold jednému z najvzácnejších povolaní, povolaniu učiteľa. Svetový deň učiteľov je dňom, keď si všetci viac ako inokedy uvedomujeme ušľachtilosť práce pedagóga. Ušľachtilosť spojenú s náročnosťou a so zodpovednosťou za výchovu a vzdelávanie mladej generácie.

Podľa Organizácie Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO) Svetový deň učiteľov predstavuje významný prejav povedomia, pochopenia a uznania učiteľskej práce, ktorá má zásadný význam pre ekonomický, technický a kultúrny rozvoj sveta.

V tomto roku si UNESCO pripomenula 20. výročie Svetového dňa učiteľov v dňoch 6. a 7. októbra parížskou konferenciou učiteľov, vedcov, študentov, zástupcov inštitúcií reprezentujúcich učiteľov a odborných médií s názvom *Učitelia pre 21. storočie*. O práci a význame učiteľskej profesie sa paralelne diskutovalo v štyroch blokoch: životné a pracovné podmienky učiteľov, ďalší profesijný rozvoj učiteľskej profesie, informačno-komunikačné technológie na podporu práce učiteľov a pedagogické inovácie vo vzdelávaní.

Oslavy tohto dňa na ďalších miestach sveta mali rôzne podoby – od súťaží žiakov vo vytváraní selfie fotiek so svojimi učiteľmi cez diskusie na sociálnych sieťach o tom, ako by mala dnešná spoločnosť učiteľov oceňovať a podporovať, až po celý rad konferencií, workshopov a stretnutí učiteľov s miestnymi a centrálnymi vládami.

Učitelia sú dnes najmocnejšou silou pokroku vo všetkých sférach. Múdre krajiny podporujú svojich učiteľov, vytvárajú im čo najlepšie podmienky na prácu a odborný rozvoj. Samozrejme, že ich aj dobre honorujú, lebo si uvedomujú ich nezastupiteľnú úlohu v spoločenskom systéme. Kvalitné vzdelanie ľudí dáva nádej a prísľub na hodnotnejší život ľudí. Nejestvuje žiaden lepší základ pre trvalý mier a udržateľný rozvoj na svete ako kvalitné vzdelanie a výchova pre všetkých.

Z histórie výchovy a vzdelávania je známe, že každá spoločnosť a všetci pokroková pedagógovia kládli na prácu učiteľa a vychovávateľa vysoké nároky. Vždy ju spájali s takými vlastnosťami, ako zodpovednosť, trpezlivosť, vytrvalosť, slušnosť, čestnosť, úprimný vzťah k práci či osobný príklad.

Štatistický úrad UNESCO upozorňuje, že v súčasnosti má najmenej 93 krajín sveta akútny nedostatok učiteľov. Na to, aby sa mohol naplniť plánovaný cieľ umožniť základné vzdelanie všetkých ľuďom sveta, bude potrebné zamestnať ďalších 18 miliónov učiteľov len na prvom stupni základných škôl. Najrizikovejšou oblasťou v tejto oblasti je subsaharská Afrika.

V Európskej únii je v súčasnosti v učiteľských službách približne 2,1 % ekonomicky aktívneho obyvateľstva, čo predstavuje viac ako 5 miliónov ľudí.

(pokračovanie na strane 3)

Výučba biológie cez atraktívne pokusy

(I. časť)

Získavanie učebných materiálov je pre každého učiteľa dôležitou súčasťou prípravy na vyučovanie. Množstvo informácií (obrázkových, zvukových alebo filmových) sa nachádza na internete a využívajú sa v rozličných fázach vyučovacieho procesu. A aj keď učebnica zostáva i naďalej najdôležitejším materiálnym prostriedkom na vyučovanie, v školách vznikajú v poslednom čase i multimediálne pomôcky. V Gymnáziu na Metodovej ulici v Bratislave bolo s prispením národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* natočené DVD s ukážkovou vyučovacou hodinou biológie pre gymnáziá. Oslovili sme PaedDr. Jána Križana, ktorý spracoval podklady pre toto DVD a ukážkovú hodinu aj viedol.

Pán Križan, ukážková hodina vznikla opäť ako doplnkový študijný materiál pre pedagógov. Zvolili ste tému, do ktorej sa možno mnohí učitelia nepustia, ale nie preto, že by hodinu nezvládli, ale preto, že nezoženú na tému praktického cvičenia – pitvu kravského oka – biologický materiál. Ako vaša ukážková hodina vznikala?

Oslovili nás zo Štátneho inštitútu odborného vzdelávania s tým, že by sme mohli prispieť k sérii DVD, ktoré nakrúcajú. Som rád, že si vybrali našu školu a biológiu, pretože aj ja som mal možnosť rozhodnúť, akú tému učiteľom ponúkneme. Aby som učiteľov inšpiroval, vybral som pitvu kravského oka, a aj z dôvodu, ktorý ste spomínali, že je problém zabezpečiť si na ňu materiál. Tieto cvičenia robievam už roky, a tak som chcel aj týmto spôsobom ponúknuť a zúročiť svoje skúsenosti.

Kde a ako získavate biologický materiál?

Kedysi bol bitúnok v mestskej časti Rača, tak som roky chodil tam. Samozrejme, že som dodržiaval prísne hygienické kritériá, ktoré so získavaním biologického materiálu súviseli. Keď bitúnok časom zanikol a pre chorobu šialených kráv nebolo mož-

(pokračovanie na strane 2)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ
Kód ITMS: 26110130085

Nepodceňujeme problematiku čitateľskej gramotnosti

Strana 4

Zabávať a súčasne efektívne vzdelávať

Rozhovor s Mgr. Petrom Pallom o využití moderných technológií vo vyučovacom procese

Strana 5

Školstvo v regiónoch

Strany 6 a 7

Náklady na stredné školstvo vo svete

Strana 8

PILOTNÝ PROJEKT

Znížiť nedostatok kvalifikovaných odborníkov

Chodiť do školy a zároveň pracovať vo vybranom podniku môžu študenti Strednej odbornej školy (SOŠ) technickej v Zlatých Moravciach. Umožňuje im to rakúsko-slovenský pilotný projekt Young Stars, ktorý slúži ako vzor zavádzania duálneho vzdelávania na Slovensku aj v iných krajinách.

Štyri rakúske podniky a konzorcium dvoch slovenských a dvoch nemeckých firiem umožňujú študentom absolvovať prevažnú časť svojej prípravy na povolanie v priestoroch firiem a po skončení školy sa v nich aj zamestnať. Pomer medzi praktickou výučbou a teóriou predstavuje 60 percent k 40 v prospech praxe. Študenti si môžu vybrať trojročný učebný odbor obrábač kovov a odbory s maturitou mechanik-nastavovač a mechanik-mechatronik.

„Naši študenti dostanú učebnú zmluvu a každý mesiac motivačné štipendium, ktoré sa pohybuje od štyridsať do sto eur, v závislosti od toho, v ktorom sú ročníku. V treťom a vo štvrtom ročníku sa predpokladá, že žiaci sa už budú podieľať na produktívnej práci vo firme, za čo dostanú päťdesiat percent z minimálnej mzdy," povedal riaditeľ SOŠ technickej v Zlatých Moravciach PaedDr. Dušan Husár. Podľa neho sa v ich škole vďaka úzkej spolupráci so zúčastnenými firmami aj s ministerstvom školstva podarilo vytvoriť taký model duálneho vzdelávania, ktorý nenarúša platnú legislatívu na Slovensku.

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Peter Pellegrini uviedol, že Young Stars umožní zistiť prípadné nedostatky duálneho vzdelávania u nás ešte pred prijatím nového zákona o odbornom vzdelávaní, ktorý

sa momentálne finalizuje. Duálny vzdelávací systém nechce kopírovať od iných európskych štátov. „Musíme nadviazať na to dobré, čo na Slovensku máme. Na tradície, na ktoré sme zvyknutí, a doplniť ich o moderné prvky excelentne fungujúce v zahraničí," skonštatoval minister.

Tento projekt vníma aj ako inšpiráciu pre ostatných slovenských podnikateľov, ktorí môžu prispieť k vzdelaniu vlastných kvalifikovaných pracovníkov. „Je to investícia do ich aktíva, je to zlacnenie systému. Ak nám pomôžu vzdelať dobre pripravených ľudí už počas štúdia, ušetria si prostriedky, ktoré by museli vynaložiť na prípadnú rekvalifikáciu týchto ľudí," spresnil Pellegrini.

Viceprezidentka Hospodárskej komory Rakúska Martha Schultz verí, že takáto aktivita zaujme aj iné európske krajiny a duálne vzdelávanie sa stane pre podnikateľov súčasťou ich firemnej kultúry tak, ako je tomu v Rakúsku. „U nás sa podniky prezentujú už v školách, pretože majú záujem vzdelávať si vlastné pracovné sily. Učni následne v podnikoch dlhodobo zotrvávajú, a prispievajú tak k ich úspešnému fungovaniu," dodala.

Projekt Young Stars sa realizuje vďaka spolupráci Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Hospodárskej komory Rakúska a ďalších partnerov. Jeho hlavným cieľom je znížiť nedostatok kvalifikovaných odborníkov vo vybraných profesiách, a to formou duálneho vzdelávania. To umožňuje zamestnávateľom vybrať si školy, s ktorými budú spolupracovať v rámci odborného vzdelávania žiakov, a uzavrieť s nimi učebnú zmluvu. Odborná prax žiakov sa bude vykonávať u zamestnávateľov a teoretické vedomosti získajú v škole.

(ts)

Ilustračné foto stock.xchng

Kvartánka by úspešne zmaturovala už dnes

ELEKTRONICKÉ TESTOVANIE

Kvartánka Silvia Goldasová – na snímke s tímom NÚCEM-u – získala pamätný list za svoje vedomosti v maturitnom teste zo slovenského jazyka a literatúry.

Elektronické testy z dielne tvorivého tímu národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania* (*E-test*) boli aj tento rok súčasťou festivalu vedy Európska noc výskumníkov, ktorý sa uskutočnil 26. septembra. V miniučebni Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania v budove Národného osvetového centra v Bratislave si široká verejnosť vyskúšala napríklad elektronické testy rôznych typov gramotností či maturitný test zo slovenčiny.

Testové úlohy zaujali predpoludním najčastejšie žiakov základných a stredných škôl z bratislavských mestských častí Staré Mesto, Lamač, Rača či Dúbravka, popoludní prichádzali najmä rodičia s deťmi a iní dospelí. Veľmi pekný výsledok (až 87,5-percentnú úspešnosť) v maturitnom teste zo slovenského jazyka a literatúry dosiahla kvartánka Silvia Goldasová z Gymnázia na Bilíkovej ulici v Bratislave.

Novinkou v prezentácii národného projektu počas festivalu bola prednáška výskumníkov Márie Kolkovej a Pavla Kaclíka pod názvom *Dá sa vypočítať, ktorá škola je lepšia?* – názorne v nej priblížili problematiku pridanej hodnoty vo vzdelávaní, ktorej sa venujú v projekte.

Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ, manažérka publicity národného projektu

Foto archív NÚCEM-u

Pôvodný dátum ustúpil Veľkej noci

T9

Deviataci budú tento rok písať Testovanie 9 (T9) neskôr oproti plánovanému termínu. Pôvodný dátum 8. apríl 2015 totiž kolidoval s Veľkou nocou.

„Predstava dôležitých skúšok hneď po prázdninách sa nepozdávala ani učiteľom, ani žiakom. Rezort školstva preto vyšiel v ústrety požiadavke o presunutie termínu a národné testovanie preložil na neskôr, 15. apríla 2015," uviedol minister školstva, vedy, výskumu a športu Peter Pellegrini.

Oproti predchádzajúcim rokom, v ktorých termíny T9 vychádzali vždy na prostriedok marca, ide až o mesačný posun. Učitelia tak môžu byť spokojní – ich zverenci-deviataci neodložia knihy do zabudnutia uprostred letného polroku, ako sa často stávalo v minulosti.

To však nie je jediná pozitívna správa pre základné školy a ich učiteľov. V tomto školskom roku ministerstvo mení, ale najmä zrýchľuje procesy odosielania výsledkov žiakov do škôl. Kým v minulosti si výsledky T9 v elektronickej podobe preberali základné školy z aplikácie Centra vedecko-technických informácií SR - Školského výpočtového strediska v Michalovciach a následne ich učitelia zadávali do prihlášok žiakov na stredné školy, po novom si výsledky deviatakov prevezmú zo spomínanej aplikácie samotné stredné školy, na ktoré sa konkrétni deviataci hlásia.

(bdk)

Výučba biológie cez atraktívne...

(dokončenie zo strany 1)

né distribuovať oči z bitúnkov, nadviazal som spoluprácu s rodičmi, ktorí dokážu za dodržiavania prísnych kritérií a predpisov materiál zadovážiť. Spoločne sa snažíme, aby žiaci zažili na laboratórnych cvičeniach z biológie niečo výnimočné, čo sa nám takto aj darí. Viete, aj dnes, keď sa po mnohých rokoch zídeme na stretávkach s bývalými žiakmi, na všeličo už zabudli, ale na to, že pitvali oči, veru nie. Som rád, že je to pre nich zážitok, a nielen na jednu vyučovaciu hodinu.

Kde musia pracovať rodičia žiakov, aby ste mohli takýto zážitok ponúknuť každý rok iným študentom?

Mám dobrú spoluprácu s rodičmi, ktorí pracujú vo výskumných ústavoch. Aj keď ich deti už opustia našu školu, spolupráca medzi nami nezaniká. Mám teda možnosť opakovať laboratórne cvičenia, o ktorých hovoríme. Napokon stále platí, že každý pedagóg sa rozhodne sám, ako zatraktívni svoj vyučovací predmet. Pitva v laboratóriu je zaujímavejšia ako napríklad premietanie obrázkov cez diaprojektor alebo ich hľadanie na internete. Takouto zážitkovou formou si študenti zloženie oka zapamätajú, a dovolím si tvrdiť, že na celý život.

Môžu si tému laboratórnych cvičení vybrať na vašich hodinách aj študenti?

Do istej miery, pokiaľ je to v súlade s učebným plánom, lebo hodinové dotácie sa prakticky nemenia. Napríklad uplynulý školský rok sme v druhom ročníku nemali praktické cvičenia, ale zase máme delené hodiny, kde je výhodou fakt, že pracujem s menším počtom žiakov. To mi umožňuje flexibilne reagovať a v prípade záujmu urobiť na hodine k téme aj laboratórne cvičenie. Treba však vyberať také témy, ktoré stihnem zrealizovať za jednu vyučovaciu hodinu a na ktoré získame biologický materiál. Samozrejme, že treba mať na pamäti aj dodržiavanie hygieny pri práci, ochranu zdravia a bezpečnosť.

Myslíte si, že niektorí pedagógovia zopakujú vašu ukážkovú hodinu aj prakticky? Prípadne budú rozmýšľať, ako by mohli aj oni obohatiť podľa mňa veľmi atraktívny vyučovací predmet, akým je biológia?

Myslím si, že keď si učitelia pozrú túto multimediálnu vzdelávaciu pomôcku a uvidia, ako to študentov baví a s akým zanietením pracujú, zistia, že netreba sa toho báť a že sa to dá. Samozrejme, je to možné v školách, kde sú dobré podmienky na praktické laboratórne cvičenia. My takéto praktické cvičenia robíme aj počas dní otvorených dverí, pokiaľ sa nám podarí zohnať biologický materiál na pitvu kravského oka. Máme skúsenosti, že mnohí učitelia zo základných škôl privedú svojich žiakov k nám na gymnázium práve preto, aby si pozreli zaujímavé laboratórne cvičenie na našej hodine biológie. Teším sa, že práve tu býva najväčší „nával". Vždy sa pýtajú, aké sú to oči – najskôr majú strach, boja sa, ale po desiatich minútach už zanietene pracujú spoločne s našimi žiakmi.

Platí aj tu to čo pri iných oblastiach praktického vyučovania, že žiaci ovládajú najskôr teóriu, v tomto prípade presnú stavbu oka?

Áno, to je prvé kritérium, aby bola hodina úspešná. Vidieť to aj na našom DVD. Začína sa tým, že študenti sa učia zloženie oka najskôr na teoretickej vyučovacej hodine prostredníctvom názorných ukážok, obrázkov a nákresov. Vždy pracujeme v štyroch skupinách, medzi ktorými sa pohybujem – občas sa aj nasmejem, že na hodine sa vďaka nim poriadne nabehám... Páči sa mi, že žiaci sú neskutočne zvedaví, neustále sa pýtajú, človek je po takom cvičení z biológie aj príjemne unavený.

Nakrúcanie ukážkovej hodiny trvalo tri vyučovacie hodiny. Je reálne, aby túto tému zvládol učiteľ so žiakmi v rámci jedného laboratórneho cvičenia?

Áno, lebo praktické cvičenia bývajú vždy dvojhodinové, hodiny idú za sebou, a tak sa to dá krásne stihnúť. Samozrejme, že učiteľ musí byť pripravený ešte lepšie ako jeho žiaci a záleží aj na jeho skúsenosti, ako často a na aké témy robí so žiakmi praktické hodiny biológie. Iste, mladý pedagóg, ak by pitval oko po prvý raz, by potreboval viac času, ale keď zistí princíp, postupne získa aj skúsenosti. Mnohí pedagógovia sa mi po zhliadnutí DVD už ozvali a som presvedčený, že je to pre nich výborná metodická pomôcka.

Mgr. Beáta REPÍKOVA, manažérka publicity národného projektu

VZDELÁVANIE

Hľadajú sa kvalifikovaní lektori

Štátny inštitút odborného vzdelávania vyhlasuje výzvu na pozíciu lektorov kontinuálneho vzdelávania, ktorí by pôsobili ako odborní zamestnanci na lektorovanie programu ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov biológie, chémie, fyziky a techniky v rámci národného projektu *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*.

Do výzvy sa môžu zapojiť uchádzači, ktorí spĺňajú podmienky na praktickú pedagogickú činnosť v oblasti vzdelávania dospelých z pozície lektora:

- pedagogickí a odborní zamestnanci všetkých typov základných, stredných škôl a školských zariadení (samostatný pedagogický a odborný zamestnanec, pedagogický a odborný zamestnanec s 1. atestáciou, pedagogický a odborný zamestnanec s 2. atestáciou) so zameraním na predmety biológia, chémia, fyzika, technika,
- pedagogická prax v odbore,
- adekvátna odbornosť na kvalifikované lektorské zvládnutie obsahu modulov: na pokrytie teoretickej časti kontinuálneho vzdelávania veľmi dobrú znalosť predmetu výučby a predmetnej problematiky a na praktickú časť kontinuálneho vzdelávania praktické skúsenosti s modernými učebnými pomôckami a didaktickou technikou (špecifikované v projekte),
- lektorské kompetencie (vzdelávanie dospelých).

Záujemca musí splniť všetky uvedené podmienky a predložiť odborný životopis – europas, ako aj motivačný list spolu s výberom predmetov a konkrétnych tém, resp. modulov, ktoré má záujem lektorovať.

Prihlášky a životopisy možno zasielať na e-mailové adresy gabriela.horecka@zsodborne.sk alebo radoslav.ivanko@zsodborne.sk do 31. decembra 2014. Viac informácií o aktuálnej ponuke nájdete aj na webovom sídle národného projektu. **(šv)**

UČITEĽSKÉ NOVINY

Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania pod poradovým číslom 17/2014.

Adresa vydavateľa:
Bellova 54/a, 833 63 Bratislava,
IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk

Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com

Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com

Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Design:
Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení.

Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Forma zverejnenia:
internetová stránka vzdelávacieho portálu ŠIOV: http://distancne.vzdelavanie.siov.sk/mod/folder/view.php?id=25.

Zážitky i tvorivosť patria k modernej škole

ASFEU

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Dospelý človek si ani nevie predstaviť, akými zmenami dnes školy prechádzajú. Nové metódy a formy výučby, moderné didaktické prostriedky, informačno-komunikačné technológie sú už ich bežnou súčasťou. Ako vyzerá taká moderná škola?

Projekt Základnej školy s materskou školou zo Starej Bystrej *Inovujeme vzdelávanie moderne, aktívne a tvorivo* je jeho vzorovou ukážkou. Zážitky, exkurzie, kreatívne dielne – inovácia vyučovania sa dotkla prvého i druhého stupňa. Predchádzalo ju vzdelávanie pedagógov zamerané na zážitkové učenie. Počas seminárov sa učitelia vyškolili v rôznych edukačných a terapeutických prístupoch: dramatoterapii, arteterapii, muzikoterapii, učení dobrodružstvom, hrou, prácou a iných. Výchova tvorivej osobnosti je jednou zo základných úloh aj školských vzdelávacích programov a vo vyučovacom procese sa dosiahne najmä kreatívnym prístupom.

Exkurziami spoznávali Slovensko

K výučbe v modernej škole patria aj exkurzie. V rámci biológie žiaci zo Starej Bystrej navštívili Arborétum Mlyňany, kde venovali pozornosť architektonickému stvárneniu záhrad jednotlivých krajín. V Slovenskej Ľupči si prezreli Dom remesiel, zoznámili sa s keramickou hlinou, hrnčiarskym kruhom i keramickou pecou. Po praktickej ukážke majstrov-keramikárov sa skupinky žiakov pri jednotlivých činnostiach striedali a pod pedagogickým vedením vyrábali šperky, hlinené nádoby a pokúšali sa zvládnuť hrnčiarsky kruh. Nadobudnuté zručnosti pri spracovaní keramickej hliny budú ďalej rozvíjať na hodinách výtvarnej výchovy.

Tvorivé dielne.

Na rozcvičku – báseň.

Žiaci mali tiež možnosť porovnať spôsob výroby elektrickej energie v rôznych typoch elektrární, ich dopad na životné prostredie a tiež ekonomický rozmer výroby v Mochovciach, Novákoch a vo Veľkých Kozmálovciach. Piataci sa na chvíľu ocitli v rozprávkovom sveta Pavla Dobšinského Habakuky na Donovaloch. Zúčastnili sa troch predstavení a sami odohrali krátke divadielko v pripravených kostýmoch a maskách priamo pred obecenstvom.

Dramatoterapiou k zvládnutiu cudzieho jazyka

Aj hodiny jazykov môžu byť zábavné. Inovatívnymi pomôckami, interaktívnymi tabuľami, notebookmi, DVD zakúpenými v rámci projektu si žiaci prirodzene osvojovali cudzí jazyk. Prečítali si a vypočuli článok z učebnice, následne pozreli DVD s vybranou tematikou a riešili na interaktívnej tabuli rôzne cvičenia. Na hodine ruského jazyka pri téme *Na rozcvičku – báseň* využili pedagógovia formu zážitkového učenia, dramatoterapiu. Žiaci sa hraním rolí a dramatizáciou básničky s využitím fotografií každodenných činností zdokonaľovali v rozvíjaní slovnej zásoby o športe, zdraví a správnom životnom štýle.

Projekt bol financovaný z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) v rámci operačného programu Vzdelávanie v rokoch 2012 – 2014. Škola naň získala nenávratný finančný príspevok 281-tisíc eur.

Odbor informovania a publicity ASFEU
Foto archív školy

VÝSKUM

Mladí sa stretávajú s nenávistným vyjadrovaním

Prieskum *Bez nenávisti na internete* medzi slovenskými mladými ukázal, že zo 780 opýtaných má až 53 % osobnú skúsenosť s nenávistným vyjadrovaním. Doma nenávistný prejav tohto druhu zažívajú často 4 % z respondentov, 29 % občas a až povzbudivých 67 % vôbec. Na druhej strane prostredie internetu vnímajú ako najrizikovejšie. S nenávistným vyjadrovaním sa tu často stretáva až 58 % opýtaných. Sú mu však vystavení aj na ulici (31 %), v škole (32 %) a na televíznych obrazovkách (38 %).

Pre organizátorov prieskumu bolo prekvapivé zistenie, že až 85 % opýtaných nepozná žiadnu organizáciu, ktorá sa venuje problematike nenávistného vyjadrovania. Ako najčastejšie dôvody nenávistných prejavov medzi mladými uviedla viac ako polovica oslovených sociálnu situáciu a odlišnú sexuálnu orientáciu. Viac ako 300 mladých ľudí považuje za príčinu takéhoto vyjadrovania odlišnú národnosť či záujmy. Takmer stovka respondentov je presvedčená, že za nenávistnými prejavmi môžeme nájsť aj dôvody, ako je napr. odlišnosť pohlavia.

Skupinou najohrozenejšou nenávistným vyjadrovaním je podľa vyše 500 opýtaných mladých ľudí rómska menšina a viac ako 400 zapojených uviedlo v tejto súvislosti aj komunitu LGBTI. Nasledujú ľudia s nižším finančným zabezpečením a zdravotne postihnutí. Medzi zúčastnenými panuje názor, že ohrozenou na Slovensku je aj maďarská a židovská menšina, kresťania a v neposlednom rade ženy, moslimovia a imigranti.

Na otázku, čo sa pri riešení problematiky nenávistného vyjadrovania potrebujú naučiť, odpovedala nadpolovičná väčšina mladých, že cítia potrebu vedieť reagovať na odlišné názory. Rovnako sa chcú naučiť vyjadrovať svoj názor a vedieť pomáhať obetiam nenávistných prejavov, keď sa im už nepodarí priamo im predchádzať. Takmer 100 opýtaných chce získať vedomosť o organizáciách venujúcich sa tejto problematike a naštudovať si súvisiacu legislatívu.

Každý z účastníkov bol pred uskutočnením prieskumu oboznámený s presným znením definície o nenávistnom vyjadrovaní, ktorú stanovil Výbor ministrov Rady Európy. Podľa výboru sa toto vyjadrovanie vzťahuje na všetky formy vyjadrovania, ktoré šíria, podnecujú, podporujú alebo ospravedlňujú rasovú nenávisť, xenofóbiu, antisemitizmus a iné formy nenávisti založené na netolerancii vrátane prejavov agresívneho nacionalizmu a etnocentrizmu, diskriminácie a nepriateľstva voči migrantom, menšinám a ľuďom prisťahovaleckého pôvodu.

Na základe výsledkov a získaných informácií organizujú Rady mládeže Žilinského, Trnavského a Prešovského kraja akreditované školenia školiteľov na tému *Bez nenávistného vyjadrovania*. Pracovníci s mládežou a mládežnícki vedúci sa počas nich zamerajú okrem iného na predchádzanie prejavom nenávistného vyjadrovania a ich elimináciu s osobitným dôrazom na prostredie internetu. „Prieskum potvrdil, že súčasná generácia mladých je on-line generáciou a internet je pre ňu najrizikovejším prostredím. S tým stúpa potreba vzdelávať ich v oblasti bezpečného používania internetu, naučiť ich, ako nenávistnému vyjadrovaniu predchádzať a ako v takých prípadoch reagovať," uviedol Martin Šturek z Rady mládeže Žilinského kraja. Viac informácií nájdete na webovom sídle *Mladí bez nenávisti*.

(iuv)

Skúsme investovať do učiteľského...

(dokončenie zo strany 1)

UNESCO vytýčila pre tohtoročný Svetový deň učiteľov heslo: *Investovať do budúcnosti. Investovať do učiteľov!* „Súčasní i budúci učitelia potrebujú kompetencie, znalosti a podporu, aby mohli odpovedať na rôznorodé potreby vyučovania každého chlapca a každého dievčaťa," zdôraznila pri tejto príležitosti generálna riaditeľka UNESCO Irina Bokova.

Piaty október bol vyhlásený za Svetový deň učiteľov roku 1994 s cieľom pripomínať si podpísanie *Odporúčania UNESCO a Medzinárodnej organizácie práce o pracovných podmienkach vyučujúcich* z 5. októbra 1966. Poctou učiteľskej profesii býva na Slovensku každoročne v októbri okrem iných aktivít aj podujatie Chalupkovo Brezno – celoštátna prehliadka učiteľskej tvorivosti v rôznych umeleckých odvetviach a odboroch.

Ľubomír PAJTINKA

DIGIPEDIA

New York vyhrali 5 učitelia, Dublin čaká na vás

Nedávno sa uskutočnilo žrebovanie piatich výhercov, ktorí za svoju aktivitu v projekte Planéta vedomostí vyhrali letecký zájazd do New Yorku. Sú nimi: RNDr. Marta Mlynarčíková z Kežmarku, Mgr. Gabriela Bartalová zo Šamorína, Mgr. Katarína Kurucová zo Sabinova, Ing. Eva Ludvighová z Detvy a Mgr. Róbert Harmata z Nitry. Srdečne im blahoželáme a prajeme krásny pobyt v tejto svetovej metropole.

A pre ostatných učiteľov, ktorí chcú objavovať svet s portálom Planéta vedomostí, ponúkame ďalšiu atraktívnu cenu.

Dublin

Mesto bolo založené ako centrum pre vikingský obchod s otrokmi, jeho názov možno preložiť ako „čierna mláka". Dnes je Dublin hlavným a najväčším mestom Írska. Žije v ňom približne 500-tisíc obyvateľov, a ak počítame aglomerovanú oblasť Greater Dublin Area, je ich viac ako 1,6 milióna.

Ak hľadáte v tomto meste niečo nevšedné, ale neviete kde začať, ponúkame vám 10 miest a zaujímavostí, ktoré by ste mali vidieť alebo zažiť.

1. Kostol sv. Michana

Tento kostol je neobyčajne zvláštny tým, že v jeho útrobách sa nachádza množstvo mumifikovaných tiel. Umožňuje to obzvlášť suché prostredie kostola, vďaka ktorému je v ňom uložených päť dlhých hrobiek s mumifikovanými pozostatkami najvplyvnejších osôb zo 17. – 19. storočia.

2. Národné múzeum škriatkov

Nájdete v ňom unikátnu atrakciu venovanú írskej mytológii, ktorá je plná zábavy a je v nej svet čarodejníkov a čarovných príbehov. Múzeum vám odkryje záhady írskej a keltskej kultúry.

3. Výstava Tudorovcov v Katedrále Kristovej cirkvi

Katedrála Kristovej cirkvi sa má čím pýšiť. Je to najstaršia dublinská budova (11. stor.) a zároveň jedna z najväčších krýpt v Európe. Okrem množstva vzácnych pokladov sa v nej nachádzajú aj originálne kostýmy z televízneho seriálu *Tudorovci*, pričom väčšina seriálových častí sa filmovala priamo v katedrále.

4. Sokoliarstvo

Sokoliarstvo je novinkou Dublinu. Ukazuje spev a úžasný let dravých vtákov, ako aj špeciálny odev a exhibíciu ich krotiteľov.

5. „Kávičková" kultúra

Voľné chvíle strávené v Dubline si môžete osladiť v cukrárňach svetového mena *Quin of Tarts* a *The Cake Café*. Kávičku s koláčikom alebo porciou fantastickej torty servírovanú v starožitnom porceláne si vychutnáte v naozaj štýlovom prostredí.

6. Galéria vedy

V areáli najstaršej írskej univerzity Trinity College sa nachádza Galéria vedy, ktorá je jedinečným miestom pre vedcov a širokú verejnosť. Čo ju robí výnimočnou? Skutočnosť, že nemá stálu expozíciu. Vždy ponúka niečo nové a fascinujúce, každá výstava je okorenená množstvom sprievodných akcií, rozhovorov a debát s príležitosťou zapojiť sa.

7. Katedrála sv. Patrika

Katedrála sv. Patrika (12. stor.) je najväčším kostolom v Írsku a tiež jednou z najkrajších a najzaujímavejších pamiatok Dublinu.

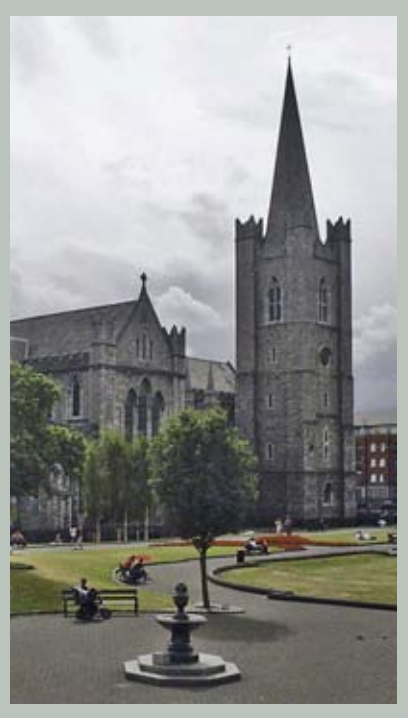

Bola postavená na mieste kostolíka z 5. storočia, kde údajne sv. Patrik krstil nových veriacich. Ako dekan v nej takmer 30 rokov pôsobil Jonathan Swift, autor *Gulliverových ciest*, ktorý je tu aj pochovaný.

8. Tajomné prechádzky Dublinom

Nevšedný zážitok ponúkajú aj organizované tzv. tajomné prechádzky Dublinom, ktoré vám odkryjú temné tajomstvá a pestrú históriu mesta. Dozviete sa počas nich veľa zaujímavostí o kontroverzných postavách a ich príbehy spojené s nadprirodzenými javmi a okultizmom.

9. Pešie výlety

Na peších výletoch Le Cool sa zoznámite s alternatívnou umeleckou tvárou Dublinu. Zámerom dvojhodinovej túry je podeliť sa s okamihmi živej kultúry a ukázať viac o nových umeleckých smeroch (napr. street arte), móde, hudbe, umelcoch a najnovších trendoch.

10. Galské hry

Galské hry hurling a futbal patria medzi najpopulárnejšie športy v Írsku, sú určené pre mužov aj ženy. Účasť na nich umožňuje spoznať írsku kultúru nezabudnuteľným a interaktívnym spôsobom.

Ak chcete aj vy zažiť neočakávané chvíle v tajomnom Dubline, zapojte sa do Veľkej súťaže pre učiteľov. Na zriadenie prístupu na portál Planéta vedomostí kontaktujte Centrum podpory používateľov Dátového centra rezortu školstva na telefónnom čísle 0800 138 033, prípadne e-mailom na digipedia@iedu.sk.

Sekcia informatiky MŠVVaŠ SR
Ilustračné foto wiki.org

Nepodceňujeme problematiku čitateľskej gramotnosti

MPC

Prioritou Metodicko-pedagogického centra (MPC) je vzdelávanie učiteľov. Zavádzanie čitateľskej gramotnosti do vyučovacieho procesu na všetkých typoch škôl a v rámci všetkých vyučovacích predmetov považuje Regionálne pracovisko (RP) MPC Bratislava za jednu zo svojich priorít.

Čitateľskú gramotnosť chápu učitelia kontinuálneho vzdelávania RP, ale aj externí lektori za základ rozvíjania funkčnej gramotnosti žiakov. Preto je ich cieľom realizovať vzdelávania učiteľov, ktoré sú zamerané na zlepšenie úrovne čitateľskej gramotnosti (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou), a to vo všetkých predmetoch.

Slovenskí učitelia by si mali uvedomiť (a väčšina si to aj uvedomuje), že dnešná moderná spoločnosť vyžaduje, aby absolventi škôl boli pripravení na reálny život a neboli len zásobárňou encyklopedických vedomostí, nepraktickými polyhistormi, ale aby dokázali kriticky myslieť, tvorivo riešiť problémy vyplývajúce z pracovného procesu, ale aj situácie v bežnom živote. Práve oni by mali byť silou, ktorá by zmenila naše školy na baštu moderného vzdelávania. Škola by mala študentom vytvoriť prostredie, ktoré by cez pozitívnu motiváciu systematicky rozvíjalo ich kritické a tvorivé myslenie, schopnosť samoštúdia a sebahodnotenia.

V dnešnej tzv. informačnej spoločnosti je potrebné naučiť mladých ľudí pracovať s informáciami efektívne, študenti by mali byť schopní informácie selektovať, hodnotiť a vhodne použiť. Iba tak majú šancu presadiť sa na trhu práce, byť úspešní v spoločnosti, ale aj v súkromnom živote.

Naše RP si uvedomuje, že školy na Slovensku majú pri vytváraní tohto prostredia rezervy. Učitelia jednotlivých predmetov sú kompetentní vo svojom odbore, sústreďujú sa na problematiku súvisiacu s predmetom, ktorý učia, ale nie vždy dostatočne rozvíjajú veľmi dôležitú kompetenciu – funkčnú gramotnosť. Preto sme vytvorili vzdelávacie programy, ktoré sú prioritne zamerané na čitateľskú gramotnosť (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) a sú určené pre pedagogických zamestnancov všetkých typov škôl.

Dva z nich (ich autorkou a garantkou je autorka článku), ktoré sú určené pre II. stupeň základnej školy (ZŠ) a strednú školu, by sme vám radi predstavili.

Akreditované vzdelávacie programy

1. Hlavným cieľom akreditovaného vzdelávacieho programu *Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole* je aplikácia nových poznatkov z oblasti čítania s porozumením do vyučovacieho procesu v základných a stredných školách. Tento program je zameraný najmä na tvorbu úloh a didaktických testov rozličnej obťažnosti na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Účastník vzdelávania získa profesijné kompetencie potrebné na tvorbu úloh a didaktických testov rozvíjajúcich čitateľskú gramotnosť (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) žiakov II. stupňa ZŠ a strednej školy. Tvorivé dielne sú realizované na základe rozsiahlej spätnej väzby vyplývajúcej z analýzy národných a medzinárodných štúdií zameraných na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Cvičenia sú tvorené tak, aby úlohy vychádzali z bežného života, podporovali medzipredmetové vzťahy a reprezentovali nielen rozličné úrovne, ale aj rozličné situácie, formy a typy textov.

2. Hlavným cieľom akreditovaného programu *Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole* je inovovať a integrovať nadpredmetové kompetencie potrebné na aplikáciu nových poznatkov z oblasti čitateľskej gramotnosti (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) do vyučovacieho procesu na stredných školách. Obsah tohto programu je zameraný najmä na rozvoj metakognitívnych stratégií a efektívnych čitateľských stratégií, ich zavedenie do konkrétnych vyučovacích hodín v rámci rôznych predmetov. Výstupom je naprojektovanie jednej vyučovacej hodiny zacielenej na využitie rôznych čitateľských stratégií.

Oba programy majú vypracovaný učebný zdroj (autorkou zdroja pre prvý prezentovaný vzdelávací program je autorka článku, učiteľka kontinuálneho vzdelávania; hlavnou autorkou zdroja pre druhý program je Mgr. Annamária Hlušíková z Gymnázia na Ul. L. Sáru v Bratislave, absolventka prvého realizovaného kurzu), ktorý slúži ako významná didaktická pomôcka počas celého vzdelávania. Uvedené učebné zdroje možno nájsť on-line na webovej stránke MPC v časti *Publikácie*.

Učí sa celá škola

Dôležitou súčasťou vzdelávaní MPC v oblasti funkčnej gramotnosti je vzdelávanie celých školských kolektívov v duchu „učiacej sa školy". Našou snahou je preniknúť do školských kolektívov a presvedčiť ich, že čítanie s porozumením nie je len prioritou predmetu slovenský jazyk a literatúra, ale malo by byť pevnou súčasťou každého predmetu na všetkých typoch škôl. Každý učiteľ by si mal byť vedomý, že čitateľská gramotnosť (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) by mala tvoriť kľúčovú zložku vzdelávania, mala by byť základom prípravy študentov na reálny život.

Šancu vzdelávať sa vo vlastnej škole v režime, ktorý si stanoví samotná škola (lektori sa maximálne prispôsobujú jej podmienkam), využilo už veľa škôl, ako napr. ZŠ na ulici Pri kríži v Bratislave; ZŠ a Gymnázium na Hubeného ul. v Bratislave; Gymnázium na Ul. L. Sáru v Bratislave, Spojená škola na Kláštornom námestí v Malackách, ZŠ Sološnica, ale vyhoveli sme aj školám mimo našej územnej pôsobnosti, ako ZŠ na Ul. slovenských partizánov v Považskej Bystrici či ZŠ na Pribinovej ul. v Novákoch. V prvom polroku 2014 vzdelávanie ukončili prihlásení učitelia na Športovom gymnáziu na Ostredkovej ul. v Bratislave a Gymnáziu I. Horvátha v Bratislave; takisto úspešne prebehlo vzdelávanie na Obchodnej akadémii na Dudovej ul. v Bratislave a v Gymnáziu v Malackách. V súčasnosti sa realizuje v Spojenej škole na Čachtickej ul. v Bratislave a v ZŠ Budmerice (spolu so ZŠ Častá a ZŠ Slovenský Grob), mimo Bratislavského kraja v Gymnáziu na Párovskej ul. v Nitre. Môžeme konštatovať, že v rámci Bratislavského kraja sme dosiaľ vyhoveli všetkým školám, ktoré nás o školenie zamerané na čitateľskú gramotnosť požiadali.

Vzdelávanie celých školských kolektívov k uvedenej problematike je strategickou úlohou RP MPC Bratislava aj do budúcna. Myšlienka učiacej sa školy je trendom, v ktorom chceme rozširovať naše aktivity.

V školskom roku 2014/2015 sa naše RP ešte výraznejšie zameria jednak na systematické zavádzanie poznatkov z oblasti funkčnej gramotnosti do jednotlivých predmetov, jednak na dôslednejšie informovanie pedagogickej verejnosti o možnostiach vzdelávania v rámci MPC v tejto oblasti.

PhDr. Alexandra HÚSKOVÁ

Ilustračné foto stock.xchng

Na ukážku praktických výsledkov akreditovaného vzdelávania vyberáme pracovný list pre 5. ročník ZŠ z predmetu slovenský jazyk a literatúra, ktorý vypracovala Mgr. Katarína Habová zo ZŠ Dr. J. Dérera v Malackách.

Ľudová slovesnosť – ľudová rozprávka, príslovia, porekadlá, hádanky

Ženský vtip (úryvok)

Kedysi, ale nebodaj i to už dosť dávno, boli dvaja dvorania: jeden chudobný a druhý bohatý. Chudobný mal iba jedno prasiatko; aj tomu nebolo čo podhadzovať, keď na celom bydle ako na dlani. Bohatý mal zo desať tých ošípaných a často im podhadzoval jačmeňa, aj na válovci vždy mali čo lokať. Že to bolo na jednom dvore, prasiatko aj tri razy do dňa dobehlo medzi čriedu bohatého dvorana a uchytilo si jačmeňa, nalokalo sa aj na válovci. Len to raz boháča domrzelo, pochytil kyjanicu a puk prasa po čele. Hneď sprplilo sa v prachu a bolo po ňom.

Chudobný človek šiel žalovať sa k stoličnému, aká škoda stala sa mu. Bohatý bránil sa, aká i jemu škoda diala sa, a nechcel platiť za prasa. Pán stoličný nemohol ich porovnať.

„No dobre," povie naostatok, „obom stala sa vám škoda, a toho bude vynáhrada, kto z vás zajtra ráno vyháda: Čo je najtučnejšie, čo je najrýchlejšie a čo je najčistejšie?"

Oba prišli domov s ovesenými nosmi.

Toho bohatého privítala žena:

„No, čože chodíš ako oparený?"

„Ej, daj mi aspoň ty pokoj," odvrkol jej, „veď by to ani čert nevymyslel! Ešte ti nám hádky zahádal, že vraj toho bude právo, kto ich uhádne."

„Nuž, čo za hádanky?"

„Že vraj, čo je najtučnejšie, čo najrýchlejšie a čo najčistejšie."

„Nuž ale ešte aj na tom hlavu lámeš, ty trubiroh, ty?! Veď si si to hneď mohol pomyslieť: čože by bolo tučnejšie ako naša kŕmnica, ktorú už od troch rokov kŕmime; čože by bolo rýchlejšie ako naše kone, čo ich každý deň obrokujeme; a čože by bolo čistejšie ako naša studňa, do ktorej každý rok dva centy soli vrhneme!"

„A veru pravdu máš, žena moja!" vyjasnila sa tvár boháčovi, akoby už bol aj to právo vyhral, aj ho pán po pleci potľapkal, že je múdry človek.

Keď tamten chudobný cez dvere dnu šiel, vstala mu od stola v ústrety jediná šestnásťročná dcéra a hneď mu na očiach čítala, že je to so všetkým nie dobre:

„Nuž, čože vám je, apko? Bol by to hrom, nie robota, ak by ste boli prehrali!"

„Prehrať som ešte neprehral, ale ani neviem, či dohrám," rečie otec a rozpovie si dcére celú vec.

„Nič nebojte sa, apko; veď ja si to do rána premyslím," povedala dcérka – a s tým potom uložili sa aj na pokoj.

Ráno dcéra iba voľač pošuškala otcovi do ucha, priam šiel tento vytešený pred stoličného. Tam čakal už aj bohatý a hrdo postavil sa prvý do radu. Oj, ale by ste boli videli, ako utiahol sa, keď pán stoličný na jeho hádanie len to riekol, aby mu s takými pletkami ani do domu nechodil.

„Nuž a ty že? Čože si vyhútal?" obrátil sa k tomu chudobnému.

„Nuž, prosím ponížene pána urodzeného, ja len tak poviem, že najtučnejšia je naša matička zem, lebo z nej všetci sa kŕmime; najrýchlejší je ale mesiac, bo ten každé štyri týždne zem i nebo obehne; a najčistejšie je slnce, lebo naveky rovnak pekne svieti."

„Chlap si!" potľapkal ho pán stoličný po pleci. „Tento tvoj bohatý dvoran ani nemal zač pre trocha toho jačmeňa zabiť tvoje prasiatko. Na vynáhradu dá ti tú tučnú kŕmnicu, ktorú už od troch rokov kŕmia."

Práca s textom

1. Vypíš mená všetkých postáv, ktoré v texte vystupujú.
2. Zaraďujeme uvedenú rozprávku medzi fantastické alebo realistické rozprávky? Svoje tvrdenie zdôvodni.
3. Zelenou farbou podčiarkni dialóg bohatého muža so ženou.
4. Modrou farbou podčiarkni dialóg chudobného muža s dcérou.
5. Označ ľudové výroky, ktoré súvisia s dejom uvedenej rozprávky.
   - ☐ *Aj bez brady ľudia mladí dajú niekedy dobrej rady.*
   - ☐ *Aj pod otrhaným klobúkom často múdra hlava býva.*
   - ☐ *Jeden za osemnásť, druhý bez dvoch za dvadsať.*
   - ☐ *Pýcha peklom dýcha.*
   - ☐ *Sú z rovnakého cesta.*
   - ☐ *Vrana k vrane sadá, rovný rovného si hľadá.*
   - ☐ *I v mladej hlave starý rozum sa nájde.*
   - ☐ *Hlúposť a pýcha na jednom dreve rastú.*
6. Vyhľadaj v texte nasledujúce slovné spojenia. Zakrúžkuj slová, resp. slovné spojenia, ktorými ich môžeš nahradiť.
   - ▪ *na celom bydle ako na dlani:* mal veľmi veľa – nemal takmer nič – všetko rozdal
   - ▪ *čo chodíš ako oparený:* zaskočený – s teplotou – šťastný
   - ▪ *prišli domov s ovesenými nosmi:* naprázdno – s nádchou – pomaly
7. Vysvetli význam nasledujúcich výrokov.
   - ▪ *vtáka poznáš po perí, človeka po reči*
   - ▪ *čo fígeľ, to groš*
   - ▪ *dobrá rada nad zlato*
8. Priraď k jednotlivým výrokom ich správne vysvetlenie. Ako súvisia tieto výroky s prečítaným textom?
   a) *prísť veci na koreň*
   b) *streliť capa*
   c) *dostať z koláča dieru*
   d) *vypiť kalich horkosti až do dna*
   e) *nevedieť, kam z konopí*
   f) *vylomiť si na niečom zuby*
   1. pretrpieť niečo nepríjemné až do konca
   2. nič nedostať, nezískať
   3. prenáhliť sa, zmýliť sa
   4. pri snahe o niečo nemať úspech, zle pochodiť
   5. nevedieť nájsť východisko, nevedieť si rady
   6. rozlúštiť podstatu veci

- ▪ V predchádzajúcich cvičeniach sme pracovali s výrokmi, ktoré patria medzi útvary ľudovej slovesnosti. Vedel/-a by si povedať, čo je to *ľudová slovesnosť*? Svoje tvrdenie odôvodni. Čím sa líši prvých 6 nasledujúcich výrokov od druhých 6 výrokov?
  - ◆ *Nepozeraj na dievčatko, ako ono tancuje, ale pozri do police, ako hrnce pucuje.*
  - ◆ *Dotiaľ sa chodí s krčahom po vodu, kým sa nerozbije.*
  - ◆ *Bez práce nie sú koláče.*
  - ◆ *Každej pesničke býva koniec.*
  - ◆ *Kto hlboko orie, zlato vyoráva.*
  - ◆ *Kto seje vietor, žne búrku.*
  - ● *Kto mlčí, ten svedčí.*
  - ● *Aký človek, taký zvyk, aké prasa, taký kvik.*
  - ● *Lož má krátke nohy.*
  - ● *Zabudol vôl, že teľaťom bol.*
  - ● *Strach má veľké oči.*
  - ● *Prišiel na psa mráz.*

  Dokážeš na základe rozdielu medzi prvými 6 výrokmi, ktoré nazývame porekadlami, a druhými 6 výrokmi, ktoré nazývame prísloviami, zistiť rozdiel medzi príslovím a porekadlom? Svoje tvrdenie odôvodni.
- ▪ V ukážke z rozprávky zadal pán stoličný hádanku: *Čo je najtučnejšie, čo je najrýchlejšie a čo je najčistejšie?* Do nasledujúcej tabuľky vypíš jej riešenie.

	bohatý človek	chudobný človek
najtučnejšie		
najrýchlejšie		
najčistejšie		

- ▪ Prečo pán stoličný na boháčovo hádanie len to riekol, aby mu s takými pletkami ani do domu nechodil?
- ▪ Vylúšti nasledujúce hádanky.
  Koruna bez hlavy, bez jazyka vraví, necíti, nežije, a srdce mu bije, čo je to? (OZNV)
  Čo beží bez nôh? (ASČ)
  Poznáš súdok bez obrúčok a dvojaké vínko v ňom? (CVJEA)
  Sedí pani na kláte, v tmavom, čiernom kabáte. (CNO)
- ▪ Vytvor novú hádanku a daj ju vylúštiť svojmu susedovi. Podarila sa ti?
- ▪ Vedel/-a by si povedať, čo je to *hádanka*? Svoje tvrdenie odôvodni.

Zabávať a súčasne efektívne vzdelávať

IKT A ŠKOLA

Práca s deťmi je v súčasnej škole čoraz náročnejšia. S novým tisícročím sa objavili žiaci, ktorí vedia o technických vymoženostiach doby viac ako mnohí dospelí, učiteľov nevynímajúc. Pravdupovediac zatiaľ čo v klasických vedomostiach a informáciách nad deťmi stále „víťazíme“, v informačno-komunikačných technológiách (IKT) nás „valcujú jedna radosť“. V mnohých školských systémoch už prišli na to, že vzťah mladých k novým technológiám môže znamenať významný nástroj vo výchove a vzdelávaní. S Mgr. Petrom Pallom zo Základnej školy R. Dilonga v Trstenej sme sa prvýkrát stretli na prázdninovej Detskej Univerzite Komenského v Bratislave, kde učil deti, ako možno na hodinách matematiky veľmi efektívne využiť tablety. Decká si získal za pár okamihov. A vo voľnej chvíli neodmietol ani našu ponuku na rozhovor.

Pán magister, čo pre vás znamená učiteľská práca?
Moje zamestnanie je pre mňa v prvom rade koníčkom. Napĺňa ma každým dňom. Práca s deťmi je pestrá ako paleta farieb. Nie je deň, žeby ste nevynašli nový spôsob, ako tie farby zladiť.

Ako ste sa k nej dostali, kde sa zrodila láska k práci s deťmi?
Od chvíle, ako som sa začal zhruba v štrnástich považovať za zodpovedného, som so svojou manželkou – vtedy ešte priateľkou – a partiou nadšencov organizoval rôzne animátorské aktivity a kultúrne podujatia pre deti. Pochopil som, že táto práca ma navždy ponechá v nevinnom detskom svete. A to ma upútalo. Učiteľstvo pre prvý stupeň som vyštudoval na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a hneď po ukončení štúdia som nastúpil do školy v Trstenej, kde pôsobím dodnes.

Trstená sa javí ako miesto „pánu Bohu za chrbtom“. Napriek tomu ste sa stali jednou z najprogresívnejších škôl v práci s novými informačnými technológiami. Ako k tomu došlo?
Samotná Trstená ponúka už z dávnej histórie velikánov, ktorí sa významne zapísali do dejín nášho štátu. Za všetkých môžem spomenúť aspoň Martina Hattalu, Rudolfa Dilonga či Štefana Furdeka. Chcem tým povedať, že Orava je známa výbornými pedagógmi a ľuďmi. Považujem za veľké šťastie, že som sa zamestnal v škole, kde je vynikajúci kolektív, ktorý je naladený na rovnakú vlnovú dĺžku a ťahá za jeden povraz. Veľkú zásluhu na progrese školy má aj jej vedenie. Nebráni sa inováciám a modernizácii vzdelávacieho procesu. Naše novátorské aktivity a výsledky kolektívnej práce nás posunuli za hranice Oravy a nášho štátu, čím sme sa dostali do povedomia verejnosti a inštitúcií, ktoré sa nebáli investovať do našich projektov.

Ako prijali vašu iniciatívu skvalitniť a ozvláštniť vyučovanie modernými technológiami rodičia?
Rodičia v prvom rade vidia svoje deti. Chcú pre ne to najlepšie. Pokiaľ vidia prichádzať deti do školy a zo školy spokojné a s úsmevom na tvári, nie je dôvod na presviedčanie či vysvetľovanie zvolenej metódy vyučovania. Všetko pozitívne sa prijíma bez námietok.

Ako ste sa dopracovali k technickému vybaveniu vašej školy?
Veľká časť je zakúpená cez rôzne projekty a výzvy. Či už šlo o dlhotrvajúce projekty, ako napríklad Infovek, alebo projekt *Podpora školy v regióne Orava v inovatívnej výučbe*, financovaný zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu, zo štátneho rozpočtu a z vlastných zdrojov školy prostredníctvom operačného programu Vzdelávanie. A v značnej miere škola získava technické vybavenie aj v spolupráci s komerčnými firmami a inštitúciami...

Kde hľadáte inšpiráciu a podporu?
Predovšetkým na pedagogických konferenciách, kde sa združuje množstvo iniciatívnych pedagógov a firiem, ktoré sú schopné plniť naše požiadavky, vychádzajúc z potrieb pedagogickej praxe. Pravidelne sa koná roadshow Moderný učiteľ, konferencia Učíme pre život, Globálne fórum inovatívnych pedagógov a podobne.

Nachádzali ste ju aj v zahraničí?
Vďaka mojim aktivitám v oblasti zavádzania moderných metód do vzdelávania sa mi nie raz naskytla možnosť vycestovať za hranice Slovenska na celosvetové fóra podporované programom Partneri vo vzdelávaní. Práve tu dokážem v prípade hroziaceho vyhorenia či stagnácie načerpať energiu a chuť niečo meniť, robiť veci ináč, často proti prúdu. Tieto konferencie a osobné stretnutia s pedagógmi rovnako zanietenými pre svoju prácu sú vždy podnecujúce. Zvlášť, keď sa necháte inšpirovať modelmi iných štátov a najmä možnosťou kombinovať ich.

Asi najťažšie bolo získať know-how, ako vôbec na to. Boli aj obavy z toho, či bude vaša iniciatíva dobre prijatá?
Ako na to? V prvom rade potrebujete podporu rodiny, potom ústretové vedenie školy a na záver vhodné podmienky na svoje sny a vízie. Následne je to o prebdených nociach, nespočetných pokusoch, omyloch... Odmenou je narastajúca efektivita na hodinách, zvýšený záujem žiakov pri skúmaní, objavovaní a samotnom vzdelávaní. Nejde tu o obavy. Skôr o niečo neznáme. Keď sa púšťam do niečoho v rámci zavádzania moderných technológií, prevažne som prvý a nenájde sa nik, kto mi poradí, povie takto na to. Na všetko musím prísť sám. Nasleduje proces overenia v praxi, vylepšenia danej metódy či technológie, v krajnom prípade vylúčenie pre nedostatočnú efektivitu. Vždy som ochotný podeliť sa. Ukázať svoje know-how kolegom, aby sa v prípade záujmu inšpirovali. V rámci prednášok je mojím cieľom ušetriť poslucháčov o body, ktoré som opísal predtým, než niečo v praxi skutočne funguje. Ponúkam im konkrétne riešenie nie ako komerčný predajca, ale ako pedagóg, ktorého tvrdenia sú podložené praxou.

A čo inšpekcia? Našli u nej vaše nové trendy porozumenie?
S inšpekciou mám bohaté skúsenosti. Zvlášť, keď sme zavádzali projekt *Notebook pre každého žiaka*. Najlepšie je, keď k vám príde inšpekcia priamo na hodinu. Vidí samotné dianie a vyučovací proces ako celok, nie ako útržok. Následne je aj konfrontácia na správnom mieste. Nenašli sa žiadne výhrady. Väčší problém vidím vo verejnosti, ktorá vidí v modernizácii školstva len techniku, mániu detí, drogu, vytrácanie reálneho sveta... Ľudia nechápu, že je to len jedna z mnohých metód, ktoré sa na hodine skĺbia s tými tradičnými. Nejde tu o vyradenie reality, skôr podporu reality prostredníctvom virtuálneho sveta. Rozšírenie obzorov. Preto nerád diskutujem na blogoch s laikmi, kritikmi našej práce. Skôr som za hospitáciu v mojej triede. Potom je už diskusia iná. Bez názornej ukážky sa pochopenie hľadá ťažko. Nič nie je dokonalé, a to je na tom pekné. Stále je čo vylepšovať, objavovať a meniť.

Kde dnes čerpáte novú inšpiráciu, námety na aktivity a pomôcky?
Pravdupovediac nič konkrétne nikdy nehľadám. Pri bežnej činnosti mi niečo napadne – aha, toto by bolo skvelé vyskúšať... Niekedy stačí rozhovor s kolegami v práci či kolektívne premýšľanie. Na druhej strane hľadám inšpiráciu v samotných žiakoch. Zaujímam sa o ich svet, záľuby a snažím sa vniesť to do vyučovania. No a práve technológie – žiakom také blízke – sú prirodzenou cestou, ako si získať ich pozornosť.

Spomínali ste aj spoluprácu s firmami? Máte ich podporu?
Áno, mám. Je to vyhovujúce pre obidve strany. Som prvý v poradí pri niečom novom a zároveň druhá strana dostane spätnú väzbu, či je to vhodné a akým spôsobom uviesť danú technológiu do školskej praxe.

V akom stave je dnes z hľadiska modernizačných trendov slovenské školstvo a kam smeruje?
Konečne nevyčnievame z radu. Začíname sa rovnať okolitým vyspelým štátom. Systém modernizácie je rozbehnutý, čo vnímam pozitívne. No veľmi málo sa diskutuje o potrebách priamo s nami – pedagógmi z praxe. Často prídu riešenia, rozhodnutia, ktoré sa zdajú fantastické. Boli by, ak by ich niekto s nami prerokoval, či naozaj takto a práve to potrebujeme. Áno, aj vo vláde sedia naši kolegovia, no ak odídete z praxe, prestanete učiť, čoskoro prestanete mať reálny pohľad na to, čo bolo potrebné v školstve včera a čo je skutočne potrebné dnes. Tento trend sa navyše z roka na rok zrýchľuje, mení. Prichádzajú iní žiaci, s novými potrebami, prístupom... Menia sa metódy. Stačí porovnať systém vzdelávania pred necelými štyrmi rokmi a systém dnes.

Kde dnes máme najväčšie slabiny a ako sa s nimi vyrovnávate vy?
Slabiny v našom školstve sú známe. Neobchádzajú ani mňa. Poddimenzované platobné podmienky, nutnosť druhej pooobednej práce, keďže som živiteľ rodiny a aj manželka je učiteľka. S tým súvisí nedostatok času na súkromie, rodinu... Každému je jasné, že plat v školstve nie je motivácia, čo je na škodu. Verím, že aj to je dôvod, prečo máme na Slovensku toľko vyhorených učiteľov, a ja ich ani neodsudzujem. Štát nastavil pre nás nedôstojné podmienky. Sám sa pokladám za blázna. Ale ako som spomínal v úvode, nie všetko ide cez peniaze, je potrebné vložiť do toho aj srdce. No nie každý si môže dovoliť tento luxus, zvlášť matky a zároveň učiteľky, na ktorých okrem školy stojí celá domácnosť. Je to doslova obeta, venovať školstvu toľko osobného ja. Verím, že ak sa rokmi znormalizuje cena práce za výchovu inteligencie nášho národa, naskytne sa učiteľovi väčší priestor na dôstojnú prípravu a čas, ktorý dnes musí obetovať na uživenie rodiny aj po skončení vyučovania, zúročí vo svojej učiteľskej praxi.

Akú úlohu zohráva v modernizácii vašich vyučovacích metód vedenie školy? Je dôležité mať jeho podporu?
Vedenie našej školy som už spomínal. Je ústretové a dôveruje nám, čo je prvý významný prvok. Ponecháva mne aj mojim kolegom slobodu v tom, čo robíme. Nezasahuje do našich rozhodnutí, pokiaľ sa nepriečia zásadám a hodnotám našej cirkevnej školy. Druhý dôležitý prvok je, že samotné technológie nie sú prekážkou – vedúci predstavitelia školy sú digitálne zdatní a rozumejú sa do tejto témy na profesionálnej úrovni.

Vaša škola je výrazne orientovaná na hodnotový svet detí. Je to dôležité?
Sme cirkevná škola, a tak popri technológiách a modernizácii nezabúdame ani na osobnú formáciu našich žiakov a ich duševný rast. Myslíme si, že je to veľmi dôležité.

Udejú sa pri zvýšenom používaní nových technológií v škole aj veselé príhody?
Veselé príhody sa dejú najčastejšie cez videokonferencie. Choré deti volajú do triedy cez Skype a najuvoľnenejšie je to v rámci prestávok. Zaujímavé sú príhody, keď sa spojíme on-line s partnerskou školou v Poľsku. Nie všetky slová v ich jazyku sú v tom našom rovnako chápané. A tu vznikajú zábavné situácie.

Na akých predmetoch využívate informačné technológie?
Nie je predmet, kde by som ich nepoužil. Odlišuje sa to len časom a mierou využitia – najviac sa uplatňujú v rámci matematiky, slovenského jazyka a prírodovedných predmetov.

Napriek tomu, že ste Oravci, pred časom sa vraj stala takmer hymnou vašej školy pieseň *To ta Heľpa*? Prečo?
Pani riaditeľka Ing. Magdaléna Zmarzláková sa so žiakmi intenzívne venuje programovaniu z lega. Práve na túto pieseň naprogramovali žiaci robotov v tanci a so svojou choreografiou vyhrali v Singapure na celosvetovom podujatí prvé miesto.

Ako sa pozerajú na váš spôsob vyučovania učitelia, ktorí prácu s IKT neovládajú tak dobre?
Ja im nevnucujem svoj štýl učenia a oni tolerujú ten môj. V prípade otázok ohľadom IKT som im vždy k dispozícii. Ale v našej škole je osemdesiat percent IKT pozitívne nakazených učiteľov. Kolektív je súdržný. Opustiť túto školu by bola pre mňa, aj z dôvodu vynikajúcich kolegov-priateľov, veľká strata.

Na webe je váš blog, kde predstavujete filozofiu svojej práce i úspechy. Máte veľkú návštevnosť a reakcie na vašu prácu?
Mám viacero poprepájaných blogov, kde zverejňujem svoje aktivity. Niektoré sú osobné, do iných sa zapájajú svojimi príspevkami aj ostatní inovatívni učitelia. Na hlavnom blogu, ktorý dnes eviduje vyše tridsaťdvatisíc návštev, nájdu učitelia inštruktážne videá, novinky a informácie, ktoré im môžu pomôcť pri zavádzaní IKT do praxe.

Máte informácie, ako sa darí vašim absolventom v ďalšom štúdiu?
Pre mňa najpodstatnejšou informáciou je, že sú z nich prevažne čestní a poctiví ľudia, ktorí sa neboja presadiť, vyjadriť svoj názor a byť vždy na správnom mieste. Samotné vedomosti a úroveň ich zvládnutia, to je subjektívna záležitosť – prispôsobená jednak individualite jedinca a podstatným faktorom je aj osobný postoj žiaka k životu a povinnostiam. Učiteľ môže usmerniť, ukázať spôsob, ako sa dá naučiť. Potom je však už na osobnosti študenta, akým smerom sa vydá.

Čo želáte sebe i nášmu školstvu zo svojho IKT-pedagogického pohľadu?
V prvom rade prajem mojim kolegom a aj sebe pozitívne naladených žiakov a dôstojné podmienky na prácu. Následne chuť meniť veci, neuspokojiť sa s tým, čo dnes je, ale objavovať. Neobzerať sa, čo bolo, ale myslieť na budúcnosť. A ohľadom prístupu k technológiám? Nebáť sa klikať, klikať a klikať, kým neprídete na to, ako správne klikať. Keď budete v úzkych, bezpečne odpojte zdroj a začnite odznova...

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

Pred 170 rokmi otvoril brány učiteľský ústav v Nových Zámkoch

SPOMIENKA

V tomto roku uplynulo 170 rokov od vzniku Kráľovského katolíckeho ústavu na vzdelávanie učiteľov elementárnych škôl v meste Nových Zámkoch. V školskom roku 1844/1845 otvorili svoje brány pre adeptov učiteľstva aj ústavy v ďalších štyroch mestách: Pešti, Segedíne, Miškovci a Kaniži.

Tieto školy vznikli na základe rozhodnutia Uhorského snemu z roku 1835. Na území Uhorska mali postupne vznikať učiteľské ústavy s prihliadnutím na to, aby bolo študentom umožnené vybrať si školu podľa svojho vierovyznania. Deväť učiteľských ústavov malo byť pre rímsko- a gréckokatolíckych študentov, štyri školy pre študentov hlásiacich sa k reformovanej cirkvi a tri pre tých, ktorí prináležali k pravoslávnej cirkvi.

Prečo práve Nové Zámky?

Mesto Nové Zámky, hoci malo v tom období len približne 7 000 obyvateľov, sa postupne stávalo dôležitým priemyselným centrom širšieho regiónu. V meste žilo mnoho remeselníkov, rozvíjal sa obchod. Aj situácia v školstve bola na dobrej úrovni. Roku 1829 bola v meste založená z darov Michala Flengera dievčenská škola, roku 1842 vzniklo nižšie gymnázium, od roku 1843 tu mala miesto aj materská škola.

Budova gymnázia, ktorá bola zároveň sídlom učiteľského ústavu, na dobovej pohľadnici vpravo.

Príprava na otvorenie ústavu

Otvorenie učiteľského ústavu predchádzali usilovné prípravy nielen z materiálnej, ale aj personálnej stránky. Oznam o výberovom konaní na učiteľské miesta sa objavil v médiách už v januári 1843. Každá škola ponúkla dve miesta pre profesorov a jedno miesto pre učiteľa hudobnej výchovy. Učiteľom ponúkli ročný plat 500 pengő forintov. Učiteľom hudobnej výchovy, „majstrom hudby“, malo prináležať ešte ďalších 100 pengő forintov ročne. Podmienkou prihlásenia sa do výberového konania bolo okrem filozofického vzdelania ovládanie maďarského jazyka a maďarskej literatúry, pretože vyučovacím jazykom v školách bola maďarčina. Termín uzatvorenia prihlášok do výberového konania bol 27. apríl 1843.

V prvom štvrťroku nasledujúceho roka boli vymenovaní učitelia jednotlivých škôl. Dňa 22. februára 1844 dostali vymenovacie dekréty aj profesori novozámockej školy: Mihály Horony (povolaním lekár) – vyučoval prírodovedné predmety, Imre Mátics (povolaním vychovávateľ a publicista) – vyučoval pedagogiku a všeobecnovzdelávacie predmety, a András Körner – vyučoval hudbu. Riaditeľom školy sa stal Jenő Koppán – predstavený novozámockého františkánskeho kláštora a zároveň riaditeľ novozámockého nižšieho gymnázia. V učiteľskom ústave vyučoval náboženstvo.

Produktívne roky existencie

Po prvom roku fungovania školy učitelia Mátics a Horony dostali možnosť zúčastniť sa študijného pobytu v Bavorsku. Roku 1848 Mátics požiadal o preloženie do Bratislavy a na jeho miesto nastúpil učiteľ József Menney.

Učiteľský ústav prežil aj revolučné roky 1848/1849. Školský rok v týchto časoch však ukončili skôr pre epidémiu cholery a nasledujúci školský rok 1849/1850 sa začal až v polovici novembra. Vtedy sa vyučovacím jazykom v ústave stala nemčina. Bola zmenená celá dokumentácia školy a, samozrejme, v nemeckom jazyku boli vytlačené aj osvedčenia o absolvovaní štúdia.

Ukončením školského roka 1850/1851 dočasne zaniklo novozámocké nižšie gymnázium a prišlo aj k zmene riaditeľa učiteľského ústavu, ktorý patril spolu s ľudovou školou pod jednu zriaďovateľskú inštitúciu – dekanát rímskokatolíckej fary. Novým riaditeľom sa stal dekan József Černák, ktorý túto funkciu vykonával až do roku 1856, keď bola škola v Nových Zámkoch uzatvorená a následne presťahovaná do mesta Kaloče. Tam prestúpili študovať aj traja študenti školy: Alajos Benedikovits, Ferenc Gremen a János Kardos.

Novozámocký učiteľský ústav patril medzi dobre hodnotené školy. Počas svojej existencie mal dvakrát inšpekciu, konkrétne roku 1847 a na záverečných skúškach roku 1856. Príčinou zatvorenia školy bolo rozhodnutie vysokých cirkevných hodnostárov. Tí požadovali, aby sa učiteľské ústavy nachádzali v mestách so sídlom biskupa, kvôli lepšiemu riadeniu a kontrole.

Novozámocký učiteľský ústav napriek krátkemu obdobiu svojej existencie (12 rokov) pripravil mnoho schopných a úspešných učiteľov, ktorí sa aj napriek slabému finančnému ohodnoteniu s elánom venovali výchove a vzdelávaniu. K absolventom školy patril aj významný pedagóg, tvorca učebníc a metodík pre ľudové školy Jozef Zellinger.

Helena RUSNÁKOVÁ
Reprofoto archív autorky

Priestor výstavy prác ostatného ročníka celoslovenskej súťaže Klasici v komikse.

Klasici v komikse

VYHODNOTENIE SÚŤAŽE

V sobotu 20. septembra privítali v Strednej odbornej škole (SOŠ) záhradníckej v Piešťanoch autorov ocenených prác 5. ročníka celoslovenskej súťaže Klasici v komikse. Súčasťou vyhlasovania výsledkov bola i vernisáž prác.

Keď súťaž pred piatimi rokmi vznikala, organizátori tajne dúfali, že si získa priaznivcov, že osloví malých i veľkých, že sa z tejto súťaže, ktorá chce našim deťom ukázať hodnotné diela slovenských autorov a zároveň im dať priestor na vlastné sebavyjadrenie, stane tradícia. A stalo sa. Krásne práce, ktoré do súťaže prichádzajú, si zaslúžia obdiv i poďakovanie za vynaložené úsilie. Ich vysoká úroveň je zároveň dôkazom, že tvorcovia pristupujú k prepracovaniu diela do podoby komiksu s rovnakým nadšením a láskou, s akým organizátori túto súťaž pripravujú.

Porota mala aj tento rok ťažkú úlohu. Do celoslovenského kola prišlo 73 prác zo všetkých kútov Slovenska. Piaty ročník bol venovaný spisovateľke Hane Zelinovej. A nebola vybraná náhodne – táto významná slovenská spisovateľka sa narodila presne pred sto rokmi. Niektorí ju dokonca nazývajú slovenským Balzacom – vytvorila viac ako 100 diel (31 románov, 17 kníh pre mládež, 25 rozhlasových hier, 18 televíznych filmov a inscenácií a jeden celovečerný film). A komiksovú podobu majú po piatom ročníku súťaže Klasici v komikse jej diela *Jakubko*; *Dovidenia, Zuzanka*; *Víno kráľov*, *Spať na slnku* či *Ruža zo samého dna*.

Ocenené práce si možno pozrieť na webovej stránke SOŠ záhradníckej.

Mgr. Anna KAŠOVÁ
Foto archív SOŠ záhradníckej Piešťany

Ocenené práce 5. ročníka súťaže Klasici v komikse na tému: *Hana Zelinová v komikse*

I. kategória (6 – 10 rokov)
1. **Martina Müllerová,** ZŠ s MŠ, Ul. M. R. Štefánika, Vrútky
2. **Zuzana Rimáková, Tamara-Anna Čuchtová,** ZŠ s MŠ Sedlice
3. **Marek Paločko,** ZŠ Fričovce
II. kategória (11 – 15 rokov)
1. **Erika Czáková,** ZŠ, Školská ul., Fiľakovo
2. **Ema Lavríková,** ZŠ s MŠ, Vagonárska ul., Poprad-Spišská Sobota
3. **Terezka Oravcová,** ZŠ Ľ. Štúra Modra
III. kategória (16 – 18 rokov)
1. **Rudolf Suran,** SŠ Nižná
2. **Alexandra Vasiľová,** SUŠ Prešov
3. **Veronika Fürbergerová, Stela Balogová, Kristína Bandúrová, Marcela Žigová,** Katolícka SPŠ sv. Cyrila a Metoda Košice)
IV. kategória (zahraniční Slováci)
- pre neúčasť cena neudelená
V. kategória (práce vytvorené na počítači)
1. **Tatiana Dvorská, Valentína Klučková, David Bernát, Monika Čechová, Zdenek Daniel,** ZŠ s MŠ Štefanov
2. **Filip Václav,** ZŠ sv. Ladislava Topoľčany
3. **Adam Drahoš,** ZŠ sv. Ladislava Topoľčany

Načo nám je gramotnosť?

SEMINÁR

Odborný seminár s názvom *Funkčná gramotnosť v edukačnom procese základných škôl* sa uskutočnil 24. septembra v Žiline pod záštitou detašovaného pracoviska Metodicko-pedagogického centra (MPC) pri príležitosti Medzinárodného dňa gramotnosti, ktorý pripadá na 8. september. Takmer 100 učiteľov primárneho a nižšieho sekundárneho vzdelávania sa stretlo v priestoroch Základnej umeleckej školy Ladislava Árvaya v Žiline s hlavnými koordinátorkami oddelenia medzinárodných a národných meraní Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) so sídlom v Bratislave, učiteľmi kontinuálneho vzdelávania z MPC a pedagógmi z praxe.

Cieľom seminára bola prezentácia aktuálneho stavu funkčnej gramotnosti, ktorá vyplynula z výsledkov medzinárodných štúdií Organizácie pre hospodársky rozvoj a spoluprácu (OECD) PISA, TALIS, PIRLS a praktických skúseností pedagógov s aplikáciou čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti do edukačného procesu.

Učiteľom je známe, že prioritou medzinárodnej štúdie PISA, ktorá skúma tri oblasti funkčnej gramotnosti 15-ročných žiakov základných a stredných škôl, je porovnávanie testovaných žiakov na základe kritérií medzinárodného centra. Merania sa uskutočňujú v trojročných cykloch od roku 2000, v každom cykle sa sledujú všetky tri oblasti funkčnej gramotnosti, obmieňajú sa však hlavné sledované oblasti. Slovenská republika, ako členská krajina OECD, sa testovania zúčastňuje od roku 2003. Posledné výsledky z roku 2012, keď hlavnou sledovanou oblasťou bola matematická gramotnosť, sú pre Slovensko alarmujúce. Prvýkrát bol výkon slovenských žiakov vo všetkých troch testovaných oblastiach pod priemerom zúčastnených krajín OECD.

V prvej časti odborného seminára v Žiline hlavné koordinátorky z NÚCEM-u prezentovali výstupy spracovaných dát v kontexte medzinárodných a národných meraní a ich vyhodnotenie v národných správach v oblastiach čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti na vzdelávacom stupni ISCED 1 a ISCED 2. Mgr. Božena Mizerová, hlavná koordinátorka Testovania 9 (T9) z predmetu slovenský jazyk a literatúra pre stupeň ISCED 2, zdôraznila, že cieľom medzinárodných meraní nie je hodnotiť výkony jednotlivých žiakov alebo škôl, ale odhaľovať ich silné aj slabé stránky a nachádzať možnosti zlepšenia. Reakciou na jej vystúpenie bola konštruktívna diskusia na tému T9 zo slovenského jazyka a literatúry.

Druhá časť odborného seminára bola praktickou ukážkou rozvíjania prírodovednej, matematickej a čitateľskej gramotnosti na vzdelávacích stupňoch ISCED 0, ISCED 1 a ISCED 2. Učitelia z týchto vzdelávacích stupňov praktickými ukážkami na základe vlastných pedagogických skúseností prezentovali využitie a prepojenie všetkých oblastí funkčnej gramotnosti v školskej edukácii. Súčasťou druhej časti seminára bol aj príspevok na tému predčitateľskej gramotnosti odborníčok na predprimárne vzdelávanie, vzhľadom na to, že rozvoj čitateľskej gramotnosti na I. stupni základnej školy jednoznačne nadväzuje na rozvíjanie predčitateľskej gramotnosti v materskej škole.

Otvorené možnosti

Jar 2015 je obdobím trojročného cyklu medzinárodného merania sledovaných oblastí funkčnej gramotnosti 15-ročných žiakov základných a stredných škôl, pričom hlavnou sledovanou oblasťou bude prírodovedná gramotnosť.

MPC vypracovalo analýzu aktivít v kontexte rozvoja čitateľskej, matematickej a prírodovednej oblasti z ponuky akreditovaných vzdelávacích programov, podkladov z jednotlivých pracovísk MPC a štatistických údajov z medzinárodného testovania PISA. Z analýzy vyplynulo, že najväčšia pozornosť sa venuje čitateľskej gramotnosti.

Jednotlivé regionálne aj detašované pracoviská MPC realizujú vzdelávania v akreditovaných vzdelávacích programoch pre všetky oblasti funkčnej gramotnosti.

Detašované pracovisko MPC v Žiline venuje značnú pozornosť problematike funkčnej gramotností a aktivitám na jej rozvoj vo všetkých oblastiach. Je len na rozhodnutí učiteľov, či prejavia záujem o vzdelávanie a vzájomnú spoluprácu.

Na základe spätnej väzby účastníkov na realizovaný odborný seminár môžeme učiteľov uistiť, že nebol poslednou aktivitou, ktorú detašované pracovisko MPC v Žiline na tému funkčnej gramotnosti organizovalo.

PaedDr. Anna ŠURINOVÁ

Medzinárodný kultúrny úspech

SZSU

Spevácky zbor slovenských učiteľov (SZSU), ktorý o necelé dva roky oslávi 95. výročie svojho vzniku, sa počas letných prázdnin zúčastnil Svetovej olympiády zborového spevu – World Choir Games 2014 v lotyšskej Rige. Na podujatí sa predstavilo viac ako 400 speváckych zborov zo 72 štátov celého sveta, čo činilo dokopy úctyhodných takmer 30 000 účastníkov. Slovensko okrem nášho SZSU reprezentoval aj Fakultný miešaný spevácky zbor Omnia zo Žiliny.

Spevácky zbor slovenských učiteľov v kategórii mužských speváckych zborov podal skvelý, profesionálny výkon a pod umeleckým vedením dirigenta doc. Štefana Sedlického získal zlatú medailu a zviditeľnil Slovensko na medzinárodnom fóre.

Zbor, ktorý počíta 50 spevákov zo všetkých kútov našej vlasti, v Lotyšsku v počte 41 členov absolvoval okrem súťaže aj niekoľko sprievodných koncertov, okrem iného aj na ambasáde Slovenskej republiky v Rige, keď prijal pozvanie slovenského veľvyslanca Petra Hatiara. Podľa slov pána veľvyslanca, ktorý si vypočul koncert osobne s manželkou, podal zbor špičkový výkon a je veľmi rád, že mohol na pôde veľvyslanectva prijať reprezentantov Slovenska z tejto možno menej známej oblasti kultúrneho života.

Okrem významnej propagácie slovenskej kultúry vo svete SZSU na svetovej olympiáde nadviazal na svoje predchádzajúce úspechy spred niekoľkých rokov v Kanade, Japonsku, vo Švajčiarsku, Francúzsku, v USA a inde. Urobil dobré meno Slovensku a významnou mierou ho opäť zviditeľnil pred svetom. Získali sme i množstvo dôležitých kontaktov, či už na zahraničné zbory, alebo na významné osobnosti svetového hudobného života – hudobných skladateľov, dirigentov, porotcov, usporiadateľov iných svetových hudobných festivalov a súťaží. Tie môžu otvoriť dvere do sveta nielen SZSU, ale i ďalším speváckym zborom, spevákom a hudobníkom, s ktorými spolupracujeme.

Veľká poklona a úprimné poďakovanie patrí Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstvu kultúry SR, ktoré podporili tento projekt a umožnili učiteľom a pracovníkom v oblasti školstva – spevákom SZSU – úspešne reprezentovať Slovensko na takom významnom medzinárodnom fóre, a pripomenúť tak našu kultúru na celosvetovej úrovni.

Mgr. Peter BENČEK
Foto archív SZSU

Spevácky zbor slovenských učiteľov pred svojím súťažným vystúpením pred divákmi a medzinárodnou porotou.

Bezpečné školy

INTERNET

Prvý ročník projektu Bezpečné školy pozná víťazov. Telekomunikačný operátor, ktorý súťaž organizoval, ocenil tvorivosť a schopnosti žiakov na I. a II. stupni základných škôl v oblasti internetu a informačných technológií. Do projektu sa zapojilo 27 škôl s viac ako 270 prácami.

Projekt Bezpečné školy má za cieľ motivovať žiakov na oboch stupňoch základných škôl k hlbšiemu záujmu o informačné technológie a pomôcť školám vytvoriť pre žiakov v škole bezpečné prostredie. Víťazi získali pre svoje školy bezpečnostný kamerový systém, internetové pripojenie na tri roky zadarmo či hardvérové zabezpečenie siete.

Súťažilo sa v troch kategóriách: Multimediálna tvorba, Písomná tvorba a Výtvarná tvorba. V kategórii *Multimediálna tvorba* sa stal víťazom 15-ročný Florián Vígh s projektom *Vírusy a antivírusy*. Pre Základnú školu vo Veľkom Mederi získal okrem bezpečnostného kamerového systému aj antivírusové licencie, počítače a tablety. Florián sa venuje programovaciemu jazyku C++. *„Skúšam programovať v tomto jazyku, zatiaľ mám za sebou len základy, ale zdokonaľujem sa,“* hovorí.

V kategórii *Výtvarná tvorba* uspela Základná škola s materskou školou na Tajovského ulici v Poprade, konkrétne žiaci 4. B triedy, ktorí výtvarne stvárnili projekt *Naša bezpečná sieť*. *„Prihlásili sme päť tried a do projektu sa zapojil každý žiak,“* hovorí učiteľka informatiky Ingrid Kršiaková.

Žiaci zo Základnej školy na Podzáhradnej ulici v Bratislave zvíťazili v kategórii Písomná tvorba s prácou na tému Ako žijeme s internetom.

Výhru ocenila aj riaditeľka školy Zuzana Ometáková: *„Zapájame sa do rôznych projektov a sme celkom úspešní. Každá výhra poteší. Som na našich žiakov hrdá, že nás takto prezentovali na verejnosti.“*

V kategórii *Písomná tvorba* sa víťazom stala Základná škola na Podzáhradnej ulici v Bratislave. Dnešní siedmaci a ôsmaci sa uchádzali o prvenstvo s projektom *Ako žijeme s internetom*. Na hodinách slovenského jazyka spoločne napísali niekoľkoslohovú báseň na tému internetu, ktorý im pomáha pri štúdiu a je zároveň ich spoločníkom vo voľnom čase. Riaditeľka školy Alena Heldová je na úspech svojich žiakov, ktorí pre školu vybojovali zaujímavé ceny, hrdá. *„Som rada, že aj naša škola sa zaradí vďaka kamerovému systému medzi bezpečné školy. Notebooky a tablety nám pomôžu skvalitniť a zmodernizovať výučbu, z čoho budú mať osoh tak naši žiaci, ako aj pedagógovia,“* hovorí Alena Heldová.

„Je zaujímavé sledovať ako deti na prvom stupni spontánne prejavujú nadšenie a chuť pracovať s novými technológiami. Ich nadšenie sa však v ďalších ročníkoch viditeľne vytráca, a Slovensko tak môže prichádzať o budúcich odborníkov v IT priemysle. Našou snahou je preto zamerať sa na túto vekovú kategóriu a pokúsiť sa motivovať žiakov k IT prostredníctvom podobných projektov, ktorých je v súčasnosti veľmi málo,“ uviedol za organizátora projektu riaditeľ podpory predaja Ján Michlík.

Podľa nedávno zverejneného odhadu IT Asociácie Slovenska má do konca roka 2020 pribudnúť na Slovensku 20- až 30-tisíc pracovných miest v oblasti informačno-komunikačných technológií. V celoeurópskom meradle pritom hrozí, že neobsadených v tejto oblasti bude vtedy až 900-tisíc pracovných miest. Pritom informačno-komunikačné technológie patria medzi oblasti s najvyššími priemernými platmi – celosvetovo aj na Slovensku.

Roman GREGUŠ, foto archív súťaže

NÁZOR

K reforme v školskom stravovaní

Keď som sa pýtal priateľov, aký majú pocit z pripravovanej novely školského zákona, nariadenia o zrušení predaja niektorých potravín v školských bufetoch, jedna z prvých reakcií bola: zase je to len zákaz a zákazy vždy prirodzene vyvolávajú odpor. Napriek tomu ja osobne toto opatrenie vnímam pozitívne, ako dôležitý krok z miesta. Či vpred, ukáže čas.

Pokiaľ ide o samotné školské stravovanie, je tu istý model, príklad z Česka, ktorý by sa dal nasledovať. Bol otestovaný na dospelej populácii (aj na Slovensku, v stravovaní zamestnancov Slovnaftu) a som presvedčený, že by sa dal uplatniť aj v školskom stravovaní vrátane stravovania v materských školách. Ide o tzv. semafor. V Slovnafte mali zamestnanci na výber z troch skupín jedál: všetky boli chutné, všetky nutrične vyvážené (zodpovedali platným normám), rozdiel bol len v ich skladbe. Klasické jedlá (ktoré sa rozmohli po druhej svetovej vojne, stali sa typickými pre druhú polovicu 20. storočia a sú príčinou väčšiny chorôb a zlozvykov, ktoré v súčasnosti riešime) boli označené červenou farbou. Tieto jedlá upravené smerom k racionálnej výžive – s posilnením ovocnej a zeleninovej zložky (šalátov a pod.) – boli označené žltou farbou. Zelenou boli označené vegetariánske jedlá.

Je prirodzené, že najviac sa konzumovali jedlá „červené“. Zvyk je železná košeľa. Prekvapenie však vyvolal aj záujem o „žlté“ a „zelené“ jedlá. Zvlášť o „zelené“ bol taký záujem, že na ich prípravu zaškolili a prijali samostatného kuchára. Denne sa v Slovnafte pripravovalo a vydávalo niekoľko sto porcií „zelených“ jedál. Svedectvo toho, že ľudia predsa len rozmýšľajú, mnohí sa zamýšľajú nad tým, čo jedia. (Počet prívržencov „žltej“ a „zelenej“ stravy na Slovensku sa dnes odhaduje na 30 – 40 %.) Sympatickou črtou celého systému bolo, že každý si mohol vybrať.

V Dubaji sme v školskom stravovaní zaregistrovali nasledujúci systém. Rodičia spolu s deťmi, prípadne (vo vyššom veku) i deti samostane si deň vopred pomocou jednoduchého internetového objednávkového systému vybrali, čo chcú jesť v ďalší deň na desiatu. Dalo sa vybrať medzi klasickým, halal a vegetariánskym jedlom, dala sa navoliť skladba týchto jedál (z pomerne širokej ponuky), veľkosť porcie a podobne. Objednané jedlo rodičia zaplatili on-line a deti ho na druhý deň dostali. Všetci jedli spoločne, všetci mali „nejaké“ jedlo a pritom každý podľa vlastnej voľby.

Kombinácia oboch týchto systémov by sa dala uplatniť aj v školskom stravovaní na Slovensku. Softvérové riešenie by hravo zvládli nadaní „matfyzáci“, pričom by sa v systéme dali zohľadniť všetky kritériá, špecifiká „slovenskej cesty“, našich predstáv o kvalitnej strave pre naše deti i našich možností. Tento systém komunikácie (súčasne vzdelávania) rodičov, detí v spolupráci s kuchárkami, so školskými jedálňami a s dodávateľmi by mohol byť čestný, otvorený, priateľský voči všetkým: „červeným“, „žltým“ i „zeleným“. Nikomu by sa nič nezakazovalo, každý by mal právo voľby, a všetci by tak mohli byť spokojní.

V duchu Komenského výzvy, ktorá je i mottom Martinskej iniciatívy za kvalitné školské stravovanie: „Uveďme človeka na svobodu.“ Uveďme teda, prosím, konečne človeka na slobodu. Začnime spolu komunikovať a dotiahnime túto reformu. Dotýka sa napokon aj obsahu prípravy žiakov v odboroch, ktorých absolventi raz budú chystať jedlá nielen pre žiakov, ale aj dospelú populáciu u nás v záujme jej i nášho zdravia.

Mgr. Milan ŠIŠMIŠ,
Martinská iniciatíva za kvalitné školské stravovanie

Šalátové pulty v školách

PREŠOV

V tomto školskom roku sa mesto Prešov ako prvé na Slovensku zapojilo do projektu *Šalátové pulty v školskom stravovaní*, konkrétne v našej Základnej škole na Prostějovskej ulici.

Zmyslom tohto projektu je ponúknuť deťom a žiakom v školách viac čerstvej zeleniny v podobe šalátov, kde majú možnosť výberu z troch druhov. Mesto Prešov zabezpečilo kvalitné šalátové pulty, z ktorých žiaci majú možnosť naberať si šaláty sami a bez obmedzenia v množstve.

Po troch týždňoch od zavedenia projektu možno konštatovať, že tento spôsob konzumácie šalátov sa veľmi pekne osvedčil. Žiaci prvého stupňa si veľmi rýchlo zvykli a bez problémov si už sami naberajú šaláty na tanier a žiaci druhého stupňa od prvého dňa pristupovali k šalátovému pultu ako úplne samozrejmej veci.

Nezaznamenali sme žiadny negatívny poznatok pri overovaní tohto spôsobu konzumácie šalátov, naopak, z každej strany, či už od detských, alebo dospelých stravníkov, počuť spokojnosť s takouto možnosťou.

Po ukončení overovacej fázy tohto spôsobu podávania šalátov v školách budú výstupy poskytnuté Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR a takisto budú prezentované na celoslovenskej konferencii o školskom stravovaní v Banskej Bystrici ktorá sa uskutoční v dňoch 16. – 17. októbra.

(po), ilustračné foto stock.xchng

Náklady na stredné školstvo vo svete

PRÍSTUP K VZDELANIU

Vládni činitelia krajín, ktoré disponujú obmedzenými finančnými zdrojmi, musia prácne zabezpečovať akú-takú rovnováhu medzi základným, stredným a vysokým školstvom. Nestačí investovať do bezplatného základného vzdelania, súčasne treba so zreteľom na rastúci počet študentov dotovať aj stredné školstvo, na ktoré sa kladú čoraz vyššie nároky. A to nehovoriac o vysokom školstve, zabezpečujúcom adekvátne množstvo pedagógov a ďalších odborníkov nezastupiteľných vo výchovno-vzdelávacom procese a schopných motivovať študentov k serióznemu štúdiu, aby sa uplatnili v živote.

Ako uvádza Svetová banka, drvivá väčšina rozvojových štátov sa sústavne borí s ťažko zvládnuteľnými problémami, úporne hľadajú možnosti finančnej zábezpeky rozvoja stredného školstva v neľahkej spoločensko-politickej situácii. Spravidla sa im nedarí nahromadiť dostatok financií a jediné východisko vidia v materiálnych zdrojoch zvonku.

Akým spôsobom prekonávajú rozvojové krajiny prekážky na ceste za získavaním finančných prostriedkov na stredné školstvo? V akých intervaloch sa pohybuje percento nákladov, ktoré každoročne narastajú? Akým podielom sa na nich zúčastňujú rodičia študentov? Ako plánovať ďalší rozvoj na tomto poli?

Štátne investície do stredných škôl

Najbežnejší spôsob, akým sa posudzuje miera angažovanosti vlády na vzdelávaní mládeže, spočíva v porovnaní verejných výdavkov na stredné školstvo s hrubým domácim produktom (HDP). Priemerný úhrn štátnych dotácií na školstvo dosiahol roku 2009 v medzinárodnom meradle 4,8 % z národného dôchodku. Najviac investovala do školstva Severná Amerika a západná Európa (5,2 %), stredná a východná Európa (5 %) a subsaharská Afrika (4,9 %). Stredná a Latinská Amerika (4,8 %), podobne ako južná a západná Ázia (4,7 %), sa približujú k svetovému priemeru, kým stredná Ázia vyčlenila rezortu školstva najmenej finančných prostriedkov (3,6 %).

Verejné financie na základné a stredné školstvo sa v medzinárodnom meradle rozdelili rovnomerne. Roku 2009 šlo v priemere 1,6 % HDP na stredné školstvo, 1,7 % na základné školstvo a 1 % na vysoké školstvo. Tak či onak, výška výdavkov kolíše nielen v rôznych končinách sveta, ale aj v rámci jedného územia.

Z regionálneho hľadiska najnižšiu finančnú čiastku (po 1,3 %) vyčlenili z národného dôchodku na stredné školstvo subsaharská Afrika i východná a tichomorská Ázia, ďalej arabské štáty, kde patrí Saudská Arábia, severná a sčasti i stredná Afrika a Blízky východ, i Stredná a Latinská Amerika (po 1,5 %). Toto percento sa v mnohých konkrétnych krajinách pohybuje ešte v nižších reláciách, čo platí napríklad pre Guatemalu, Guineu, Libériu, Stredoafrickú republiku, Dominikánsku republiku, Svazijsko a Zambiu, ktoré nevynaložili na stredné školstvo ani 0,5 % HDP.

Nízke investície neodzrkadľujú číru ignoranciu vládnych predstaviteľov rozvojových krajín, ale najmä mierny, resp. neefektívny daňový systém. Navyše ich determinujú ďalšie faktory, predovšetkým rapídny vzrast populácie v školopovinnom veku a ďalšie priority, ku ktorým prináleží napr. rezort zdravotníctva.

Nutnosť objektívne hodnotiť náklady

Prudký rozmach stredného školstva často obmedzujú zvýšené náklady, ktoré by mala vláda vyčleniť na jedného študenta. Z viacerých štúdií vyplýva, že mnohé krajiny si nemôžu dovoliť markantne rozširovať prístup k stredoškolskému vzdelaniu bez odvážnych reforiem zameraných na šetrenie, čo predpokladá prijať nepopulárne úsporné opatrenia. Zdá sa, že objektívny úsudok, do akej miery štáty zápasia s deficitom finančných prostriedkov, čo im znemožňuje rozvíjať stredné školstvo, pomáha dotvoriť porovnávacia analýza, teda výška výdavkov na študenta v porovnaní s HDP na obyvateľa.

Náklady na študenta sa odhadujú v závislosti od celkového ukazovateľa školskej dochádzky. V štátoch so zvýšeným sumárnym indexom sa spomínané výdavky vo všeobecnosti nepriamo úmerne znižujú, až na niekoľko výnimiek. Poväčšine ide o krajiny s priemerným až vysokým národným dôchodkom. Na druhej strane dotácie výrazne kolíšu v štátoch s nízkym ukazovateľom stredoškolskej dochádzky, čo je typické najmä pre subsaharskú Afriku. Podaktoré africké krajiny s nízkym indexom však vykazujú vysoké náklady na študenta, čo je prípad Lesotha (54 %), Nigeru (57 %), Burundi (60 %) a Mozambiku (85 %), nemožno sa teda čudovať, že vyvíjajú snahu zredukovať ich zamedzením prístupu k stredoškolskému štúdiu.

V iných afrických štátoch panuje odlišná situácia. Guinea, Madagaskar a Stredoafrická republika tvoria súčasť nízkej úrovne indexu i verejných nákladov na študenta v porovnaní s priemerným národným dôchodkom. V týchto končinách by sa žiadalo zmobilizovať sily a získať doplnkové finančné zdroje na stredné školstvo.

Zaujímavé výsledky vznikajú v procese porovnávania jednotlivých stupňov vzdelávania. Aké rozdiely panujú vo financovaní základného a stredného školstva? Vo všeobecnosti štáty dotujú študenta dvojnásobne v porovnaní so žiakom základnej školy, čo je príznačné pre Severnú Ameriku a západnú Európu i Strednú a Latinskú Ameriku. Odlišnú schému možno pozorovať v subsaharskej Afrike. Podaktoré krajiny s nízkym ukazovateľom stredoškolskej dochádzky na kolégiá (ktoré zodpovedajú II. stupňu našich základných škôl), ako povedzme Kamerun, Stredoafrická republika a Rwanda, priam extrémne zvýšili náklady v porovnaní so základným školstvom, čo predstavuje vážnu bariéru v nevyhnutnom vzostupe stredných škôl v súlade s rastúcimi požiadavkami regiónu.

Dotácie na stredné školstvo oboch cyklov (kolégiá a lýceá) sa zvyšujú z viacerých dôvodov. V určitých štátoch sú stredoškolské inštitúcie značne vzdialené od bydliska študentov, čo si vyžaduje zvýšené náklady na dopravu, ubytovanie a stravu. Profesori musia byť absolventmi vysokých škôl, resp. držiteľmi vysokoškolských diplomov, za čo im prináležia vyššie mzdy v porovnaní s učiteľmi základných škôl. Vo viacerých štátoch s nízkym národným dôchodkom, napríklad v Malawi, na Madagaskare, v Nigeri a Rwande, zarába stredoškolský profesor dvoj- až štvornásobne viac než učiteľ na základnej škole, ako vyplýva zo štatistických údajov.

Pre vysoké finančné náklady je v mnohých krajinách sveta už prvý stredoškolský stupeň škôl prístupný nie pre každé dieťa...

Výdavky na stredné školstvo v medzinárodnom meradle výrazne kolíšu v závislosti od prerozdeľovacieho princípu jednotlivých štátnych rozpočtov, sponzorských darov a od výšky finančnej čiastky, ktorou prispievajú na študenta rodičia.

Súkromné stredné školy

Vládni činitelia viacerých štátov síce sprístupnili základné školy aj žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia, keďže upustili od akýchkoľvek poplatkov, to však neznamená, že by sa rodičia nemali podieľať na financovaní stredoškolského štúdia svojich potomkov. Rodičovské príspevky dopĺňajú štátne subvencie na stredné školstvo nezanedbateľnou čiastkou, v niektorých končinách sveta dokonca tvoria základný finančný zdroj.

Akým percentom participujú na stredoškolskom vzdelávaní rodiny? Najvyššie školné sa platí v subsaharskej Afrike, kde sa rodičia podieľajú na nákladoch 44 až 49 % v prípade oboch cyklov stredných škôl a 22 až 30 % v prípade základných a vysokých škôl. Dosť vysoké školné vyberá Stredná a Latinská Amerika i východná a tichomorská Ázia, kde rodičovské príspevky predstavujú 25 až 41 % z celkových nákladov na študenta. Na druhej strane najmenej prispievajú severoamerické a západoeurópske domácnosti, ale i stredoeurópske a východoeurópske, kde školné tvorí 7 až 8 % z úhrnných výdavkov.

Zvýšené náklady na stredné školstvo majú nepriaznivý dosah najmä na afrických študentov pochádzajúcich z chudobných rodín. Mnohé africké domácnosti si nemôžu dovoliť zaplatiť potomkovi ani učebné pomôcky, tobôž zápisné. Vo všeobecnosti možno povedať, že ľahšie sa prestupuje na kolégium žiakovi zo zámožnejšej vrstvy, čo naznačujú aj štatistické údaje. Stredoškoláci musia znášať väčšie náklady v porovnaní so žiakmi základných škôl, keďže štúdiom získavajú šancu uspieť na trhu práce a dostávať pravidelný zárobok. Táto skutočnosť však zamedzuje chudobným žiakom prístup k stredoškolskému vzdelaniu, čo sa neskôr negatívne odzrkadľuje v ich neschopnosti získať primerané zamestnanie.

Nezanedbateľný podiel rodín na spomínaných nákladoch determinujú navzájom súvisiace faktory. V mnohých krajinách sa jednak zaviedlo bezplatné základné školstvo a jednak štát financuje poslucháčov vysokých škôl z verejných zdrojov. Stredné školstvo sa nachádza na ich rozhraní a v tomto zmysle zastupuje rozhodujúcu fázu vzdelávania. Rovnomerné financovanie školstva zo štátneho rozpočtu sa stáva predmetom rokovaní na politickej úrovni.

Zmeny v školskej politike

Rozhodnutie vlád sprístupniť zdarma všetkým deťom všeobecné základné vzdelanie začína prinášať ovocie. Odkedy končí základnú školu čoraz väčšie množstvo detí, vyvíja sa na ne nátlak, aby využili vhodnú príležitosť a pokračovali v štúdiu na strednej škole. Vzhľadom na obmedzené štátne zdroje rozvojových krajín a na hospodársku krízu v donátorských štátoch žiada sa naliehavo prijať odvážne strategické plány a účinné inovačné programy, ktoré by podstatne zvýšili investície do stredného školstva.

Faktom ostáva, že treba zvýšiť výdavky na stredné školstvo v štátoch s nízkym národným dôchodkom, najmä v subsaharskej Afrike, a so slabým sumárnym ukazovateľom stredoškolskej dochádzky, kde nepostačujú investície zo štátneho rozpočtu. Viac finančných prostriedkov možno získať dvoma spôsobmi; buď sa zamerať na nové finančné zdroje, alebo rovnomernejšie prerozdeliť čiastku určenú na školstvo. Možnosť vyčleniť viac financií na školstvo však poväčšine naráža na mierny, resp. neefektívny daňový systém, ktorý závisí od makroekonomických ukazovateľov, a na chronický deficit potenciálnych rezerv, keďže treba i naďalej bezplatne zabezpečovať základné vzdelanie. Navyše, dotácie na vysoké školstvo sa svojou výškou ani zďaleka nevyrovnajú investíciám, ktoré si vyžaduje stredné školstvo.

Na druhej strane vzniká naliehavá potreba prehodnotiť premrštené náklady na študenta predovšetkým v krajinách s nízkym indexom dochádzky, teda v subsaharskej Afrike, a zredukovať ich na prijateľnú čiastku. V tejto súvislosti sa žiada zvážiť postup spočívajúci v redukcii výdavkov (znížiť platy profesorom, znížiť ceny učebných pomôcok a najmä náklady na výstavbu škôl), v skvalitnení vzdelávania (znížiť množstvo žiakov prepadajúcich a opúšťajúcich školské lavice) a v účinnom prerozdelení finančných prostriedkov (zvýšiť školné, resp. rodičovské príspevky škole). Postupne sa viac-menej úspešne zavádzajú opatrenia súvisiace s redukciou neadekvátnych výdavkov v základnom školstve, na čo by mohla nadviazať analýza rezerv v strednom školstve a ich postupná likvidácia so zreteľom na aplikáciu nových a účinnejších metód rozvoja výchovno-vzdelávacieho procesu. Viaceré krajiny úspešne pristúpili k procedúre čo najpresnejšieho odhadu skutočných nákladov na výstavbu škôl, aby sa vyhli zbytočnému niekoľkonásobnému preplácaniu stavebných firiem.

Akékoľvek úsilie optimalizovať náklady býva odsúdené na neúspech, ak vláda zlyháva v riadení štátneho rozpočtu. Viaceré výskumy v oblasti investícií z verejných zdrojov na pôde rozvojových krajín odhalili, že nestačí vyčleniť dostatok financií, aby sa dosiahol žiaduci výsledok, treba zároveň bedlivo dohliadať, aby sa nimi zbytočne neplytvalo, ako upozorňuje Svetová banka. Úsporné opatrenia by sa mali prepojiť so strategickým plánom zaručujúcim, že vyčlenené prostriedky sa skutočne vynaložia v rezorte školstva a použijú na správne ciele.

Adaptabilné učebné plány

Stredné školstvo je neoddeliteľnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho systému a významne sa podieľa na spoločensko-ekonomickom rozvoji krajín. Jeho prudký rozmach úzko súvisí s garantovaným všeobecným základným vzdelaním. Vedomosti a postoje, ktoré študenti získavajú počas štúdia, majú veľký význam pre ich budúcnosť – každý štát potrebuje kvalifikované sily, produktívnych pracovníkov, ktorých nemôže vychovať nijaká základná škola, tobôž jej prvý stupeň.

Na ilustráciu treba pripomenúť, že už na kolégiách sa výrazne zvyšuje počet vyučovacích hodín (priemerne 2 779 hodín) pomerne náročných predmetov, ktoré musia zvládnuť dvanásť- až štrnásťroční žiaci. Medzi jednotlivými štátmi, samozrejme, panujú viditeľné rozdiely; od relatívne nízkeho počtu v Poľsku (1 933 hodín), Indonézii (2 085), vo Švédsku (2 222) a v Slovinsku (2 374) až po vyšší v Mexiku (3 500 hodín), Jordánsku (3 679) a Malajzii (3 690). Hoci sa štatistické údaje jednotlivých krajín vzhľadom na rôznorodé učebné plány neľahko porovnávajú, určitý záchytný bod tvoria povinné vyučovacie predmety.

V štátoch s priemerným a vysokým národným dôchodkom sa približne 55 % času v školách venuje štyrom hlavným predmetom: materinskému jazyku (16 %), matematike (13 %), vedám (13 %) a cudziemu jazyku (13 %). Zvyšných 45 % patrí ostatným povinným predmetom vrátane telesnej a výtvarnej výchovy (8 až 9 %). Najväčšie rozdiely panujú v počte hodín cudzieho jazyka, ktorý sa pohybuje od 5 % na Jamajke po 26 % v Luxembursku. Za posledných dvadsaťpäť rokov markantne stúplo množstvo krajín vyžadujúcich od študentov znalosť aspoň jedného cudzieho jazyka.

Značné disproporcie vládnu aj vo výučbe materinského jazyka (od 11 % v Japonsku a Portugalsku po 28 % v Írsku) a vied (od 5 % v Luxembursku po 24 % v Rusku). Luxembursko kladie do popredia cudzie jazyky (už spomínaných 26 %) na rozdiel od Ruska (9 %), ktoré vyčleňuje ostatným povinným predmetom 38 %. Matematika má prioritné postavenie vo všetkých krajinách; percentuálne rozpätie (od 10 % v Japonsku po 16 % v Argentíne) sa viditeľne zužuje.

Na záver treba zdôrazniť, že učebné plány a doplnkové vzdelávacie programy na stredných školách sa musia nevyhnutne prispôsobovať požiadavkám trhu práce a špecifickým potrebám tej-ktorej krajiny, pričom treba, pochopiteľne, brať do úvahy minimálne tri rozhodujúce faktory, ktoré predstavuje predovšetkým lokalizácia a kapacita školy, dopyt na miestnom trhu práce a v neposlednom rade dostatok kvalifikovaných pedagógov.

***Z Recueil de données mondiales sur l'éducation* spracovala**
Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

ŠKOLSTVO ODBORNE

54/2014, 15. október 2014 | **Príloha UN** | Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Majstri sveta

Mgr. Jana Karkušová pracuje v Strednej odbornej škole obchodu a služieb v Martine ako vedúca strediska odbornej praxe. Od začiatku svojho pôsobenia vo funkcii majsterky odborného výcviku pripravovala žiakov na barmanské súťaže. Jedného dňa nabrala odvahu aj ona a roku 2011 sa po prvýkrát zúčastnila barmanskej súťaže Hubert cup v Bratislave. Tu sa rozbehla jej úspešná dráha v miešaní nápojov. Po prvých zdaroch pokračovala a zúčastňovala sa ďalších súťaží.

Za jej úspechmi sa skrýva veľa voľného času stráveného cvičením a skúšaním, ale najmä talent a chuť na sebe pracovať. Vždy jej fandili kolegovia aj žiaci. Po troch rokoch získala na Slovensku titul Barmanka roka a odmenou bol postup na tohtoročné majstrovstvá sveta v príprave koktailov do juhoafrického Kapského Mesta. Pripravovala sa na ne s veľkým nasadením – denne cvičila, skúšala rôzne nápoje. A úsilie jej prinieslo veľký úspech. Dňa 2. októbra večer ju na základe kvalít jej miešaného nápoja Gejša – inšpirovaného tým, aké to je byť ženou – vyhlásili nielen za víťazku jednej zo šiestich súťažných disciplín, ale vôbec celkovú víťazku majstrovstiev sveta (Grand Winner)!

Táto správa, napísaná žičlivými martinskými kolegami bezprostredne po úspechu pani Karkušovej, ma, úprimne povedané, dojala. Najmä keď som si následne pozrel dokumentáciu z tohto podujatia a precítil náročnosť atmosféry, ktorá na ňom vládla. Veď napríklad Američania či Angličania miešali prvé koktaily už koncom 18. storočia, a dôslednosť týchto národov pri budovaní tradície je všeobecne známa...

Rozmýšľam, ako asi berú vyučovanie s takouto učiteľkou žiaci. Predpokladám, že sa môžu „pretrhnúť“, aby pochytili aspoň čosi z jej znalostí. Ja osobne mám skúsenosť aj s ďalšími vynikajúcimi odbornými učiteľmi, preto viem, aký to môže byť pre žiaka pocit – byť hrdý na svojho učiteľa. Zážitkom bol pre mňa napríklad vzťah žiakov k svojim majstrom na kováčskom festivale vo Francúzsku, kde som pár razy sprevádzal výpravu zo Strednej odbornej školy strojníckej z Kysuckého Nového Mesta. Festival s dlhoročnou tradíciou s najlepšími kováčmi z celého Francúzska, každoročne spoločná práca všetkých zúčastnených na zadaní od organizátorov, ktoré zostáva po dokončení vo festivalovom meste (kríž na kostole, erby partnerských miest...). Tu sa ukázal kumšt našich majstrov, tu sa ukázalo, ako poctivo berú svoju prácu a vôbec status učňa ich žiaci.

A podobné príklady by sme určite našli v každej ďalšej slovenskej odbornej škole. V každej možno stretnúť učiteľského „majstra sveta“. Možno by si to mali lepšie uvedomiť aj žiaci, lebo vo chvíli, keď opustia brány školy, bude už neskoro – a prax im to následne veľmi rýchlo potvrdí. Nie vždy totiž má kvalitný produkt aj marketingovo zaujímavý obal, či už v podobe titulu majstra sveta, alebo očarujúcej atmosféry dovtedy neznámej krajiny.

Mikolaj

Tomáš MIKOLAJ

V nových odborných učebniach na technické predmety, ktoré boli inštalované v 49 slovenských základných školách, sa podľa slov učiteľov „vynovil“ aj záujem žiakov o vyučovanie. Koncom septembra sa uskutočnilo slávnostné otvorenie učební v Základnej škole na Rozmarínovej ul. v Komárne. ***Foto Norber ČERI***

Krst nových učební

Fyziku, techniku, biológiu či chémiu sa od tohto školského roku učia žiaci Základnej školy na Rozmarínovej ulici v Komárne v troch nových učebniach. Oficiálne pokrstené a otvorené boli koncom septembra.

Udialo sa tak vďaka národnému projektu *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*, ktorý vybavil školu učebňami v hodnote 224-tisíc eur. Ako jedna zo 49 pilotných škôl zapojených do tohto národného projektu získala komárňanská základná škola nové školské pomôcky, notebooky, projektory, preparáty, pracovné stoly či stoličky. Cieľom projektu je zvýšiť motiváciu žiakov základných škôl o štúdium na stredných odborných školách.

Rovnako vybavených je aj ďalších 48 základných škôl po celom Slovensku. Z toho 27 má k dispozícii tri nové učebne a 21 škôl disponuje dvomi učebňami fyziky a techniky v hodnote 150-tisíc eur. Do projektu bude zapojených ešte 451 základných škôl, ktoré získajú nový softvérový nástroj slúžiaci učiteľom venujúcim sa profesijnej orientácii žiakov. Vďaka nemu budú školy môcť pomáhať pri rozhodovaní sa o výbere strednej školy už žiakom piateho ročníka.

Všetky tri nové učebne v komárňanskej škole sú plne využívané už od začiatku školského roka a vyučovanie v nich si nevedia vynachváliť nielen učitelia, ale aj deti. Učiteľ biológie a chémie Mgr. Marek Tóth vyzdvihuje najmä špičkové mikroskopy, ktoré sú podľa neho veľmi efektné a rád ich využíva na každej hodine: „Každý žiak má svoj mikroskop, ktorý sa dá pripojiť na počítač, vďaka čomu si dokážeme vytlačiť všetky skúmané preparáty. Deti sa do učební vyslovene tešia a na vyučovaní je hneď lepšia atmosféra.“ Na hodinách chémie Tóth kvituje široké spektrum chemikálií, vďaka ktorým uskutočňujú rôzne experimenty a vyučovanie je efektívnejšie.

Aj učiteľ technickej výchovy RNDr. Dezider Méri je z nových pomôcok nadšený: „Predtým sme nemali žiadne dielne, chodili sme na inú školu, aby si žiaci vyskúšali svoje technické schopnosti. V tomto školskom roku sme už stihli vyrobiť aj pár drevených výrobkov.“

Mgr. Ľubica Kováčová, ktorá má na starosti hodiny fyziky, si pochvaľuje, že deti sa začali na hodinách viac pýtať. „Robíme viac pokusov, žiaci majú možnosť vidieť, vyskúšať si všetko, čo svieti alebo vydáva zvuk. Naposledy sme merali zvuk v učebniach, deti mali konečne možnosť vykričať si hlasivky aj počas vyučovacej hodiny,“ smeje sa.

A spokojnosť svojich učiteľov a žiakov potvrdzuje riaditeľka Mgr. Helena Weszelovszká: „Keď sa vytvorí motivujúce prostredie, je radosť z práce väčšia.“

Lenka HORÁKOVÁ

K životaschopnosti študentov

Vzdelávacia organizácia Junior Achievement Slovensko zorganizovala v posledný septembrový piatok seminár pre učiteľov z piatich krajín na tému *Životaschopnosť*. Seminár je súčasťou medzinárodného projektu *Hlásať slovo o kreativite vo vzdelávaní*, ktorý je zameraný na zdieľanie skúseností učiteľov v oblasti tvorivosti a aktivít podporujúcich podnikateľské vzdelávanie.

Termín životaschopnosť možno dnes v súvislosti s mladými ľuďmi vykladať rôznymi spôsobmi – ako schopnosť zdolávať rôzne prekážky, neúspechy brať ako prirodzenú súčasť života, z ktorých sa dá učiť, a tak sa stať skúsenejším. Byť životaschopný znamená „nezrútiť sa“, keď veci nejdú presne tak, ako sa naplánovali.

Aby študenti dokázali rozvíjať túto dôležitú kompetenciu, je nevyhnutné, aby ju vedel pestovať aj učiteľ. S príspevkom *Ako budovať životaschopnosť v školách* seminár otvoril riaditeľ Cirkevnej základnej školy Narnia v Bratislave Roman Baranovič. Účastníkom ukázal šesť tipov, ako zmeniť atmosféru v škole. Niekedy stačí iba vstúpiť s úsmevom do triedy, uvedomiť si, že chyby sú súčasťou procesu učenia sa, či fakt, že ľudia sú dôležitejší ako papiere. Za základ považuje víziu, teda vedieť, kam kráčame a čo chceme dosiahnuť.

Lektori Peter Bero a jeho manželka Zuzana ukázali, ako budovať životaschopnosť u učiteľa a akou osobnosťou by učiteľ mal byť, aby bol čo najlepším príkladom pre svojich žiakov. Je tiež veľmi dôležité, aby učiteľ umelo neodstraňoval študentom prekážky, ale zdôrazňoval, že neúspechy a prehra sú súčasťou života.

Vyčerpanie či syndróm vyhorenia neobchádza ani školské kabinety. Čo je stres, ako sa prejavuje, aké následky má na náš organizmus a ako kreatívne zvládať stresové situácie, predstavila lektorka a trénerka Anna Sýkorová.

Kornélia Lohyňová z Hotelovej akadémie na Mikovíniho ul. v Bratislave poukázala na dôležitosť rozvíjať profesionálne vzťahy a byť súčasťou komunity učiteľov, ktorá inšpiruje a motivuje. Príkladom je platforma eTwinning – komunita učiteľov z rôznych európskych škôl. Učiteľom a študentom umožňuje projektové vzdelávanie v medzinárodnom kontexte, a študent tak nadobúda kompetencie pre 21. storočie. Prítomným učiteľom ukázala reálny príklad projektového vyučovania a jeho vplyv na rozvoj základných kompetencií študentov – zodpovednosti, tímového ducha, iniciatívy, vytrvalosti, súťaživosti, ale aj prehry a neúspechu.

Na seminári boli pomenované aj ďalšie možnosti a nástroje pre učiteľov, vďaka ktorým môžu budovať životaschopnosť žiakov. Projekt Škola podnikania je jednou z najväčších iniciatív podnikateľského vzdelávania v Európe a jeho výstupom je virtuálny sprievodca podnikateľským vzdelávaním. Projekt študentských spoločností je na Slovensku obľúbený, študenti v rámci spravovania vlastnej firmy získavajú reálnu skúsenosť s podnikaním. Hlavným zámerom tohto medzinárodného projektu je vytvoriť komunitu učiteľov, ktorí si budú vymieňať skúsenosti v oblasti kreativity a podnikavosti vo vyučovacom procese. Zahŕňa päť putovných seminárov, ďalšie sa uskutočnia v Českej republike, Rumunsku, Taliansku a vo Veľkej Británii. Prezentované metódy a nástroje budú následne spracované do inšpiratívnej príručky pre učiteľov.

Lenka KRIŽANOVÁ

Výskum pomáha identifikovať problémy škôl

Strana 10

Výsledky odborného školstva sú všade okolo nás

Rozhovor s Ing. Oľgou Hodálovou, riaditeľkou Strednej odbornej školy polytechnickej na Novozámockej ulici v Nitre

Strany 11 a 12

Dať praxi odborníka

Na návšteve v Strednej odbornej škole v Starej Turej

Strana 13

Vzdelávanie a prax

Strany 14 a 15

Národná maliarka Oravy

Strana 16

Výskum pomáha identifikovať problémy škôl

E-TEST

Aké majú problémy súčasné školy na Slovensku? S čím sa stretávajú učitelia, riaditelia, pedagogickí pracovníci škôl vo svojej pracovnej činnosti a čo identifikujú ako problémy? Ako ich vidia a definujú riaditelia a ich zástupcovia zo základných škôl a z gymnázií na Slovensku?

V rámci národného projektu *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania* (*E-test*), ktorý realizuje Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM), sme v jarných mesiacoch tohto roku zorganizovali celkovo päť dvojdňových stretnutí s riaditeľmi a so zástupcami škôl. Ich základným cieľom bolo oboznámiť pracovníkov základných škôl (ďalej „ZŠ“) a gymnázií (ďalej „GYM“) so zámerom, s obsahom a časovým harmonogramom elektronických meraní pomocou dotazníkov. Účasť v projekte je zo strany škôl dobrovoľná a úlohou výskumného tímu NÚCEM-u bolo presvedčiť ich o potrebe a opodstatnenosti výskumnej časti projektu *E-test*, v ktorom sa zameriavame na zistenie indikátorov kvality školy v rámci výskumu sprievodných aspektov vzdelávania. Preto sme do programu stretnutí so zástupcami oslovených škôl zaradili aj časť, kde sa mohli vyjadriť k problémom škôl, resp. ku generačným rozdielom medzi dnešnými deťmi a deťmi z čias detstva súčasných učiteľov. Požiadali sme účastníkov stretnutí, aby vo dvojiciach opísali spoločný problém ZŠ a GYM. Vzhľadom na zameranie výskumného projektu sme úlohu špecifikovali tak, aby účastníci vylúčili z identifikácie problémov tie, ktoré sa týkajú financovania škôl (platy, financovanie rozvoja, výstavby a prevádzky škôl).

Podobným spôsobom sme požiadali o definovanie problému súčasných škôl účastníkov workshopu *Indikátory kvality vzdelávania v školách*, ktorý sa uskutočnil v rámci konferencie *Učiteľ nie je Google – nemôže ani nemusí vedieť všetko* v júni 2014. Učitelia ZŠ a stredných škôl uviedli celkovo 35 problémov.

Identifikované problémy škôl

Na stretnutia v rámci projektu *E-test* prišlo 136 riaditeľov a zástupcov škôl. Aktívne sa zapojili do riešenia úlohy a spoločne uviedli 139 problémov dnešných škôl. Identifikované problémy (celkovo 174) sme následne kategorizovali do 6 oblastí, ako ich približuje graf 1.

Kým sa začneme venovať podrobnejšiemu rozboru jednotlivých oblastí, stručne uvedieme, ako vnímajú učitelia zo stretnutia v Košiciach rozdiely medzi generáciou súčasných detí a detí z čias ich vlastného detstva. Na stretnutí sme ich požiadali, aby uviedli, aké sú dnešné deti a aké boli deti počas ich detstva, v čom to má dnešná generácia detí ľahšie a v čom ťažšie, v čom vidia rozdiely.

Z odpovedí učiteľov vyplynulo, že súčasné deti sú sebavedomejšie, priebojnejšie, bezprostrednejšie, jazykovo a technicky zdatnejšie a až veľmi uvoľnené, bezstarostné a sebavedomé. Zároveň sú podľa nich menej disciplinované, majú negatívny postoj k učeniu sa, chýba im naň motivácia (uvedomujú si, že aj tak budú prijaté na strednú školu). Majú ľahší prístup k informáciám, majú väčšie možnosti (napr. cestovať, spoznávať svet, tráviť voľný čas), majú lepšie technické vybavenie domácností, ale menej osobne komunikujú. Málo čítajú, majú veľa nepodstatného učiva, majú problém orientovať sa v tom, čo je správne. Chýba im úcta k autoritám, k učiteľom. Niektoré deti žijú v nadbytku, iné v nedostatku, sociálne rozdiely rodín ovplyvňujú aj školské vzdelávanie. Učitelia upozorňujú na menšiu citovú a väčšiu materiálnu podporu od rodičov, nevhodný prístup rodičov k plneniu školských povinností ich detí. Dnešné deti to nemajú ľahké, sú ohrozené množstvom negatívnych javov (šikanovanie, väčšia dostupnosť alkoholu, drog...).

V minulosti boli deti podľa účastníkov košického stretnutia menej drzé, úctivejšie, mali rešpekt pred dospelými, boli disciplinovanejšie, slušnejšie, pokornejšie, ale aj menej sebavedomé. Viac čítali, mali pozitívnejší vzťah k učeniu sa, vyšší pocit zodpovednosti za vlastné vzdelávanie a správanie. Boli skromnejšie, bolo viac času na osobnú komunikáciu, boli kamarátskejšie, stretávali sa s priateľmi a so spolužiakmi. Mali viac pohybu, málo detí športuje a množstvo je oslobodených od telocviku. Osobitnú skupinu predstavuje ľahostajný vzťah žiakov k prijímacím pohovorom na strednú školu, sú si vedomí, že aj pri slabších vedomostných výsledkoch sa na strednú školu dostanú, a v posledných mesiacoch záverečného ročníka ZŠ sa výrazne znižuje ich záujem o učenie.

NÚCEM NÁRODNÝ ÚSTAV CERTIFIKOVANÝCH MERANÍ VZDELÁVANIA
Operačný program VZDELÁVANIE
Európska únia Európsky sociálny fond
Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Graf 1: Prehľad problémov v školách (v %)

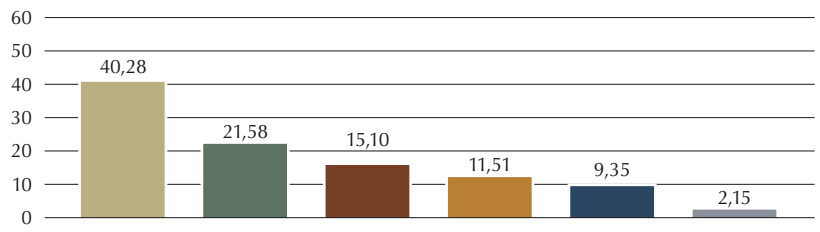

Legenda: vzťah žiakov k škole, k vzdelávaniu, vzťah rodičov k škole, učitelia v školách, decízna sféra, legislatíva, odborná podpora škôl, učiteľov, vybavenie a akcie škôl.

Vzťah žiakov k škole, k vzdelávaniu

Najpočetnejšiu skupinu problémov predstavujú problémy učiteľov so vzdelávaním žiakov. Predovšetkým ide o nezáujem žiakov o vlastné vzdelávanie sa a vôbec vzdelávanie ako také. Ďalej je to nedostatočná motivácia k učeniu sa, slabá motivácia žiaka byť medzi najlepšími, postačujúca priemernosť, klesajúci záujem žiakov o mimoškolské aktivity, ich neochota pracovať nad rámec povinností, chýbajúca vlastná iniciatíva. Učitelia upozorňujú na znižujúcu sa úroveň vedomostí žiakov, absenciu domácej prípravy, slabé vyjadrovacie schopnosti žiakov, ktorí málo čítajú. Konštatujú, že komunikácia medzi žiakmi je slabá, komunikujú skôr cez sociálne siete. Žiaci citlivo vnímajú sociálne rozdiely, ktoré majú vplyv na ich správanie a študijné výsledky. K početným problémom patrí správanie sa žiakov – ide o rôzne výchovné problémy, disciplínu, zhoršené správanie sa dievčat, dochádzku do školy, množstvo vymeškaných hodín. Žiaci si nevážia autority: chýba úcta k učiteľom, k rodičom, dospelým. Ako závažný problém učitelia uvádzali nezáujem detí o fyzický pohyb, lepší vzťah k športu, dostupnejšie boli športoviská pre všetky deti.

Mnohé rozdiely priniesla modernizácia spoločnosti, zmena spoločenského systému. Viaceré problémy, ktoré účastníci na našich stretnutiach definovali, sú späté práve s týmito zmenami a v nasledujúcom texte ich popíšeme podrobnejšie.

Vzťah rodičov k škole

Druhú najpočetnejšiu skupinu problémov identifikovali zástupcovia škôl vo vzťahu rodičov k škole. Konkrétne ide o nezáujem niektorých rodičov o výsledky, správanie a prácu svojich detí, nedostatočnú podporu žiakov (najmä slabo prospievajúcich), zbavovanie sa zodpovednosti za výchovu svojho dieťaťa. K problémom priradili učitelia aj nezáujem rodičov o chod školy, spoluprácu a komunikáciu s rodičmi a ich neúčasť na rodičovských združeniach. Účastníci stretnutí opakovane uviedli ako problém absenciu žiakov krytú rodičmi, rodičmi získané lekárske potvrdenia a tiež poukázali na skutočnosť, že sa objavujú prípady, keď lekári legalizujú záškoláctvo žiakov. Ako závažný problém súčasnej školy uviedli rastúcu arogancia žiakov aj rodičov.

Učitelia v školách

Zástupcovia ZŠ a GYM vnímajú ako problémy svojich škôl nízku motiváciu učiteľov podávať lepší výkon, upozornili na neúplnú kvalifikovanosť pedagógov, slabú pripravenosť začínajúcich učiteľov, prípadne problém aprobácií prichádzajúcich (nových) učiteľov. Početné boli aj vyjadrenia k administratívnemu preťažovaniu učiteľov. Kriticky vnímali svojich kolegov z hľadiska vzájomných vzťahov v učiteľskom kolektíve, kde sa vyskytuje „skupinkovanie“, nízka miera spolupráce, ako aj neochota meniť zastarané postupy. Problémom v škole je i status učiteľa, postavenie učiteľa v spoločnosti a z toho vyplývajúce vzťahy učiteľ – žiak, ako aj učiteľ – rodič.

Decízna sféra, školská legislatíva

Keďže stretnutí sa zúčastnili predovšetkým riaditelia a zástupcovia riaditeľov, k problémom škôl zaradili aj časté zmeny legislatívy. Upozornili na to, že školská legislatíva je v mnohých prípadoch vytváraná bez možnosti pripomienok učiteľov, príp. nerešpektujúc pripomienky, ktoré učitelia vzniesli. Za závažný problém považujú nejednotnú terminológiu pojmov v školskej legislatíve. Poukázali tiež na problém so zriaďovateľmi, v školách chýba systém a stabilita, sú preťažené byrokraciou. K problémov v decíznej sfére sme zaradili aj vysoké počty žiakov v triedach a zároveň znižujúci sa počet žiakov v školách. Účastníci stretnutí poukázali aj na problém prechodu žiakov na stredné školy, kde prijímacie konanie často nezodpovedá schopnostiam žiakov, ale podmienkam určeným ministerstvom školstva, a tiež upozornili na „skreslené“ výsledky Testovania 9.

Odborná podpora škôl, učiteľov

Ďalšiu skupinu problémov predstavujú tie, ktoré sa týkajú odbornej podpory škôl, resp. chýbajúceho metodického poradenstva a pravidelného preškolenia učiteľov na aktuálne požiadavky nadriadených školských orgánov. Účastníci stretnutí vyjadrili nespokojnosť s časovou dotáciou jednotlivých predmetov a s obsahom štátneho vzdelávacieho programu, upozornili na chýbajúce učebnice a na skutočnosť, že ak aj sú, často nezodpovedajú predpísanému učivu. V školách chýbajú odborní zamestnanci, napr. psychológovia na plný úväzok pri stále sa zvyšujúcom počte začlenených žiakov.

Vybavenie a akcie škôl

V školách sú priestorové problémy, chýba počítačová technika, k problémom účastníci zaradili aj náročnosť prípravy rôznych školských akcií, projektov, výmenných pobytov či organizácie súťaží pre žiakov.

Indikátory kvality školy premietnuté v realite

Inú kategorizáciu uvedených problémov sme spravili na základe indikátorov kvality školy, ako ich definuje výskumný projekt *E-test* a ako boli zastúpené v definovaných problémoch na uvedených stretnutiach zástupcov škôl. V grafe 2 uvádzame jednotlivé kategórie a ich percentuálne zastúpenie.

Ukazuje sa, že takmer tretinu problémov škôl v kategorizácii podľa indikátorov kvality školy predstavujú problémy, ktoré učitelia označili ako (ne)spoluprácu s rodičmi. Druhú najpočetnejšiu skupinu problémov škôl predstavujú tie, ktoré sa týkajú klímy pedagogického zboru. Tretiu skupinu tvoria problémy, ktoré súvisia s riadením škôl z externého, mimoškolského prostredia, resp. súvisia s materiálnym vybavením škôl. Z tohto pohľadu môžeme konštatovať, že výskumne formulované indikátory kvality školy majú v identifikovaných problémoch škôl pomerne vysoké zastúpenie a miera ich identifikácie v konkrétnych školách môže významnou mierou prispieť k ich následnému riešeniu.

Graf 2: Prehľad identifikovaných problémov podľa indikátorov kvality školy

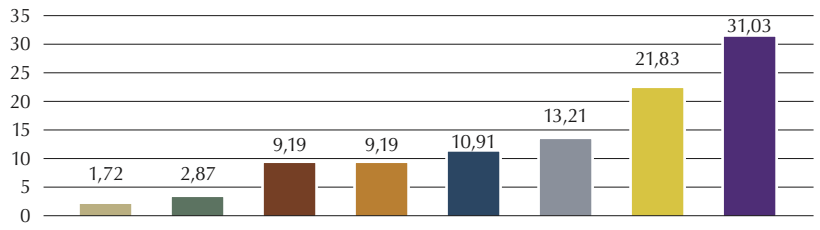

Legenda: inklúzia, kognitívne predpoklady na učenie sa, kognitívne poznatky, motivácia k učeniu sa, klíma v škole, v triede, iné – škola, legislatíva, zriaďovateľ, klíma pedagogického zboru, spolupráca s rodičmi žiakov.

Kto by mal riešiť problémy škôl?

Na identifikované problémy škôl sa môžeme pozrieť aj z iného hľadiska, a to, či je v možnostiach pedagogického zboru riešiť ich, alebo k riešeniu treba pristúpiť skôr z pozície decíznej sféry, spoločnosti, rodičov, čiže subjektov mimo školy. K problémom, ktoré škola dokáže riešiť vlastnými silami, môžeme zaradiť tieto: zavádzanie inovatívnych foriem výučby, motivácia pedagógov podávať lepší výkon, zvládanie stresových situácií učiteľom, neochota učiteľa začať zmenu od seba samého, pravidelné preškoľovanie učiteľov k problematike začlenených žiakov či demotivácia učiteľa. Z problémov, kde by k riešeniu mali pristúpiť riadiace orgány spoločnosti či subjekty mimo školy, môžeme uviesť nasledujúce: nedostatočná spolupráca s rodičmi, nezáujem rodičov o svoje dieťa, zbavovanie sa rodičovskej zodpovednosti za výchovu dieťaťa, absencie žiakov kryté rodičmi či lekárskymi potvrdeniami, málo mužov v školách, klesajúci záujem žiakov o mimoškolské aktivity, vplyv sociálnych problémov na správanie a študijné výsledky žiakov a podobne. V tomto prípade je riešenie až 84,48 % problémov mimo kompetencie školy a len 15,52 % je možné riešiť na pôde školy.

A na kategorizáciu problémov škôl sme zvolili ešte jedno kritérium, a to oblasť financovania škôl. Rozdelili sme problémy na také, ktoré nepotrebujú zvýšené financovanie škôl a školského vzdelávania (89,08 %), a na také, ktorých riešenie si vyžaduje finančnú podporu (10,92 %). Na rôznych fórach zástupcovia učiteľov a škôl prezentujú predovšetkým požiadavky na zvýšenú dotáciu škôl finančnými prostriedkami, ale školy by určite potrebovali podporu a pomoc aj pri riešení problémov, ktoré môže spoločnosť realizovať bez finančných nákladov, napríklad zlepšením riadenia školstva či kreovaním agendy priamo riadených organizácií Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Príkladom takýchto problémov môže byť: školská legislatíva, riadenie škôl, nízka angažovanosť učiteľov pre spoločné ciele školy, neaktívni učitelia potláčajúci iniciatívnych, slabá pripravenosť začínajúcich učiteľov na prácu so žiakmi, neochota prijímať nové veci, pasivita v tomto ohľade, preťaženie učiteľa zbytočnou administratívou, byrokraciou, dochádzka žiakov, záškoláctvo, absencia, slabá motivácia žiaka byť medzi najlepšími, uvoľňovanie žiakov rodičmi z dôvodu rodinnej dovolenky, prístup rodičov k školským povinnostiam svojich detí či výchovné problémy žiakov. Finančné náklady na riešenie si vyžadujú problémy, ktoré účastníci stretnutí definovali takto: nedostatočné materiálne a priestorové vybavenie škôl, zastaraná výpočtová technika, status učiteľa, nedostatok odborných pracovníkov v školách (školský psychológ, sociálny pedagóg, špeciálny pedagóg, asistent učiteľa a pod.) a v neposlednom rade aj chýbajúce učebnice.

Otázkou zostáva, ako riešiť nastolené problémy. My môžeme konštatovať, že v projekte *E-test*, v časti, v ktorej skúmame indikátory kvality školy, riešime práve také problémy, ktoré školy naozaj trápia a nie je vždy v ich silách nájsť adekvátne riešenia. Náš výskumný tím hľadá vhodné nástroje na identifikáciu problémov a pristupujeme tiež k formovaniu odporúčaní a návrhov pre konkrétne školy, ako zistené problémy riešiť. Ponúkame autoevalvačné prostriedky s námetmi modelového riešenia, ktoré škola môže kedykoľvek použiť.

PhDr. Eva FÜLÖPOVÁ, CSc., NÚCEM, výskumná pracovníčka projektu *E-test*

Výsledky odborného školstva sú všade okolo nás

OĽGA HODÁLOVÁ

Rozhovor s osobnosťou

Meno Strednej odbornej školy polytechnickej na Novozámockej ulici v Nitre sa spája so vznikom prvého CNC vzdelávacieho centra americkej firmy Haas na Slovensku. Začiatkom minulého školského roka sa nitrianska škola stala aj prvým oficiálne otvoreným centrom odborného vzdelávania a prípravy v Nitrianskom samosprávnom kraji. Obsahovo je škola zameraná na prípravu absolventov najmä v oblasti technického vzdelávania pre potreby rozvíjajúceho sa priemyslu v kraji. Ak rodičia hľadajú pre svoje deti možnosti štúdia, ktoré by im dalo istotu živobytia, orientujú sa práve sem – škola ponúka vzdelávanie a odbornú prípravu na povolanie v oblasti strojárstva, elektrotechniky a plastov so širokým uplatnením absolventov na trhu práce a zaujímavým finančným ohodnotením.
Školu vedie Ing. Oľga Hodálová, s ktorou sme sa pozhovárali o jej profesionálnom svete, o ceste školskými zákrutami, o výchove, vzdelávaní, radostiach i starostiach súčasného riaditeľa školy i mieste vzdelania a výchovy v našom priestore.

Pani riaditeľka, aká bola vaša profesijná dráha?
Hoci som odjakživa inklinovala k pedagogike, dostala som sa k nej takpovediac okľukou. Vyštudovala som Vysokú školu ekonomickú v Bratislave, fakultu riadenia, odbor ekonomicko-matematické výpočty, a som tiež jednou z prvých absolventiek efektívneho riadenia na City University v Bratislave. Do školstva, ako vyučujúca ekonomických predmetov, som sa dostala roku 2000 cez manažérske funkcie vo výrobných podnikoch a v bankovom sektore. Teraz viem, že táto „okľuka" mala svoj zmysel, pretože v terajšej riadiacej funkcii využívam znalosti a skúsenosti nadobudnuté v predchádzajúcich zamestnaniach.

Čím si vás získala pedagogika, výchova a vzdelávanie mladých?
Pedagogiku mám zrejme v génoch, veď mnohí členovia mojej široko rozvetvenej rodiny pôsobili v učiteľskom prostredí, či už ako radoví učitelia, alebo riadiaci pracovníci. Toto povolanie je mojím koníčkom, zároveň aj profesionálnym naplnením a každodenná práca mi prináša radosť. Výchovu a vzdelávanie mladých ľudí vnímam ako šancu formovať nastupujúcu generáciu, pripraviť ju odborne aj morálne na život. Vzdelanie je najvyššia devíza, ktorú môžeme odovzdať, vklad do budúcnosti, cesta k prosperite celej spoločnosti. Toto sú všeobecné postuláty platné všade vo svete.

Zainteresovaní vedia, že vaším manželom je skvelý glosátor života a okrem iného aj spisovateľ a veselý človek Milan Hodál. Ide s úsmevom aj vám všetko lepšie?
Kolegovia mi často hovoria, že môj úsmev ich upokojuje. Áno, myslím, že úsmev a dobrá nálada patria aj na pracovisko. Pozitívna atmosféra, rozvaha a primeraný nadhľad napomáhajú riešiť každodenné problémy, o ktoré nie je v školstve núdza.

Aký význam pripisujete téme dobrej pracovnej klímy v pedagogickom zbore?
Naznačila som to už v odpovedi na predchádzajúcu otázku – je to jedna z hlavných zásad manažérskej profesie. Vytvoriť takú pracovnú klímu, aby sa moji kolegovia do práce tešili, nebáli sa vysloviť vlastný názor, nemali pocit skrivodlivosti... Manažér je dobrý len vtedy, ak má okolo seba odborne a morálne schopný kolektív spolupracovníkov, ktorí dokážu riešiť problémy. Som presvedčená, že sa to dá iba v tvorivej atmosfére, v atmosfére vzájomnej dôvery a úcty k práci aj toho druhého.

Je všeobecne známe, že v posledných rokoch, možno aj desaťročiach poklesol na Slovensku záujem o stredné odborné vzdelávanie. Dotýka sa to predovšetkým odborov a odvetví, kde sa vyžaduje aj fyzická práca či fortieľ. Čo myslíte, prečo k tomu došlo?
Je chybou, že v posledných rokoch sa stratila hrdosť na fortieľ, na remeslo. Pritom vedieť vytvoriť niečo vlastnými rukami, čo iní nedokážu, či už špičkovo obrobiť súčiastku, alebo poskladať výrobok, je originálne, prospešné, jedinečné a v konečnom dôsledku aj slušne ohodnotené. A je to šanca uplatniť sa v praxi. Toto si mnohí mladí ešte neuvedomujú. Možno sú aj pod vplyvom mylného názoru rodičov, že ten

môj sa ako úradník s maturitou bude mať predsa lepšie. Pritom aj v odborných školách žiaci študijných odborov získavajú maturitu rovnocennú s tou gymnaziálnou – veď jej kritériá sú rovnaké, zadávaná aj hodnotená je centrálne. A rovnako absolventi všetkých učebných odborov môžu zmaturovať v nadstavbovom štúdiu a pokračovať aj v štúdiu na vysokej škole. Verejnosť má stále málo informácií o tom, že mnohí špičkoví manažéri priemyselných firiem vďačia za svoj úspech práve tejto prirodzenej ceste.

Čo považujete za najväčšie prednosti štúdia na vašej škole?
Určite skutočnosť, že naše vzdelávacie centrum pracuje pod dohľadom svetového vývojára CNC technológií firmy Haas Automation. Rovnako aj fakt, že žiaci majú možnosť v škole i vo firmách pracovať s najnovšími technológiami a so špičkovými zariadeniami. Venujú sa im učitelia a majstri odborného výcviku na výbornej profesionálnej a ľudskej úrovni. Vyučujeme s využitím interaktívnej didaktickej techniky, na simulátoroch i na skutočných strojoch a zariadeniach. Vývoj technických odborov, ktoré vyučujeme, sa neustále zrýchľuje a predstavuje technológiu budúcnosti. Naším krédom je zážitkové učenie a individuálny prístup k žiakom. V príprave na povolanie ich učíme myslieť, tvoriť aj zdolávať prekážky. Práve reálna skúsenosť je to najcennejšie, čo ponúkame, pretože poskytuje presnú spätnú väzbu a umožňuje žiakom správne ohodnotiť vlastné výsledky a progres, poznať možné úskalia a ľahšie sa vyhnúť zlyhaniu v budúcnosti.

Strojárstvo, ktoré má medzi odbormi vo vašej škole silné postavenie, malo u nás veľkú tradíciu. V povojnovom období bolo Slovensko strojárskou veľmocou strednej Európy. Čím sa stalo, že sa vytratila hrdosť na túto profesiu i záujem o jej výkon?
Je to pravda, Slovensko bolo strojárskou veľmocou. Stredná a staršia generácia si iste pamätá, že strojárske fabriky či prevádzky boli v každom väčšom meste. Pracovalo v nich množstvo ľudí, takmer v každej rodine bol strojár. Toto remeslo sa v rodine odovzdávalo z otcov na synov. Boli tu špičkoví sústružníci, frézari, nastavovači, obrábači kovov... Po roku 1989 sa začala reštrukturalizácia nášho priemyslu, podľa môjho názoru však necitlivá. Mnohé veľké strojárske fabriky zanikli, strojári sa museli rekvalifikovať a prerušil sa proces výchovy dorastu. Tam zrejme treba hľadať počiatky útlmu a poklesu záujmu o túto profesiu. V súčasnosti je však prax „hladná" po strojároch. Je tu šanca vrátiť strojárstvu jeho niekdajšie postavenie.

Aký je v súčasnosti záujem o odbory, ktoré otvárate?
Veľký záujem sme zaznamenali o študijný odbor programátor obrábacích a zváracích strojov a zariadení. Z tohto dôvodu sme boli nútení požiadať zriaďovateľa a ministerstvo školstva o zvýšenie plánovaného počtu tried prvého ročníka – v danom odbore sme ich otvorili až dve. Primeraný záujem bol aj o študijný odbor mechanik-nastavovač a mechanik-elektrotechnik. Trojročné učebné odbory elektromechanik, obrábač kovov a technicko-administratívny pracovník pre strojárstvo sú doposiaľ menej populárne. Pre ne bolo možné vytvoriť v rámci štyroch prváckych tried len jednu kombinovanú triedu. Tak ako v minulom školskom roku, aj v tomto sme rozbehli intenzívne rekvalifikačné kurzy CNC programovania.

Akí žiaci k vám prichádzajú? Aká je ich pripravenosť, skutočný záujem o profesiu?
Lukratívne študijné odbory, ktorých absolventi sú nadpriemerne ohodnotení doma aj v zahraničí, si vyberajú žiaci s veľmi dobrým prospechom. Ich tohoročný priemerný prospech je presne 2,22. Zaujímajú sa o danú problematiku, aktivizujú sa nielen na teoretickom, ale aj praktickom vyučovaní. Prekvapením je aj dobrý priemerný prospech žiakov nastupujúcich do učebného odboru technicko-administratívny pracovník so zameraním na strojárstvo – 2,46. Obzvlášť si ceníme, že o školu prejavili záujem aj žiaci spoza hraníc nášho regiónu, dokonca medzi programátormi CNC strojov máme aj prvé dievča.

Ako sa uplatňujú vaši absolventi v praxi? Máte informácie o ich vývine v profesii aj po viacerých rokoch?
Tým, že sme obsah školských vzdelávacích programov prispôsobili požiadavkám trhu práce, dochádza aj k lepšiemu uplatneniu našich absolventov. Zistili sme, že sedemdesiat až osemdesiat percent z nich sa každoročne zaradí do pracovného procesu alebo pokračuje v štúdiu na vysokých školách. Ich profesijný vývoj monitorujeme a máme informácie, že mnohí už pôsobia aj v riadiacich pozíciách. Spomedzi ostatných absolventov našej školy boli v krátkom čase takto povýšení už dvaja.

S ktorými zamestnávateľmi spolupracujete najintenzívnejšie?
Najintenzívnejšiu spoluprácu máme, prirodzene, s firmami Haas a Teximp, pod ktorých záštitou pracujeme. Dlhodobo však spolupracujeme aj s ďalšími strojárskymi a elektrotechnickými firmami, so spracovateľmi plastov, s profesijnými združeniami, komorami i drobnými živnostníkmi, konkrétne s firmami Mühlbauer Technologies, Marel Food Systems, Templar Metal, Kovo P+P, VÚSAPL, GU, Kufferath, Menzi Muck a ďalšími. Práve vo firmách žiaci spoznávajú technologické postupy a získavajú prehľad o možnostiach zamestnania vo svojom odbore. Neoceniteľné sú aj stáže pre odborných učiteľov teoretického a praktického vyučovania. Okrem toho organizujeme odborné exkurzie doma i v zahraničí.
Neprehliadnuteľná je aj materiálna a sponzorská pomoc zo strany spomínaných firiem, aj keď často ide len o odpadový materiál a vyradené pracovné pomôcky. Bez nej by sme sa mnohokrát nezaobišli. Podľa názoru firiem by táto pomoc mohla byť ešte výraznejšia v prípade priaznivejšieho legislatívneho prostredia.

Aká je spolupráca so zamestnávateľskými združeniami?
Už roky veľmi dobre spolupracujeme so Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou. Spolupráca s komorou nám poskytuje najaktuálnejšie informácie o strategických zámeroch rozvoja hospodárstva na makroekonomickej i regionálnej úrovni a umožňuje bližšie sa kontaktovať s firmami v Nitrianskom kraji. Spoločne sme pripravovali zriadenie centra odborného vzdelávania a prípravy, ktoré je v súčasnosti už realitou. Zamestnávateľské združenia sa pravidelne vyjadrujú k témam na záverečné a maturitné skúšky a na pripomienkovanie im zasielame aj naše školské vzdelávacie programy.

(pokračovanie rozhovoru na strane 12)

Výsledky odborného školstva sú...

(dokončenie rozhovoru zo strany 11)

Na odborných školách býva zvyčajne problém so zabezpečením kvalifikovaných učiteľov odborných predmetov a najmä majstrov odborného výcviku. Aká je situácia u vás?

Momentálne máme stopercentnú kvalifikovanosť pedagogického zboru. Ale starosti môže spôsobiť aj situácia, ak sa vyskytne rozpor medzi kvalifikáciou učiteľa a jeho skutočnými schopnosťami. Môže absentovať jedno alebo druhé. Aj my sme sa pred niekoľkými rokmi „pasovali" s týmto problémom. Nebolo iného východiska, len osloviť organizácie poskytujúce školenia zamerané na ovládanie najmodernejších strojárskych technológií a, samozrejme, zainvestovať do toho nemalé finančné prostriedky. Vytypovali sme kvalifikovaných odborných učiteľov a majstrov odborného výcviku, ktorí školenia absolvovali. Všetko ostatné záviselo od ich vlastného úsilia a, samozrejme, aj zápalu pre vec. Celý proces zaškolenia mal „pod palcom" zdatný študent technickej fakulty, ktorý paradoxne ešte sám nespĺňal odborné kvalifikačné predpoklady. Dnes je už vo vedení školy a patrí k najlepším učiteľom. Zastrešuje aj rekvalifikačné kurzy pre iné organizácie, na ktoré máme veľmi pozitívnu odozvu.

Aké profity majú vaši pedagógovia?

Okrem adekvátnej dĺžky dovolenky a základného úväzku učiteľa zostáva stále dôležitým profitom učiteľskej profesie aj pružný pracovný čas. Hodnota voľného času je totiž tiež ekonomickou kategóriou. Opätovne som si to uvedomila pred mesiacom, keď pri mojom úsilí získať skúseného odborného pedagóga „zabral" práve tento benefit. Silne zastávam názor, že po plnohodnotnom pracovnom výkone, ktorý je v pedagogickej činnosti značne vyčerpávajúci, musí dôjsť k regenerácii síl. Z vlastnej skúsenosti viem, že poctivá príprava na vyučovanie ako tvorivý druh činnosti je u každého špecifická.

A mnohí kolegovia pokladajú za prednosť aj našu organizačnú kultúru a tiež obľubujú spoločné akcie, ktorých je počas roka dostatok.

V posledných mesiacoch sa intenzívne hovorí o duálnom systéme vzdelávania. Pomôže nová filozofia v odboroch, ktoré otvárate?

Problematika duálneho systému vzdelávania nám je veľmi blízka. No tento systém môže mať viacero podôb, závislých od pomeru praktického vyučovania k teoretickému, ale aj od pomeru prerozdelenia praktického vyučovania medzi školou a firmou. Optimálny model by mal zabezpečiť aj kvalitnú teoretickú základňu absolventa, ktorá by mu poskytla dostatočný všeobecný aj odborný rozhľad a orientáciu ako odrazový mostík k ďalšiemu profesionálnemu rozvoju. Myslím tým, že okrem kritéria úspešnosti absolventa pri napĺňaní predstáv konkrétneho zamestnávateľa by mala byť rovnakým kritériom aj adaptabilita absolventa na širšom trhu práce, pretože svet je „veľký", stále sa mení a vyvíja. Optimálny model by mal taktiež zabezpečiť rovnaký prístup absolventa odbornej školy k vysokoškolskému štúdiu, inak stratia naše odbory svoju atraktivitu pre tých najschopnejších študentov. S najväčšou pravdepodobnosťou by sa tak znížil aj celkový záujem o odborné štúdium. Som toho názoru, že podiel teoretického vyučovania v študijných odboroch by nemal klesnúť pod hranicu sedemdesiat percent a v učebných odboroch pod hranicu päťdesiat percent.

V niektorých krajinách sú žiaci už počas štúdia finančne honorovaní. Pomohlo by to dnes aj u nás?

Naši žiaci sú honorovaní za produktívnu prácu vo firmách, ktorú vykonávajú v rámci odbornej prípravy. Sú to ich prvé zárobky. Žiaci v hmotnej núdzi majú možnosť požiadať o prospechové štipendium. Som presvedčená, že opätovné celoplošné zavedenie systému prospechových štipendií by bolo pre všetkých motiváciou a zároveň aj veľkou pomocou. Najlepších je treba za výsledky oceniť a ďalších motivovať, aby sa aj oni stali najlepšími. Pomohla by aj podpora žiakov študujúcich v odboroch, ktoré sú pre trh práce prioritné. Mám na mysli finančnú pomoc vo forme preplácania stravných lístkov, cestovného, pracovného oblečenia, učebných pomôcok či príspevok na internátne ubytovanie. Takéto stimuly by zaiste všeobecne spopularizovali tieto odbory.

Ako hodnotíte spoluprácu so základnými školami – sú vám nápomocné pri proforientácii žiakov na vaše odbory?

Spolupracujeme s mnohými základnými školami, avšak máme rôznorodé skúsenosti. Už roku 2006 sme v škole usporiadali prvý informačný deň pre výchovných poradcov z regiónu. Propagačnú a náborovú činnosť robíme v každej škole, ktorá nám to umožní. Áno, stretávame sa aj s odmietavým stanoviskom vedenia základnej školy. Skúsenosťami sme dospeli k záveru, že táto spolupráca v súčasnosti stojí len na osobnosti konkrétneho výchovného poradcu, jeho vlastných preferenciách, informovanosti, záujme i osobnej zodpovednosti.

Čo podľa vás najviac destabilizuje odborné vzdelávanie u nás?

Úroveň odborného školstva je otázkou celého radu činiteľov, ktoré nie sú len v pôsobnosti rezortu školstva, ale aj ostatných rezortov a samotných regiónov. Sú to otázky financovania, materiálno-technického vybavenia, investícií, nedostatku odborných učiteľov a tiež motivácie zamestnancov v školstve. Prirodzený podiel patrí aj médiám, kde stále stagnuje propagácia odborného vzdelávania a rovnako absentuje podpora tvorivého myslenia detí a mládeže. Chýba nám najmä popularizácia zmysluplnej produktívnej ľudskej činnosti, jednoducho úcta k poctivej práci.

Odborné školstvo sa začne stabilizovať v tom okamihu, keď prestane bytostne zápasiť s nedostatkom finančných prostriedkov. Osobne som presvedčená, že odborné vzdelávanie u nás najviac destabilizuje finančný normatív na žiaka, ktorý nepostačuje na zvýšené potreby odbornej školy pre náročnosť prevádzky jej odborov.

Čo by bolo treba zmeniť okamžite, čo v krátkodobom, čo v dlhodobom horizonte?

Verejnosť často vníma problémy v školstve zúžene – ako problém finančného ohodnotenia učiteľa.

Za prvoradé, ako som už spomenula, však pokladám zvýšenie konkrétnych častí finančného normatívu na žiaka. Žalostne nízky je totiž normatív na výchovno-vzdelávací proces aj normatív na prevádzku. Budem konkrétna. Normatív na výchovno-vzdelávací proces sa pre naše odbory pohybuje v rozpätí od 50 do 59 eur na žiaka na rok, čo znamená 5 až 6 eur na mesiac, čo činí 25 až 30 centov na jeden pracovný deň. Aký materiál či pomôcku možno zabezpečiť pre žiaka odbornej školy za túto sumu, aby sa mohol celý deň zmysluplne vzdelávať? Bez sponzorstva firiem, improvizácie pedagógov a zdrojov z projektov by to jednoducho nešlo...

Čo sa týka normatívu na prevádzku, tiež budem konkrétna a uvediem len hlavné položky, ktoré je potrebné uhrádzať na to, aby mohla škola vôbec fungovať. Okrem tepla je to príspevok zamestnávateľa na stravovanie a tvorbu sociálneho fondu, poistenie majetku, ochrana objektov, pravidelné revízie strojov, zariadení a náradia, bežné opravy a služby, komunálny odpad, telekomunikácie, poštovné, BOZP, PO, CO, cestovné, materiál, kancelárske potreby, čistiace prostriedky, a to už nerátam inzerciu, odstupné, reklamu a podobne. Sú to takmer všetko fixné náklady, ktoré nám vyplývajú zo zákona a ktoré musíme bezpodmienečne platiť, nezávisle od počtu žiakov školy. Konkrétne v našej škole predstavujú fixné náklady až trojnásobok toho, čo pokrýva normatív. Znamená to, že zvyšné dve tretiny si musíme na svoju existenciu zarobiť sami, čo je veľmi stresujúce.

Za naliehavú považujem aj otázku takpovediac ľudského kapitálu, ktorú by bolo nutné riešiť v čo najkratšom čase. Je to jednak potreba motivácie zamestnancov v školstve, ale aj prevencia a ochrana pred fyzickým a emocionálnym vyčerpaním. Stojí za pozornosť, že hoci postupne dochádza k nárastu mzdových prostriedkov, čo je určite správne, nedochádza k diferenciácii finančného ohodnotenia. Aj keď máme v rukách ešte nástroj osobného ohodnotenia, nemáme často dostatok finančných prostriedkov, aby sme ho mohli plne využívať. Nazdávam sa, že školstvo dopláca na „kult služobného veku". Financie, ktoré sem totiž prichádzajú, sa rozdeľujú na základe času stráveného v školstve, nezávisle od pracovného úsilia, kompetencií, osobnostného rastu, kvality výkonu, iniciatívy, pracovných výsledkov... Ak by aspoň s časťou z celého tohto objemu disponovalo vedenie školy, a mohlo tak oceniť tých najschopnejších a najpracovitejších, získal by sa priestor na odstránenie nežiaducich disproporcií. V tomto smere si viem predstaviť aj kombinovaný tabuľkový systém, ktorý by pevnou sadzbou zabezpečil určitú mieru povinného platového nárastu podľa odpracovaných rokov a pohyblivú, motivačnú zložku.

Významná je pomoc zo strany ministerstva pri podpore pôsobnosti pedagogických asistentov už aj na stredných školách. Rovnako prospešnou pre žiakov a pedagógov odborných škôl by bola aj možnosť spolupráce so školským psychológom.

Čo sa týka dlhodobého hľadiska, sú potrebné urýchlené investície do modernizácie materiálno-technickej základne škôl.

Zásady úspešnej prípravy absolventov

- Čokoľvek sa môže stať skutočnosťou, pokiaľ tomu venujeme patričné úsilie a čas.
- To, čo dnes nedokážeme, s dostatkom poznatkov a skúseností zvládneme zajtra.
- Najlepšou skratkou k úspechu je dlhá cesta usilovnej práce.

Aká je vaša vízia odborného vzdelávania do budúcnosti?

- Do odborného školstva smeruje 8 % HDP.
- Pracujú tu spokojní a zanietení zamestnanci, naplno využívajúci svoj potenciál, pre ktorých je práca vlastnou sebarealizáciou.
- Na odbornom raste učiteľov bezodplatne participujú zamestnávatelia.
- Priestory učební a dielní sú príjemné, svetlé, energeticky úsporné.
- Škola je vybavená najmodernejšími technológiami a technikou.
- Vyučovanie je zážitkom a prínosom pre všetky zúčastnené strany, výsledky tohto procesu sú objektívne merateľné ako pridaná hodnota odbornej školy.
- Upravené športoviská, budovy a okolie školy priťahujú záujem verejnosti.
- Školu opúšťajú zodpovední absolventi, všestranne pripravení na trh práce, ktorí si hneď po skončení štúdia nachádzajú uplatnenie, prípadne pokračujú v ďalšom štúdiu. Rovnako všestranne sú pripravení na život. Sú schopní osobnostne a profesionálne rásť, s rozvahou riešiť aj zložité problémy, adaptovať sa na rôzne situácie.
- Učiteľská profesia požíva všeobecnú úctu a uznanie, štatút verejného činiteľa i výsluhový dôchodok.

Takáto je moja predstava ideálneho stavu, ku ktorému by sme sa mali chcieť približovať. A je aj na čom stavať, veď každodenný zápas odborných škôl s rozšíreným praktickým vyučovaním o vlastnú existenciu by sa nezaobišiel bez tvorivých a vynaliezavých, ale ani húževnatých, obetavých a trpezlivých pracovníkov, jednoducho „žonglérov", ktorí si vedia vždy nejako poradiť a, ako sa hovorí, navariť dobrú polievku aj z ničoho.

Myslíte si, že sa dá k takejto vízii priblížiť aj prakticky?

V silne konkurenčnom prostredí potrebujú aj naše školy čo najviac odborníkov z praxe, a to nielen na pedagogické pozície. Kľúčové pozície by mali patriť aj nepedagogickým odborníkom. Nepedagogickými zamestnancami v školách s rozšíreným praktickým vyučovaním totiž nemôžu byť len účtovníčky, upratovačky, kuchárky, údržbári a školníci. Chýbajú nám kvalifikovaní a skúsení manažéri na marketingovú, projektovú, technickú a ekonomickú činnosť, kvalifikovaní odborníci na náročnú a zodpovednú prácu, ktorá spočíva v krokoch od kompletného zastrešenia európskych projektov cez verejné obstarávania, technicko-hospodársku správu, informačné systémy, riešenie zložitých ekonomických a právnych otázok až po náborovú činnosť a marketing. Takíto odborníci by dokázali lepšie usmerniť prácu dlhoročných administratívnych zamestnancov v školstve aj rozvíjať ich schopnosti.

Naopak, odborní učitelia sa potrebujú dostať do firiem, na prax, na stáže a prednostne sa začať konečne venovať svojej odbornej pedagogickej činnosti, teda svojmu hlavnému poslaniu.

Ak by ste to zhrnuli, čo by podľa vás odborným školám najviac pomohlo?

Podľa môjho názoru by to mohli byť tieto kroky:

- zvýšenie finančného normatívu na žiaka v časti výchovno-vzdelávací proces a prevádzka,
- motivačný systém ohodnotenia pedagogických a nepedagogických zamestnancov v školstve spočívajúci v spravodlivejšom prerozdelení mzdových prostriedkov,
- školský psychológ,
- viac odborníkov z praxe smerujúcich do školstva a prechodné obdobie na získanie pedagogickej spôsobilosti,
- prenechanie odborných nepedagogických činností skúsenému manažmentu,
- vtiahnutie firiem do tesnejšej spolupráce so školami prostredníctvom daňových stimulov – spolupráca vo sférach materiálno-technickej podpory, propagácie a reklamy, odbornej praxe, školení a stáží,
- profesionálna orientácia žiakov nemôže byť len vecou osobnej zodpovednosti výchovného poradcu základnej školy, zodpovednosť by mala niesť základná škola, mesto, obec,
- marketingová a náborová činnosť nemôže zostať len v rukách strednej odbornej školy, je to aj v záujme regiónu a zamestnávateľov, ktorí by mali „udávať tón",
- naliehavé sú investície do dobudovania centier a rekonštrukcie škôl,
- na zvýšenie spoločenského postavenia učiteľa a vnímania učiteľskej profesie je potrebná aj masívna mediálna podpora pozitívneho a tvorivého charakteru.

Myslíte si, že by absolventi vašej školy pri opätovnom rozhodovaní sa o výbere strednej školy postupovali rovnako?

Býva takmer pravidlom, že ak školu navštevuje starší súrodenec, mladší k nám príde tiež. A máme prípady, že tu študuje súčasne aj jeden z rodičov v rámci rekvalifikačných kurzov či externého nadstavbového štúdia. Naši absolventi odovzdávajú o škole pozitívny obraz. S odstupom času radi spomínajú na konkrétnych pedagógov a oceňujú najmä prepojenosť výučby s praxou a pracovné zručnosti nadobudnuté už počas štúdia.

Vaša škola bola vždy charakteristická budovaním dobrej pracovnej atmosféry. Darí sa vám to aj dnes?

Dobrá pracovná atmosféra je predpokladom úspešného riadenia a dosahovania cieľov. O to dôležitejšie je to v čase finančnej podvýživy a zmrazenia veľkých investícií. Mnohé problémy potom riešite cez entuziazmus a zanietenie ľudí – a to môžete dosiahnuť len v optimálnej pracovnej atmosfére. O to sa aj s mojimi kolegami snažíme a myslím si, že sa nám to darí. Ale nie je to vôbec jednoduché. Situácia si vyžaduje mnohokrát aj radikálne personálne riešenia. V súkromnej sfére je to jednoduché – kto sa nestotožní s filozofiou organizácie, ide, prirodzene, z kola von! V školstve sú však takéto riešenia oveľa zložitejšie.

Silná bola aj vaša orientácia na využívanie informačno-komunikačných technológií. Ako sa vám darí v tejto oblasti?

V oblasti CNC programovania momentálne rozširujeme strojové a softvérové vybavenie Haas, Keller o ďalšie CNC stroje s programovacími jazykmi Sinumerik, Fanuc a Heidenhain. A keďže svet dnešnej mládeže je svetom informačných technológií, máme zriadených už päť učební s interaktívnou technikou, kde naši učitelia využívajú vlastné softvérové programy na výučbu odborných predmetov a cudzích jazykov.

Ste centrom odborného vzdelávania a prípravy v oblasti CNC technológií. Ako hodnotíte tento projekt, aké skúsenosti vám priniesol?

S projektom vytvorenia centra vzdelávania a prípravy som kandidovala na funkciu riaditeľky už roku 2007. Od toho času sme prešli veľký kus cesty smerom k skvalitneniu vyučovania, prekonali sme mnohé prekážky a úskalia, ale získali aj veľa skúseností. Až teraz, po siedmich rokoch, začínajú dozrievať prvé „plody" nášho úsilia v podobe zvýšeného záujmu žiakov s lepšími študijnými výsledkami o štúdium v našom CNC centre, a to už nielen na základe propagácie, ale aj osobných odporúčaní. Úroveň výučby spolu s oficiálnym otvorením centra a jeho medializáciou má najväčšiu zásluhu na zvýšení prestíže školy. Dôležitým prínosom je aj možnosť zapojenia sa do projektov ďalšej modernizácie centra.

Stále však stojí pred nami najdôležitejšia úloha – vybudovať novú prístavbu dielní praktického vyučovania a zrekonštruovať existujúce energeticky náročné a zastarané budovy školy. Je to naša povinnosť, ak nechceme sklamať dôveru, ktorú nám prejavili naši žiaci a ich rodičia. Túto podmienku zdôrazňuje aj firma Haas, ktorá trvá na umiestnení centra do moderných priestorov. Dostali sme sa do situácie, kde si už nevystačíme len s entuziazmom. Verím však, že nájdeme dostatok podpory a pomoci zo strany riadiacich orgánov, aby mohol byť tento náš projekt čo najskôr úspešne zavŕšený.

Aké je vaše želanie do ďalšej práce v školstve?

Mojím najväčším želaním je dobudovať priestory nášho vzdelávacieho centra, a zabezpečiť tak efektívnu prevádzku školy, ale aj prípravu absolventov v adekvátnych priestoroch a podmienkach porovnateľných s prostredím súčasných firiem. Z ďalších želaní spomeniem aspoň niektoré. Aby pokračovali naštartované pozitívne trendy, či už na celoštátnej, alebo regionálnej úrovni, a štát našiel zdroje a postupne začal zvyšovať podiel HDP smerujúci do školstva. Aby v školstve pôsobili spokojní pedagógovia a rovnako tak spokojní žiaci. Aby vo vzťahu škola – rodina panovala vzájomná úcta a rešpekt a, samozrejme, aby sa nestratil zo škôl nadhľad, pozitívne myslenie a každodenný úsmev.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto autor

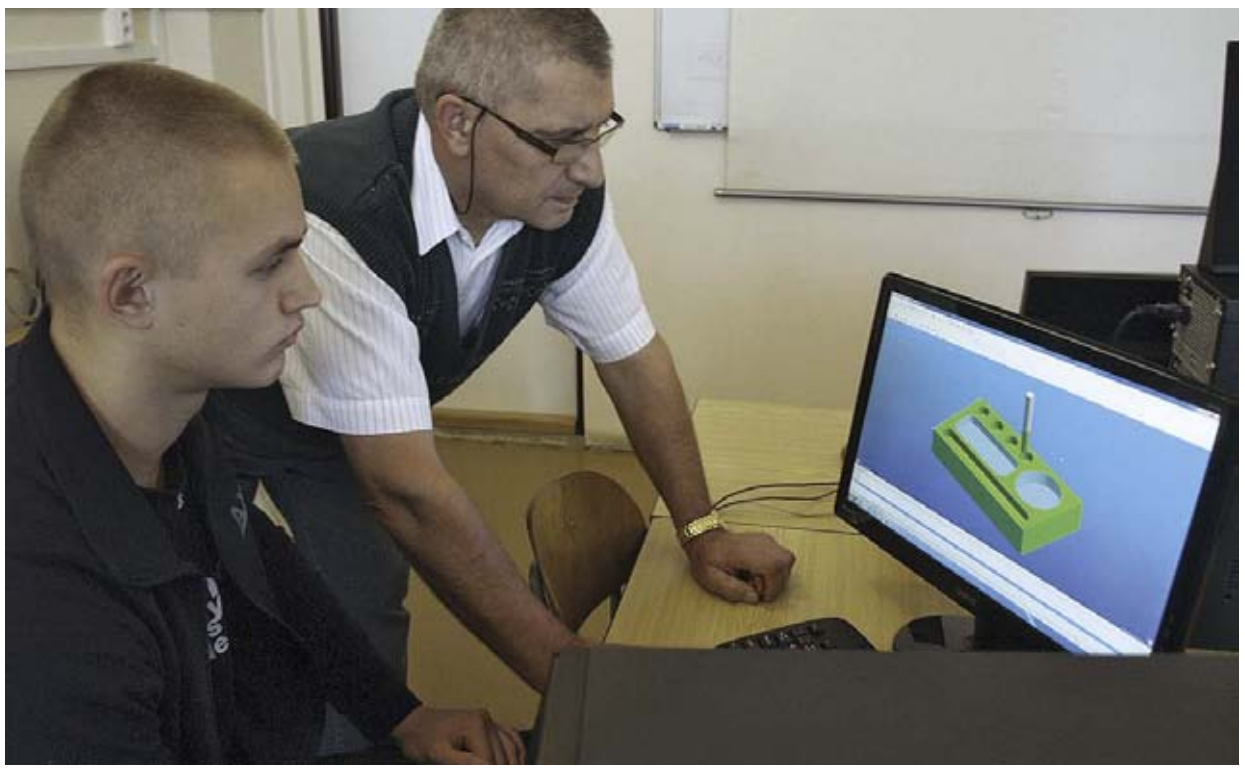

Zástupca riaditeľa Ing. Ján Málek pri žiakovi Milanovi Slávikovi počas hodiny programovania.

Dať praxi odborníka

SOŠ STARÁ TURÁ

Od vstupu priemyselnej výroby do Starej Turej uplynulo takmer 80 rokov. Výchova odborníkov na strojárstvo a elektrotechniku sa tam rozvíja sedem desaťročí. Kedysi Stredné odborné učilište, neskôr s prívlastkom elektrotechnické, potom Stredná priemyselná škola elektrotechnická a Združená stredná škola elektrotechnická – to sú iba základné míľniky doterajšej histórie Strednej odbornej školy (SOŠ) na Športovej ulici v Starej Turej. Kraju pod Veľkou Javorinou a Štefánikovým Bradlom pripravuje ľudí, ktorých odborné kvality výroba využije a región uživí. A ak aj absolvent za živobytím musí inam, aj tam svojou fundovanosťou prináša žiadané hodnoty.

Spolu 51 zamestnancov (z toho 27 pedagógov) a 300 študentov tvorí dnes kolektív školy. Duálne vzdelávanie prehlbujú dlhodobo. Väzbu medzi zamestnávateľmi a školou chápu ako svoj pedagogický a odborný „kompas“. V sieti okolitých stredných škôl, oslovujúcich žiakov základných škôl zo spoločného náborového teritória, je príklad SOŠ Stará Turá ako školy pre prax výraznou výhodou.

Škola a mesto digitálnou kamerou

Do riaditeľne vošiel s kamerou cez rameno Jaroslav Beredi, štvrták z odboru grafik digitálnych médií. Darilo sa?

„Celkom to šlo. Natáčali sme pre Staroturiansku televíziu, s ktorou má škola od začiatku roka zmluvu o spolupráci. Dovtedy sme na webovú stránku dodávali reportáže zo školských udalostí a súťaží, spoločenských večierkov,“ vysvetlil mi študent pochádzajúci zo Selenče, srbskej obce s 3 000 obyvateľmi, z 90 percent slovenskej národnosti. Jaro v Starej Turej študuje (s tromi ďalšími Selenčanmi) a po maturite by rád pokračoval na Žilinskej univerzite.

Riaditeľ školy Ing. Milan Duroška ho dopĺňa: „V odbore grafik digitálnych médií žiaci fotografujú, filmujú, upravujú fotografie, strihajú videá, robia filmy, dynamické webové stránky, 3D, 4D animácie, vytvárajú papierové alebo elektronické dokumenty...“

Je dosť odborných pedagógov na tento predmet?

„Máme informatikov a učiteľku s aprobáciou grafický dizajn. A ešte nášho mladého kolegu a bývalého žiaka Mgr. art. Šimona Hornu. U nás študoval elektrotechniku a v Banskej Bystrici vyštudoval filmovú dokumentárnu tvorbu. Učí digitálne médiá a najmä prácu s videom a filmovanie.“

Pútavá ponuka pre základné školy

Staroturianska SOŠ využíva naplno všetky šance zaujať žiakov základných škôl. S pedagógmi a najšikovnejšími žiakmi sa chystajú na prezentácie stredných škôl – na kontakt s rodičmi detí, výchovnými poradcami a najmä so žiakmi základných škôl, vybierajúcimi si budúce povolanie. Riaditeľ M. Duroška konkretizuje: „Na prezentácie pôjdeme s novými technológiami. Burzy stredných škôl máme 5. novembra v Myjave, 12. novembra v Senici, 20. a 21. novembra v Trenčíne. Prezentovať budeme najmodernejšie technológie, ktoré u nás učíme. Inteligentné elektroinštalácie, modernú automatizáciu, riadenie pomocou PLC... Vieme tiež, že nie všetci chcú byť technici.

Matúš Gago a Štefan Schindler – dvojica, ktorá za výsledky v súťaži ZENIT navštívila Európske centrum jadrového výskumu v Ženeve.

Nuž ponúkame aj alternatívu – grafiku digitálnych médií. Vezmeme tam naše kamery – profesionálne, poloprofesionálne, ukážeme, ako naši študenti strihajú video. Ťažiskom prezentácie našej školy však budú novinky v strojárstve. Už dva roky máme moderné CNC stroje, aj profesionálne, aj školské, ktoré slúžia na výučbu.“

Na prezentáciách staroturianskej SOŠ býva stredobodom záujmu aj robotika...

„V nej máme dlhoročné skúsenosti. Máme aj čisto naše konštrukcie robotov, aj lego roboty... Minulý školský rok sme sa zúčastnili súťaže ZENIT v Banskej Bystrici v zmiešaných družstvách so žiakmi zo základných škôl. Predstavili sme sa tam s robotom zo stavebnice Merkúr a tiež tvorbou a programovaním dynamických webových stránok. Inak, žiak základnej školy, ktorý súťažil v tandeme s naším žiakom, je dnes už študentom našej školy,“ komentuje jeden z čiastkových úspechov riaditeľ školy. Dvojica programátorov webových stránok dostala ako odmenu za víťazstvo v tejto súťaži (spolu s ďalšími talentami zo Slovenska) možnosť navštíviť Európske centrum jadrového výskumu (CERN) vo švajčiarskej Ženeve. (O tejto exkurzii mladých nadšencov pre techniku sme písali v ostatnom čísle UN.)

Inšpirácie z veľtrhu

Pri mojej návšteve boli v Starej Turej práve po návšteve Medzinárodného strojárskeho veľtrhu v Brne. Čo ich zaujalo? Odpovedá zástupca riaditeľa Ing. Ján Málek:

„Inšpirácií tam bolo pre nás neúrekom, na výstavisku súbežne prebiehali našim odborom blízke výstavy najmodernejších technológií a postupov v oblasti strojárstva, obrábacích a tvárniacich strojov i meracej techniky. Všetky exponáty boli už riadené počítačom.“

Aj tam pedagóg po niečom zatúži?

„Technológie v škole máme. Naše stroje v učebniach sú v poriadku. Možno by sme však potrebovali ďalšie riadiace systémy, ktoré sa vo svete používajú a nám ešte chýbajú.“

Azda v tom pomôžu solventní zamestnávatelia absolventov školy?

„V tejto oblasti vidím šancu získať pomoc skôr cez medzinárodné projekty a Európsku úniu. Nedávno sme boli úspešní v projekte cezhraničnej spolupráce so strednou odbornou školou z neďalekej českej Strážnice. V rámci nášho spoločného projektu zameraného na problematiku CNC strojov sme absolvovali už päť výmenných pobytov, na ktorých sa vystriedalo približne dvesto žiakov.“

Čo v Brne na veľtrhoch zaujalo žiakov? Milan Slávik z Báčskeho Petrovca študuje v maturitnom ročníku odbor mechanik-nastavovač.

„Na podobnej medzinárodnej strojárskej výstave som bol prvýkrát. Páčilo sa mi tam, lebo sa o tom učím v škole. Aj praxujem v jednej firme, kde pracujem na CNC stroji. V Brne ma zaujímala novšia technológia, výroba niektorých súčiastok i porovnanie so staršími, klasickými typmi strojov,“ hovorí Milan, ktorý sa po maturite hotuje na vysokú školu do Bratislavy. Ak sa mu tam nepodarí dostať, mieni pracovať na CNC stroji.

A čo oslovilo jeho spolužiaka Marcela Hornáčka?

„Aj ja som bol v Brne na veľtrhu prvýkrát. Najviac ma zaujali CNC stroje, novšie technológie, súčiastky, materiály a nástroje. Ale aj naša škola má dva nové produktívne CNC stroje, na ktorých sa dá dosť naučiť. A máme aj staršie CNC stroje, na ktorých sa dá síce tiež dobre naučiť, ale potom sa treba ešte zdokonaľovať.“

Skúsenosti z Brna komentuje Marcel s ambíciou – ak by mu nevyšla práca na CNC stroji na Slovensku – skúsiť šťastie v Rakúsku či Nemecku, lebo „tam je táto technika rozšírenejšia a sú tam lepšie pracovné podmienky“.

Programovanie v praxi

Všetci spolu potom nazrieme do odbornej strojárskej učebne. Okrem iného sa v nej žiaci učia tromi spôsobmi programovať počítačom riadené obrábacie stroje. V DIN ISO kódoch ručne píšu riadiaci program pre CNC stroj. „Učíme to aj pre sústruhy, aj pre frézovačky,“ dopĺňa Ing. J. Málek. Druhý spôsob sa realizuje priamo v dielňach. „Žiak stojí pri stroji, aj preto tento spôsob zvykneme nazývať dielenské programovanie. A učíme aj automatické programovanie, keď v CAD-e žiaci urobia model príslušnej súčiastky, ktorú majú vyrobiť na CNC stroji... Tento v CAD-e vyrobený model načítajú v programe s prívlastkom CAM a určia postup výroby – technológiu. Sieťou alebo iným elektronickým spôsobom sa program prenesie do stroja a stroj podľa neho súčiastku vyrobí,“ ozrejmuje činnosť žiakov pri počítači zástupca riaditeľa.

Učiteľ Ing. Pavol Kuchárek pri žiakovi pracujúcom s digitálnym osciloskopom.

Čo ho najviac teší v súvislosti s absolventmi školy, kedy je najspokojnejší?

„Najviac ma teší, že som prešiel na učenie programovania. Keď som učil teoretické predmety, chlapcov to až tak nebavilo. Tu ich to viac baví, z čoho mám následne väčšiu radosť. Navyše všetko sú to technológie, ktoré im umožnia nájsť si slušné, aj čo do odmeňovania, zamestnanie.“

Partnerstvo so zamestnávateľmi a perspektívy

Problematika prehlbovania duálneho vzdelávania u nás akceleruje už viac rokov. Aj v závislosti od ekonomickej situácie a potrieb zamestnávateľov. „Naši žiaci praxujú vo firmách i na odbornom výcviku. A tiež, a túto vec si pamätám aj z čias socializmu, pre niektoré firmy vykonávame produktívne práce. Napríklad minulý rok sme veľa robili pre tunajšiu firmu Leoni, vyrábajúcu káblové zväzky,“ hovorí riaditeľ SOŠ Stará Turá M. Duroška.

A vzápätí pridáva ďalšie príklady obojstranne výhodnej spolupráce: „Sú to práce v rámci súťaží a Stredoškolskej odbornej činnosti, rôzne projekty, ktoré žiaci realizujú v spolupráci so zamestnávateľmi. A dôležitý pre nás je i nábor. Všade sa síce hovorí o odbornom školstve, o jeho potrebe, ale záujem oň u žiakov základných škôl je nižší ako reálna potreba ľudí so stredným odborným vzdelaním.“

Napriek tomu – alebo práve vďaka tomu – je podpora od zamestnávateľov z roka na rok štedrejšia...

„Vlani sme si pomohli spoluprácou s nadnárodnou spoločnosťou ABB i s firmou Elster. Od ABB sme ako prvá škola na Slovensku dostali učebnú pomôcku inteligentnej elektroinštalácie, s firmou Elster sme zas vyriešili inú nákladnú učebnú pomôcku – meracie pracovisko na prácu s plynomermi, meranie neelektrických veličín, ich prenos, spracovanie a diaľkový prenos pomocou elektroniky. A momentálne máme rozbehnutú veľmi dobrú spoluprácu s firmou OMS Dojč, ktorej výsledkom by mohla byť pomôcka, ktorá žiakom priblíži najmodernejšie trendy v oblasti osvetľovacej techniky, LED svietidiel,“ konkretizuje riaditeľ.

Spolupráca s najväčším stredoeurópskym výrobcom svietidiel je pre SOŠ Stará Turá zaujímavá aj z hľadiska náborového teritória školy pri hranici Bratislavského, Trnavského a Trenčianskeho samosprávneho kraja.

„Zo Záhoria k nám prichádza pomerne dosť žiakov. Firma OMS je čisto slovenská, má vlastný vývoj, investuje do veľmi zaujímavých technológií. A keď sme v nej boli na exkurzii, zistili sme, že tam robí veľa našich absolventov (zastávajú pozície od robotníckych až po tie najvyššie technické). Našim žiakom sa napríklad páčilo, že v OMS vyrábali aj osvetlenie pre štadión v Londýne, a zamestnancom sa vraj dnes ako bonus môže ujsť výlet na futbal do Londýna. Podľa môjho názoru je to firma, o ktorej sa vie viac vo svete ako doma, podobne ako o našej škole sa vie viac za hranicami mesta ako v Starej Turej. Každopádne na spoluprácu OMS sa veľmi tešíme,“ uzatvára exkurz oblasťou kooperácie školy so zamestnávateľmi M. Duroška.

Úspory z novej kotolne?

Cez prázdniny dala škola do užívania rekonštruovanú centrálnu kotolňu. Výkon má približne rovnaký ako predtým, ale je úspornejšia, riadená automatikou cez počítač či cez mobil. „Kedykoľvek sa môžeme pozrieť, ako funguje, aká je teplota, operatívne nastavovať kúrenie v jednotlivých oblastiach – napríklad v jedálni, pokiaľ je v nej nejaká akcia,“ vysvetľuje M. Duroška.

Škola z tejto investície očakáva dva efekty. V prvom rade komfort a potom tiež úsporu o minimálne 25 percent. A čo sa dá za tieto ušetrené peniaze kúpiť?

„Keďže ceny energií stále rastú a dotácie až tak veľmi nie, ušetríme aspoň na údržbu školy, prípadne na nákup dobrej učebnej pomôcky. Ale najmä – vyjdeme z normatívu,“ uzavrel v nádeji na lepšie hospodárenie riaditeľ školy, ktorá bola už päťkrát vyhodnotená ako najlepšia stredná odborná škola v Trenčianskom samosprávnom kraji.

Milan SOUKUP
Foto autor a archív školy

Príprava na nové programové obdobie

SOŠOaS BRATISLAVA

Dňa 10. septembra sa na pôde Strednej odbornej školy potravinárskej v Nitre konalo pracovné stretnutie štatutárnych zástupcov stredných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti Nitrianskeho samosprávneho kraja a koordinátorov regionálnej integrovanej územnej stratégie. Zástupcovia škôl boli informovaní o cieľoch a prioritách v oblasti vzdelávania žiakov na stredných školách, ktoré budú podporené v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu 2014 – 2020, ako aj o nových prístupoch k integrovanému územnému rozvoju s cieľom zvýšiť rast a zamestnanosť.

Posilnenie systému odborného vzdelávania a prípravy zvýšením počtu žiakov na odbornom výcviku má za cieľ zlepšiť podmienky uplatnenia absolventov odborného vzdelávania a prípravy pre potreby trhu práce aj v Nitrianskom kraji. Do pozornosti sa v tomto smere dostáva aj atraktívnosť stredného odborného vzdelávania v kontexte celoživotného vzdelávania. Stretnutie malo pracovný charakter. Workshop bol zameraný na nové prístupy integrovania, zdieľania a sieťovania, ktoré aplikovali riaditelia škôl pri spoločnom hľadaní riešení v integrovaných projektových zámeroch na roky 2014 – 2020. **(nk)**

Výročie agrárneho školstva v Pruskom

POZVÁNKA

Stredná odborná škola (SOŠ) Pruské vás pozýva na slávnostnú akadémiu k 65. výročiu založenia školy, ktorá sa uskutoční 16. októbra v Dome kultúry Pruské od 10.00 do 12.00 hod.

Sprievodným programom slávnostného dňa v Pruskom bude celoštátna súťaž s medzinárodnou účasťou v jazde zručnosti na traktore Mladý poľnohospodár. Súťažiť budú aj žiaci základných škôl na tému poľnohospodárstva a jesenných aranžmánov v prírode, návštevníkov potešia aj žiaci domácej SOŠ prehliadkou cukrárskych výrobkov.

Pripravené budú aj výstavy na témy *Jeseň v záhrade* (výstava plodov zeme), *Zvieratá na vidieku* (výstava rôznych druhov zvierat) a *Mechanizácia v modernom poľnohospodárstve a záhradníctve*. Pre návštevníkov budú pripravené ukážky viazania a aranžovania kvetín spojené s predajom, ukážky zdobenia medovníkov, hrnčiarstva, ľudových remesiel, výroby šperkov, výcviku psov. Chýbať nebude ani flambovanie a barmanská šou a odvážlivci budú mať možnosť zajazdiť si na malotraktore alebo na koni. Akciu doplnia predajom z dvora farmári z regiónu celého Považia.

(sp)

Výsledkom projektovej spolupráce levickej a jihlavských stredných odborných škôl bude kalendár zameraný na módnu fotografiu.

Kreatívny odraz architektúry v odeve

SUŠ LEVICE

Pedagógovia a žiačky Strednej umeleckej školy Ladislava Bielika v Leviciach sa zúčastnili projektového stretnutia v českom meste Jihlava. Tento projekt je jedným z mnohých, ktoré sa škole darí realizovať, čím vytvára priestor na nové možnosti realizácie pre žiakov i pedagógov.

„Myšlienka tejto projektovej spolupráce vznikla počas celoslovenskej prezentačnej výstavy výrobkov žiakov stredných odborných škôl Mladý tvorca 2014. Zoznámili sme sa s predstaviteľmi českého kraja Vysočina, ktorý je partnerským regiónom nášho Nitrianskeho samosprávneho kraja," začína svoje rozprávanie riaditeľka školy Ing. Lívia Jančoková. „Od slov sme prešli k činom a rozhodli sa zrealizovať projekt, ktorý by vzájomnou spoluprácou spojil tri stredné školy – Strednú umeleckopriemyselnú školu z Jihlavy-Helenína, Strednú školu obchodu a služieb z Jihlavy a našu Strednú umeleckú školu Ladislava Bielika z Levíc. Aby bola spolupráca čo najefektívnejšia, zohľadnili sme všetky možnosti a zameranie jednotlivých škôl. Cieľom projektu je vytvoriť kalendár zameraný na módnu fotografiu v prostredí typickom pre mesto a okolie sídla školy a zorganizovať výstavu spoločných fotografií a modelov v Jihlave a následne v Leviciach."

Tak sa piati pedagógovia a tri žiačky vybrali ráno 22. septembra do Jihlavy. „Partnerské školy si pre nás pripravili zaujímavý program, v rámci ktorého sme mali možnosť spoznať pamätihodnosti Jihlavy i starobylého mesta Telč. Osobne nás privítal prednosta Krajského úradu v Jihlave. Samozrejme, že najviac nás zaujímal život oboch stredných škôl. Keďže umeleckopriemyselná škola je skladbou študijných odborov veľmi blízka našej škole, mali sme záujem pozrieť si priebeh odborného vyučovania," dopĺňa podrobnejšie informácie zástupkyňa levickej školy pre odborné vzdelávanie Mgr. Katarína Pišková.

Samotný projekt je rozdelený do troch častí. V prípravnej fáze si školy vymenili fotografie s architektonickými dominantami mesta. Nasledovalo vytvorenie návrhov odevov, ktoré boli inšpirované jednotlivými prvkami architektúry, a realizácia navrhnutých odevov. Prvé dve časti projektu sú zamerané na zrealizovanie fotografií zhotovených odevov v interiéri i exteriéri budov – jedno fotenie sa zrealizuje v Jihlave a jedno v Leviciach. V rám-

SOM UČITEĽ

Je to silnejšie, ako si niekto myslí

Súčasťou vzdelávacieho systému Slovenskej republiky je už viac ako dve desaťročia ako stredoškolský učiteľ odborných elektrotechnických predmetov. Svoju prácu má rád, lebo si ju vybral dobrovoľne, napĺňa ho, je jeho životnou cestou.

Ing. Ľudovít Šimun,
Stredná priemyselná škola Trnava

Prečo sa stal učiteľom?

Stretol som veľa významných učiteľov. Pracovali so mnou, formovali moje poznanie, zvyšovali sebavedomie. Učili ma čítať, písať, počítať... Prežívali so mnou radosti aj ťažkosti. Od jednoduchých poznatkov som sa prepracúval k zložitejším. Učiteľské povolanie považujem za tvorivé, sústavne sa meniace, a to nielen novými reformami, ale aj novými poznatkami vo vede, v technike, pri vzdelávaní. Do školy prichádzajú stále noví žiaci, každá trieda je iná. Napĺňa ma, ak môžem pozorovať veľké zmeny v správaní, vo vedomostiach, v myslení študentov, ktoré nastali aj mojím pričinením. Túžil som pracovať s mladými ľuďmi, formovať ich osobnosť, pomáhať im nájsť si svoje miesto v spoločnosti.

Chcel niekedy učiteľské povolanie opustiť?

Áno, a dôvody boli rôzne. Ale vždy, keď som sa už pomaly lúčil, postavil som sa pred katedru a ten pocit sa nedá opísať... Je to silnejšie, ako si niekto myslí. Nedá sa len tak za sebou zavrieť dvere. Tie nekonečné otázky a odpovede na ne, znova a znova nové učivo, poznámky, nové projekty, víťazstvá, ale aj prehry, prváci, druháci, tretiaci a zrazu maturanti, potom úspešná práca, úspešné ukončenie vysokej školy, založenie rodiny, nové zamestnanie... Zrazu žijete svoj život poprepletaný so stovkami ďalších. To je silnejšie ako vy sám. V škole neexistujú skutočné stereotypy, žiadny pedagogický automatizmus. Stále sa tu niečo nové deje. Je to spoločenstvo plné života a obrovskej energie.

Ak by mohol do učiteľského stavu, profesie vrátiť niečo z čias, keď sa mu aj u nás darilo lepšie, čo by to bolo a prečo?

Nerád sa vraciam do minulosti, vývoj má ísť vždy dopredu. Ale čo nám dnes chýba, sú najmä zanietení učitelia, výborní riaditelia a zriaďovatelia, najlepší z najlepších v štátnej správe a na ministerstve, jednoducho nadšenci bez rozdielu veku.

Často vidím v televízii, ako sa smejú z mladých ľudí, ktorí pracovali v minulosti len za stravu, za ubytovanie a verili v lepší zajtrajšok. Stavali závody, cesty, železnice, priehrady. Niektorých som poznal osobne. Verili, že robia správne, a robili to pre štát. Všetky podniky vo vlastníctve štátu neskôr politici rozdali svojim prisluhovačom za zlomok ich skutočnej hodnoty. Noví majitelia sledujú len svoje zisky, nikdy pre štát nepracovali a ani mu nijako nepomáhali, preto dnes niet peňazí takmer na nič vrátane školstva. Ak by sa teda niečo malo vrátiť, potom okrem zanietených učiteľov aj silná štátna školská správa, financovanie, dotácie do vzdelávania, učebné pomôcky, metodiky, učebnice.

Nedávno bola na Slovensku fínska ministerka školstva. Hovorila o veciach, ktoré v minulosti fungovali aj u nás – rovnocenné štátne školy pre všetkých, metodická pomoc slabým školám, dostatočné financovanie v prepočte na HDP krajiny a dobré podmienky pre učiteľov a žiakov. Bolo tu aj toľko diskutované duálne vzdelávanie a fungovalo to – aj preto sa dnes chceme k nemu vrátiť.

A do školstva by som ešte vrátil postavenie učiteľa spred druhej svetovej vojny. Niektorí moji príbuzní, ktorí boli vtedy učiteľmi, rozprávali o statuse učiteľa v spoločnosti aj po rokoch s dôstojnosťou a veľkou hrdosťou. Učiteľ bol štátny zamestnanec, mal definitívu, čiže trvalý pracovný vzťah, služobný byt, štátne zdravotné poistenie a plat, ktorý mu prípadne umožnil zamestnať ženu do domácnosti alebo k deťom, a mnoho ďalších výhod. Komu by sa to nepáčilo aj dnes?!

Čo by navrhol do školskej legislatívy, interných školských predpisov alebo nariadení, ak by mal také kompetencie?

Myslím si, že legislatíva je na dobrej úrovni a stále sa tvorí. Slovenská republika prijala veľa dobrých zákonov, no niektoré nikdy neboli realizované v plnom rozsahu. Všetci, ktorým na školstve záleží, si želajú stabilitu školského systému. Tú dosiahneme len tým, že všetky politické strany sa raz a navždy dohodnú, že školstvo a vzdelanie je prioritou štátu. Ak chceme byť jednotkou a lídrom v ekonomike, nemôže to byť inak. Reformy musia schváliť všetky strany. A aj po výmene garnitúry musia napredovať. Žiadne stagnácie alebo principiálne zmeny. Systém treba dolaďovať a vylepšovať.

Školstvo je obrovský vzdelávací systém s najväčším počtom zamestnancov, s najvyšším stupňom vzdelanosti. Poznám veľa výborných odborníkov, ktorí pracujú i pre legislatívu. Je to ťažká a zodpovedná práca. A je cenné, že na mnohých veciach sa podieľajú aj učitelia z praxe. Prenášajú požiadavky zo škôl do zákonov, hľadajú najlepšie riešenia pre našu vzdelávaciu sústavu.

Čo by odkázal alebo poradil tým, ktorí túžia byť učiteľmi, ale finančné nedocenenie a iné negatívne medializované témy okolo školstva ich od tohto rozhodnutia zatiaľ odrádzajú?

Ak je niekto presvedčený, má na to vlohy, rád pracuje s deťmi, mladými ľuďmi, má dar reči, chce byť vždy o niečo vpredu, rád vymýšľa úlohy, rád diskutuje, je zásadový, čestný, morálne založený, veselej povahy a ochotný vždy a za každých podmienok pomôcť, potom má hodnotový rebríček nastavený iným smerom ako na peniaze. Ak by mu aj napriek tomu chýbali, robí na projektoch, doučuje, má vlastnú firmu, trénuje a má k dispozícii množstvo ďalších riešení, aby získal peniaze na svojho koníčka – učenie. Nekonečne veľa negatívnych správ v televízii, novinách, morálne bahno na internete, aj proti tomu treba bojovať pozitívnymi príkladmi – dobrých rodičov a najmä dobrých učiteľov.

Čo ho v médiách v súvislosti s pedagógmi najviac trápi?

Obdivujem, s akou ľahkosťou sa dá zhodiť práca desiatok tisícov poctivých učiteľov. Denne sa v médiách stretávame s názormi, že slovenské školy i učitelia sú zlí, lebo neučia pre podniky, ich vedomosti sú zastarané... Študent skončí školu a už je najmúdrejší, pretože škola mu nič nedala, musel sa to naučiť sám, a preto je teraz úspešný podnikateľ, programátor, informatik... Škola tu však nie je na to, aby každého naučila všetko. Taká neexistuje nikde na svete. Moderná škola má dať žiakovi základné vedomosti garantované v štátnom vzdelávacom programe pre daný študijný odbor a ako bonus pridať rozšírenie učiva podľa školského vzdelávacieho programu. A tiež vedomosti a skúsenosti jednotlivých učiteľov nad rámec vzdelávacích programov, ako aj „algoritmus", ako sa učiť a prečo sa učiť. Jednoducho v škole žiak získa návyky a vyformuje sa jeho osobnosť.

Čo robí z učiteľa dobrého učiteľa?

Ja by som najprv definoval zlého učiteľa. Na začiatku bol niekto určite aj takýto, no osobnou skúsenosťou, za pomoci druhých učiteľov sa každý učiteľ zdokonaľuje počas celej svojej kariéry. A aký je zlý učiteľ? Prísny, niekedy namyslený, arogantný, zosmiešňuje, za-

ci tretej časti projektu sa na začiatku decembra 2014 uskutoční výstava spoločne vytvorených fotografií a modelov v Jihlave a následne v Leviciach.
Hlavným bodom ostatného projektového stretnutia bolo fotenie. Naša modelka Simona Nemesová, maturantka v študijnom odbore odevný dizajn, vyčesaná a nalíčená žiakmi jihlavskej školy obchodu a služieb, dokázala bezchybne pózovať v priestoroch budovy Krajského úradu v Jihlave, aj keď vonku bolo poriadne chladno. Fotografie nafotené Michaelou Villémovou, žiačkou odboru fotografický dizajn, pod odborným dohľadom MgA. Daniela Brogyányiho sa ešte upravia, aby ich bolo možné použiť do pripravovaného kalendára.

V dňoch 13. až 16. októbra do Levíc zavítajú predstavitelia oboch partnerských škôl, aby zas predviedli svoje modely a nafotili ich v priestoroch Levického hradu. Všetci pevne veríme, že aj toto stretnutie sa bude niesť v rovnako dobrej, srdečnej a priateľskej atmosfére ako to jihlavské.

(lb)

Foto Michaela VILLÉMOVÁ

strašuje, nezaujíma sa o problémy žiakov, považuje sa za neomylného, škatuľkuje žiakov, robí protekcie, je neobjektívny a nespravodlivý, nedokáže povzbudiť, pochváliť, nemotivuje žiakov, učí len podľa osnov, nič navyše, neuznáva mimoškolské aktivity a autoritu si v triede udržuje len zlými známkami.
Dobrého učiteľa by som definoval ako opak zlého. Je priateľskej a pokojnej povahy, citlivý, má rad humor, verí svojej práci, svojim kolegom a najmä svojim žiakom. Vie ich povzbudiť, pochváliť, ale i pokarhať. Rešpektuje sám seba, ale i názory druhých, rád dáva otázky, reční, ale aj dokonale načúva a usmerňuje žiakov. Vždy je pripravený. Na hodinách vytvára pozitívnu atmosféru, je úctivý, neuráža ani v náznaku, vie oddeliť negatívne informácie, udržuje u žiakov trvalo pozitívne myslenie. Angažuje sa pre žiakov v škole aj mimo nej. Robí na projektoch, pripravuje žiakov na súťaže, plánuje a realizuje odborné exkurzie, športové aktivity a školské výlety. Dobrý učiteľ je odborníkom vo svojom predmete, svoje vedomosti zaujímavo, zrozumiteľne sprostredkuje žiakom podľa ich schopností, vedomostí a stupňa pripravenosti absorbovať učivo. Neprenáša na žiakov svoje osobné a zdravotné problémy, nálady, emócie a iné negatívne životné skúsenosti. Okrem učenia je aj osobným príkladom... Na dobrého učiteľa sa nedá zabudnúť. A najlepší učiteľ je ten, ktorý vychová lepšieho žiaka, ako je on sám.

Milan SOUKUP

Foto autor

Farbiarstvo

REMESLÁ

Náplňou farbiarskeho remesla, ako je napokon zrejmé z názvu, bolo farbenie vlnených, bavlnených i ľanových textilných výrobkov. Textílie sa farbili jednou farbou alebo rôznofarebnými vzorkami, ktoré sa prenášali na súkno či plátno štočkami vyrobenými najčastejšie z hruškového dreva alebo z kovu. Z farieb sa používalo najmä indigo. Prvé cechové združenie farbiarov s celouhorskou pôsobnosťou vzniklo v Levoči roku 1608. Je pritom zaujímavé, že levočskí farbiari sa riadili cechovými artikulami, ktoré si zapožičali zo sliezskeho Vratislavu (dnes Vroclavu).
Levočský cech sa na začiatku 18. storočia začal rozpadávať, lebo roku 1713 sa osamostatnili kežmarskí farbiari a zakrátko nato vznikol samostatný farbiarsky cech aj v Spišskom Podhradí a Spišských Vlachoch, ako aj v banských mestách. Zo Spiša sa strediská farbiarov postupne rozšírili do severných a východných krajov a miest Horného Uhorska, kde významne vzrástol počet farbiarov najmä od polovice 18. storočia, keď sa rozmohla domácka výroba plátna i jeho farbenie. V polovici 18. storočia pôsobilo v mestách na území dnešného Slovenska 50 až 60 farbiarskych majstrov, začiatkom 19. storočia ich bolo už okolo 250.

Bratislavčania i Prešovčania vo Viedni

V Bratislave vznikol cech farbiarov roku 1764, teda pomerne neskoro, a to preto, lebo miestni farbiari boli dovtedy organizovaní vo Viedni. Potvrdzuje to aj skutočnosť, že v Archíve mesta Bratislavy sa nachádza odpis štatútu viedenského cechu z roku 1747. Členmi viedenského farbiarskeho cechu boli už na konci 17. storočia nielen bratislavskí majstri, ale aj farbiari zo vzdialeného Prešova. Samostatný farbiarsky cech v Bratislave bol ustanovený potom, keď na cisárskom viedenskom dvore vydali nariadenie, že všetci uhorskí remeselníci musia vystúpiť z rakúskych cechov a založiť si vlastné organizácie.
Štatút pre bratislavských farbiarov vydala Mária Terézia 10. decembra 1764 vo Viedni. Je v nemčine, má 18 článkov, a keďže bol vydaný v období vrcholiacej rekatolizácie, obsahuje aj viaceré ustanovenia náboženského rázu, najmä pokiaľ ide o účasť majstrov, tovarišov i učňov na rozličných procesiách a bohoslužbách.

Listovanie v štatúte

Všetci členovia cechu bez ohľadu na náboženskú príslušnosť mali povinnosť byť v sprievode pod cechovou zástavou na každoročnej procesii, ktorá sa konala na sviatok Božieho Tela (štvrtok po Svätej Trojici), resp. v oktáve tohto sviatku. Nezdôvodnená neúčasť sa pokutovala. Ak išlo o majstra, musel dať farskému kostolu dva funty bieleho alebo žltého vosku, tovarišova pokuta predstavovala jeden funt vosku (0,55 kg). Vo vosku sa platila aj pokuta za svojvoľnú neúčasť na svätej omši konanej v deň sviatku patróna cechu pred každým štvrťročným zasadaním cechu: majster dával funt, tovariš pol funta vosku kostolu. Ak sa na procesii alebo spomínaných omšiach nezúčastnil učeň, pokutu zaňho platil jeho majster, a to v polovičných taxách pokút stanovených tovarišovi.

Stredoveký farbiarsky majster v Norimberskom ilustrovanom kódexe (okolo roku 1425).

Na slávnostných zasadnutiach cechu, ktoré sa uskutočňovali každý štvrťrok a pri príležitosti výročia cechu, ktorý pripadal na sviatok svätých apoštolov Petra a Pavla (29. júna), vložil každý majster do cechovej pokladnice 34 grajciarov a každý tovariš 6 grajciarov. Za neospravedlnenú neúčasť na cechovom zhromaždení platil majster pokutu 50 a tovariš 25 grajciarov. Na podnet majstra alebo tovariša mohol cechmajster zvolať mimoriadnu schôdzu, pričom dotyčný člen cechu, na ktorého podnet sa schôdza konala, zaplatil osobitný poplatok, a to majster 85 a tovariš 42 denárov.

Učeň, tovariš, majster

Učeň sa pri prijímaní musel preukázať svedectvom o počestnom pôvode a zaplatiť dva zlaté, rovnakú sumu zložil do cechovej pokladnice po skončení trojročného obdobia učenia, za výučný list neplatil. Ak sa tovariš po príslušnej praxi a vykonanej vandrovke chcel stať majstrom, musel pri ohlásení svojho úmyslu zaplatiť jeden zlatý; po úspešnom zhotovení majstrovského kusa sa za prijatie medzi majstrov platil poplatok 12 zlatých, obligátne pohostenie pre ostatných majstrov malo byť v hodnote 8 zlatých.
Do cechu sa mohli prijímať aj cezpoľní, čiže mimobratislavskí majstri, ktorí platili iba polovičné zápisné, pričom svoje celoročné a štvrťročné poplatky mohli priniesť osobne, doručiť ich po niekom alebo poslať poštou. Cezpoľní majstri vyberali od svojich tovarišov štvrťročne po 6 grajciarov a raz za rok ich vkladali do tovarišskej cechovej pokladnice v Bratislave. Ak sa nakopilo mimoriadne veľa roboty, musela sa rozdeliť úmerne medzi všetkých majstrov a tovarišov.
Bratislavský cech farbiarov trvalo združoval troch až piatich majstrov a o čosi viac tovarišov. Tento stav dokladá aj údaj z roku 1822, keď boli v meste traja farbiarski majstri a dvaja farbiari hodvábu, okrem nich je uvedený aj jeden krásnofarbiar *(Schönfärber)*, čo presne sa však pod týmto označením skrývalo, možno dnes špecifikovať len ťažko. Zhruba v rovnakom období, konkrétne roku 1828, bolo v Levoči 19, v Kežmarku 15, v Bardejove 13, v Brezne 12, v Spišskej Novej Vsi 11, v Košiciach 10, v Rožňave, Bobrove a Prešove po 8, v Spišských Vlachoch 7 a v Banskej Bystrici 6 farbiarskych majstrov.

doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.

Foto archív autora

Podnik otvorí brány študentom nového učebného odboru

SOŠOaS PRIEVIDZA

Prievidzským deťom sa od budúceho školského roku otvoria nové možnosti štúdia a ďalšieho uplatnenia. Na Strednej odbornej škole (SOŠ) obchodu a služieb v Prievidzi bude na výber nový učebný odbor, ktorý vznikol v spolupráci so spoločnosťou Nestlé. Úspešní absolventi trojročného štúdia budú mať množstvo zaujímavých možností pracovného uplatnenia nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí.
Rozhodnutím Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR zo dňa 25. 6. 2014 vznikne v prievidzskej škole nový učebný odbor pracovník v potravinárstve – výroba trvanlivých potravín. Praktická príprava bude prebiehať v prievidzskom závode na výrobu dehydrovaných kulinárskych výrobkov, ktoré spoločnosť dodáva na domáci a zahraničný trh pod značkami Carpathia a Maggi. Nový učebný odbor poskytne mladým v Trenčianskom kraji lepšie možnosti praktického uplatnenia, rozvoja schopností a zručností, ako aj príležitosť naštartovať svoju kariéru v najväčšej potravinárskej spoločnosti na Slovensku. Vznik nového učebného odboru nie je jediným krokom spoločnosti, ktorým podporuje mladú generáciu na Slovensku. V rámci trojročného programu *Nestlé needs YOUth* sa spoločnosť zaviazala, že v Českej a Slovenskej republike prijme do svojich závodov a centrál 240 mladých ľudí do 30 rokov, súčasne umožní stáže a učňovskú prax 300 študentom, absolventom a učňom a tiež podporí mladých formou bezplatného kariérneho poradenstva. **(vj)**

Škola a prax bez hraníc

SPŠ SNINA

V rámci nového programovacieho obdobia a výzvy Erasmus+ v rámci *Kľúčovej akcie 1 – Vzdelávacia mobilita jednotlivcov* bol úspešný projekt Strednej priemyselnej školy (SPŠ) v Snine *Škola a prax bez hraníc*. A keďže hlavným cieľom školy je vytvárať pevné väzby medzi teoretickým štúdiom, praktickou činnosťou a získavaním jazykových kompetencií, kompetencií v oblasti informačno-komunikačných technológií a špecifických odborných kompetencií podľa študijného zamerania, od deklarovania ideí sa vďaka projektu prešlo aj k ich praktickej realizácii...
Po prípravných fázach sa v nedeľu ráno 21. septembra vydali na mobilitné stáže prví študenti. Prvý turnus, ktorý počítal 18 žiakov študijných odborov strojárstvo, technika a prevádzka dopravy a elektrotechnika, vycestoval do Českej republiky do mesta Písek. Študenti boli umiestnení vo firmách B a K Písek, Uniterm, Heyco Werk a ELO+, ktoré im vytvorili vhodné pracovné podmienky a pripravili bohatý pracovný program. Piateho októbra ich v druhom turnuse vystriedali ďalší 18 žiaci.
V tie isté termíny taktiež v dvoch turnusoch sa pohli na stáž do metropoly Veľkej Británie Londýna ďalší 30 žiaci našej školy. Na dva týždne ich prijali hostiteľské anglické rodiny. Sprostredkovateľská organizácia ADC College študentom odboru technické lýceum zabezpečila pracovné činnosti kompatibilné s ich študijným zameraním a orientované aj na zlepšovanie odborných zručností v anglickom jazyku.
V projekte nás čaká ešte veľa ďalších úloh. Novým prvkom programu je, že študenti získajú osvedčenia v súlade so zásadami medzinárodného systému overovania kvality ECVET.
Pre našu školu i študentov je to veľká výzva, ktorej sme sa v prípravnej fáze zhostili s úspechom. Podpísali sme s partnermi memorandum o porozumení a spolupráci a veríme, že mobilitná stáž bude úspešná a úlohy, ktoré sme si naplánovali, splnené. Účastníci projektu zhodnotia stáž prostredníctvom záverečnej prezentácie *Mobilitná stáž mojimi očami*.

Ing. Michal ROMAN, manažér projektu

Národná maliarka Oravy

MÁRIA MEDVECKÁ

Pred sto rokmi, 11. októbra 1914, sa v oravskej obci Medvedzie (dnes je súčasťou mestečka Tvrdošína) narodila akademická maliarka Mária Medvecká. Málo umelcov na Slovensku bolo po celý svoj život tak bytostne spätých s rodným krajom ako ona. Táto vernosť a s ňou nenahraditeľné tvorivé inšpirácie najmä z hornatého oravského kraja je sprítomnená v terajšej Galérii Márie Medveckej v Tvrdošíne. Verejnosti ju sprístupnili roku 1979, je v nej vystavených 266 olejomalieb a kresieb, ktoré poskytujú obraz o vývojových etapách a žánrových okruhoch celoživotnej tvorby maliarky. Klasicistická kúria z 19. storočia sa nachádza kúsok pod priehradným múrom Oravskej priehrady, na brehu hlavného toku rieky.

Galériu Márie Medveckej spravuje materská Oravská galéria v Dolnom Kubíne, počas celej sezóny od jari do jesene bola otvorená pre verejnosť bezplatne. Po jej skončení expozíciu reinštalujú v Župnom dome v Dolnom Kubíne, kde bude prístupná od 13. novembra do 11. januára 2015. Zriaďovateľský Žilinský samosprávny kraj vyhlásil rok 2014 pre región Oravy za Rok osobnosti Márie Medveckej. Významné jubileum sa stalo podnetom aj na vydanie

rozsiahleho obrazového sprievodcu po galerijnej expozícii.

Maliarka pochádzala zo šľachtického rodu, po maturite v Košiciach študovala na Pedagogickej akadémii v Bratislave, učila v oravských školách v Zubrohlave, Tvrdošíne, Jablonke (dnes je súčasťou Poľska) a Námestove. Po druhej svetovej vojne študovala na Akadémii výtvarných umení krátko vo Viedni a v Prahe u slovenského maliara Jána Želibského. Jej manžel akademický maliar Ctibor Belan sa popri tvorivej práci venoval významnej kultúrno-výchovnej činnosti, veľkou mierou sa pričinil o vznik Oravskej galérie v Dolnom Kubíne a ako prvý riaditeľ položil jej pevné zbierkotvorné základy, ktorými sa čoskoro zaradila medzi najvýznamnejšie verejné inštitúcie výtvarného umenia na Slovensku. Mária Medvecká sa stala predstaviteľkou slovenského realistického impresionizmu, „maliarkou rodnej Oravy a jej ľudu“, čo zostáva výstižnou charakteristikou obsahu a štýlu tvorby vnímavej pozorovateľky svojho kraja, ľudí a ich „jednoduchých každodenností“. Na začiatku svojej kariéry sa venovala i angažovaným témam socialistického realizmu, vytvorila obrazy industrializácie kraja, je autorkou dlhodobo známej desaťkorunovej bankovky, ktorou sa platilo v Československu od roku 1961 až do roku 1988.

Namaľovala stovky krajinárskych a portrétnych obrazov, neodmysliteľnou súčasťou jej tvorivých ciest na obľúbené miesta boli kresliarske štúdie. Výtvarná história vyzdvihuje jej aktívny postoj napomáhajúci rozvoj výtvarnej kultúry Oravy v období od konca 40. rokov až do polovice 60. rokov 20. storočia. Pripisuje priekopnícku úlohu jej výstavnej činnosti a konštatuje, že svojou tvorbou kliesnila cestu pochopeniu výtvarného umenia v prostredí, v ktorom sa s ním dovtedy ľudia nemali možnosť stretať. Vo svojom diele dospela k najvlastnejšiemu pohľadu a výrazu, založenému na bezprostrednom a nepatetickom vzťahu k realite krajiny a človeka.

Mária Medvecká zomrela 23. apríla 1987. Miesto jej posledného odpočinku je na cintoríne v Tvrdošíne-Medvedzí vedľa manžela Ctibora Belana (1920 – 1991).

Starí rodičia, rozprávajte písaním!

KRONIKÁRSTVO

Dobre poznáme, ako nové informačné aj iné technológie – podobne ako súčasný životný štandard – vzdialili generácie starých rodičov od ratolestí ich detí, teda od vnúčeniec. To viedlo Moniku Kopřivovú, ktorá sa zaujíma o život seniorov a sleduje ich medzigeneračné vzťahy, k zostaveniu dvoch netuctových knižiek. Ich názov *Babička, rozprávaj* a *Dedko, rozprávaj* má spoločné korene, východiská a sleduje, verme, aj následnú perspektívu. Nie je však priamou výzvou na rozprávanie, a myslím si, že ešte menej vychádza z potreby najmenších počúvať spomínanie, osobné príbehy, zážitky či názory svojich starnúcich rodičov.

V ponuke vydavateľstva sa knižky uvádzajú ako darček pre babičky a dedkov, a sú priamo (alebo celkom nepriamo) výzvou na to, aby – ak už nemajú bezprostrednú príležitosť rozprávať tým, čo by ich ochotne a trpezlivo počúvali – to zaznamenávali písmom. Priestor je priam neobmedzený: „od detstva až po súčasnosť“, nabáda česká autorka a vydavateľ, ktorý ponúka knižky aj na Slovensku. Ako na to? „Babička, prípadne dedko môžu sami alebo s pomocou rodiny vyplňovať knižky, a odpovedať tak na celý rad šikovne vybratých otázok. Napríklad: čím chceli byť, keď boli malí, akí boli ich rodičia a prarodičia, kde sa hrali, kedy sa stretli ako budúci manželia, čo spolu zažili, ako vnímali jednotlivé spoločenské udalosti, čo všetko sa podľa nich zmenilo dnes oproti časom ich mladosti...“

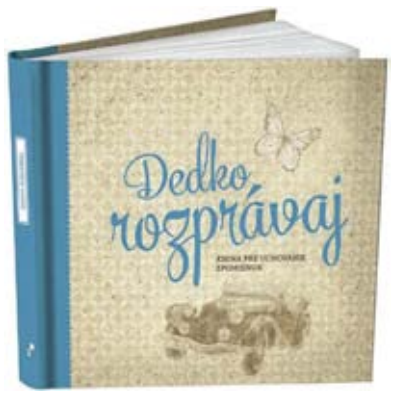

Verím presvedčeniu, že tieto knižky pomôžu zachytiť a uchovať rodinnú históriu, „čo je samo osebe veľmi hodnotné“. Určite poznáme vo svojom okolí sviežich seniorov, ktorí darček s radosťou privítajú a hneď sa aktívne pustia do zapisovania svojich dávnych rokov, aby sa postupne približovali k súčasnosti. Netrúfam si však odhadnúť, nakoľko to pri tejto činnosti znásobí zblíženie s ich potomkami. Ak sa tak – z mnohých neraz akože celkom objektívnych dôvodov – neudeje, ostáva ešte uveriť anotácii, ktorá nabáda kupujúcich, že spomínanie je „navyše pomerne zábavná činnosť“ a jeho aktéri môžu mať pri ňom „pocit sebanaplnenia spojený s príjemným vedomím, že sa o ich životný príbeh rodina zaujíma“.

Inšpiráciou pre potenciálnych rodinných autorov môže byť z tohto pohľadu samotný formát „otvorených“ kníh s kvalitným papierom, pripomínajúci staré albumy a kroniky. Sú v nich dobové obrázky a fotografie, ktoré majú napomáhať „prebúdzať spomienky“, vedľa nich je priestor na zapisovanie, pridávanie vlastných obrazových dokladov o prežitých rokoch. „Najväčšiu radosť mám z toho, keď sa dozviem, ako kniha inšpirovala konkrétnu babičku alebo dedka na zachytenie svojich spomienok a ako tým potešili celú rodinu,“ vyjadruje sa opakovane samotná Monika Kopřivová. Ostaňme pri tomto autorskom želaní, ktoré zaradilo jej knihy v českom prostredí medzi bestsellery.

A dodajme k nemu, aby v generačnej línii napomohla vytvoriť aj u nás pevný tmel medzi pamäťou predkov a ambicióznymi nádejami ich potomkov. Nuž verme, že takýto nekaždodenný dar je spontánnou výzvou pre starnúcu generáciu a zároveň prísľubom, že knižky sa môžu stať „cenným pokladom pre celú rodinu“.

Literárne podnety z politiky

CENA E. E. KISCHA

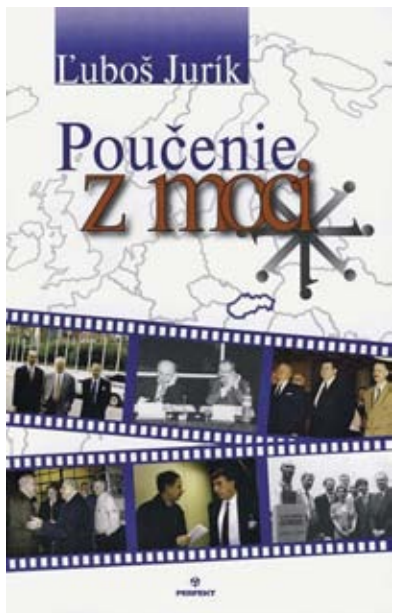

Udeľovanie medzinárodných Cien Egona Erwina Kischa – pomenované po významnom pražskom novinárovi nemeckého pôvodu, „zúrivom reportérovi“ žijúcom v rokoch 1885 až 1948 – sa traduje od začiatku 90. rokov minulého storočia. Jej nositeľom sa počas 23 ročníkov stalo aj niekoľko desiatok slovenských spisovateľov vychádzajúcich vo svojich knihách z faktografických skutočností a pretvárajúcich ich do estetických slovesných výstupov. Dvadsiateho štvrtého septembra tohto roku v priestoroch pevnosti Orlice v českom meste Letohrad odovzdávali ocenenia za najkvalitnejšie diela literatúry faktu za rok 2013. Českí a slovenskí spisovatelia upriamili pozornosť členov poroty tentoraz predovšetkým na témy z politiky. Hlavnú cenu E. E. Kischa zo Slovenska si prevzal Ľuboš Jurík za knihu *Poučenie z moci*, ktorej základom sú jeho spomienky a skúsenosti z účinkovania vo vysokej politike v 90. rokoch minulého storočia. Ceny E. E. Kischa získali aj autori Slavomír Michálek, Miroslav Londák a kolektív za portrét bývalého prezidenta v diele *Gustáv Husák – moc politiky, politik moci*, Roman Holec a Marián Bovan za spomienkovú prózu *V službách cisára Františka Jozefa*, Ondrej Sliacky za publikáciu *Divy Slovenska nielen pre deti alebo Vlastiveda ako lusk* (písali sme o nej aj v UN) a filmový režisér Juraj Jakubisko za autobiografiu *Živé striebro*. Porota okrem toho udelila čestné uznania

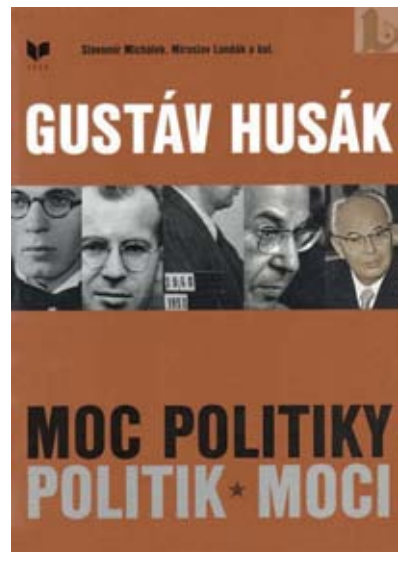

Tiborovi Ferkovi za podrobné spracovanie dejín košického divadla *Divadelné letopisy mesta Cassa, Caschau, Kassa, Košice (1557 – 1945) v súvislostiach dejín*, Leopoldovi Moravčíkovi za profily dvanástich diktátorov v knihe *Bastardi v politike* (i túto knihu sme glosovali v UN), Viliamovi Apfelovi za *Prípad Mayerling*, prinášajúci nový pohľad na smrť následníka habsburského trónu Rudolfa, a Mariánovi Gavendovi za knihu príbehov z ciest *Náhody a náhodičky*.

KALENDÁRIUM

Ján Halaša

(✻ 9. október 1893 Martin – † 12. október 1981 Trenčín) – fotograf, organizátor slovenskej turistiky a vysokohorského športu, lekárnik. Popri svojom povolaní bol fotograf múzea v Trenčíne. Zachytával krajinu a človeka v nej, vytvoril dokumenty zo života ľudí v okolí Trenčína, na Orave, v Turci, Liptove. Zostavil „obrázkový zemepis“ horských partií Liptova, Oravy a Turca, autorsky prispieval do turistických a vlastivedných publikácií, osobitne do časopisu Krásy Slovenska. Jeho fotografie sú v zbierkach viacerých galérií a múzeí.

Ferdiš Kostka

(✻ 11. október 1878 Stupava – † 28. júl 1951 Bratislava) – keramikár. Jeho predkovia pochádzali z habánskej rodiny, s remeslom sa zoznamoval v dielni svojho otca džbánkara Karola Kostku, s hlinou začal naplno pracovať hneď po skončení základnej školy. Vychádzal z odkazov tradičných tvarov a ozdôb hlinených úžitkových výrobkov habánskych keramikárov, od konca 19. storočia ich obohacoval prvkami stupavského ľudového umenia a dotváral vlastnými motívmi vo figurálnych kompozíciách majolikových plastík. Dlhší čas tvoril v jednej dielni s bratom Jánom, vzájomne sa inšpirovali, usporadúvali spoločné výstavy na celoštátnych a medzinárodných prehliadkach. Vyrábali cukorničky, kávové súpravy, bonboniéry, šálky, tanieriky, ozdobné džbánky a taniere, misy s loveckými a milostnými výjavmi, na objednávku svadobné džbány, črpáky, misky a taniere. Na viedenský trh dodávali úžitkové a ozdobné majoliky. Na keramike pre slovenský trh uplatnili vlastné figurálne motívy s roľníckymi námetmi, sprevádzanými neraz humorný obsahom.

Roku 1913 sa Ferdiš Kostka osamostatnil, pracoval v otcovskej dielni so sestrou Máriou. Spoločne navrhovali skupinové série s viacerými figúrkami znázorňujúcimi prácu a zábavu. Tieto keramické plastiky roku 1927 ocenili diplomom na Svetovej výstave v Paríži. V ich dielni sa učil aj synovec Jozef Kostka, neskorší profesor na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave a prvý z moderných slovenských sochárov.

Po založení Ústredia ľudovej umeleckej výroby získal materiálnu podporu tejto inštitúcie a zostáva jedným z jej prvých veľkých majstrov. Na jeho náhrobok v Stupave vytvoril bustu Jozef Kostka. Roku 1968 zriadili v jeho dome Múzeum Ferdiša Kostku, posledné roky však expozícia nie je verejne prístupná.

Andrej Černiansky

(✻ 12. október 1841 Rajec – † 1. február 1923 Martin) – osvetový pracovník, publicista. Napísal viacero praktických príručiek, napr. o pravopise, o starých mierach a váhach. Redigoval časopis Včelár a ovocinár, ktorý bol na konci 19. storočia prvým slovenským odborným periodikom určeným pre poľnohospodárov. Vydával aj humoristicko-satirický časopis Rarášek, jeho humor charakterizuje „aktuálnosť, príklon k spoločenským otázkam a najmä schopnosť improvizácie“. Bol hlavnou postavou nejednej veselej príhody.

Alfonz Bednár

(✻ 13. október 1914 Rožňová Neporadza – † 9. november 1989 Bratislava) – spisovateľ. Vysokoškolské štúdiá absolvoval na filozofickej fakulte univerzít v Prahe a Bratislave. Ako stredoškolský profesor pôsobil v Liptovskom Mikuláši a Bardejove, v odbornej tlači publikoval niekoľko článkov o vyučovaní slovenského jazyka. Neskôr vydal prvý zväzok vysokoškolskej učebnice *Dejiny slovenskej literatúry*. Ako prozaik je známy dielami *Sklený vrch*, *Hodiny a minúty*, *Hromový zub*, trilógiou *Za hrsť drobných*, posmrtne románovou epopejou *Role*. Bednárova dcéra Katarína vydala o ňom knihu *Z rozhovorov alebo Edele a iné veci tohto sveta*. Takmer dvadsať rokov pracoval Bednár ako dramaturg a scenárista v Československom filme v Bratislave, je autorom viacerých televíznych a filmových scenárov (*Kolíska*, *Slnko v sieti*, *Organ*, *Tri dcéry*, *Moje kone vrané*). Prekladal prózy amerických a anglických spisovateľov (D. Defoe, A. C. Doyle, J. Galsworthy, E. Hemingway, S. Lewis, J. London).

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto archív